

19 Mayıs Sosyal Bilimler Dergisi

2020, Cilt: 1, Sayı: 3

ISSN: 2717-736X

İndeks:

ASOS
indeks

İletişim: dergipark.org.tr/19maysbd
19maysbd@gmail.com

Editör

Dr. Furkan ÇELEBİ

Editör Yardımcısı ve Mizanpaj

Öğr. Gör. Eyyüp ORHAN

Yabancı Dil Editörü

Ercüment KAYA

Sayı Hakemleri

Doç. Dr. Hakan KARA

Doç. Dr. Hüseyin MERTOL

Doç. Dr. Muzaffer DENİZ

Doç. Dr. Mehmet Ali HAMEDOĞLU

Dr. Öğretim Üyesi Dilan ÇİFTÇİ

Dr. Öğretim Üyesi Faruk TEMEL

Dr. Öğretim Üyesi Harun KORUNUR

Dr. Öğretim Üyesi Nuray Hilal TUĞAN

Dr. Öğretim Üyesi Raziye GÜNAY BİLALOĞLU

Dr. Öğretim Üyesi Resul GÜLEÇ

Dr. Öğretim Üyesi Seda ERKOÇ YENİ

Dr. Öğretim Üyesi Tamer ÖZLÜ

Dr. Alican DOĞAN

Dr. Çağdaş IŞIKAY

Dr. Dilara ÜNÜVAR ÜNLÜOĞLU

Dr. Sabit GENÇ

Dr. Turgül TOMGÜSEHAN

Makaleler

1. Koçluk Desteği Alan Çalışanların İş Tatmin Düzeylerinin İncelenmesi. Kezban TALAK. Sayfalar: 191-204
2. Balkanlardan Türkiye'ye Taşınan Kültürel Miras: Çocuk Oyunları. Mücahit YILDIRIM, Emin GÜNAYDIN, Anıl SAKA. Sayfalar: 205-224
3. Kral - Parlamento Mücadelesinde Oxford Koşulları Ve II. Baronlar Savaşı (1258-1265). Halil YAVAŞ. Sayfalar: 225-237
4. Yeni Medyada Gazeteciliğin Dönüşümüne Dair Nitel Bir Araştırma. Demet ÜNAL. Sayfalar: 238-253
5. 4-5 Yaş Çocuklarının Okula Yönelik Algılarının Belirlenmesi. Tuğçenur ÇAĞLIYAN, Aybuke ALKAN, Beyza BAYTAK, Ebru KARAMEŞE, Sümeyye ÖZCELEP. Sayfalar: 254-263

KOÇLUK DESTEĞİ ALAN ÇALIŞANLARIN İŞ TATMİN DÜZEYLERİNİN İNCELENMESİ

Dr. Kezban TALAK

Yeditepe Üniversitesi

ktalak@gmail.com

Orcid No: 0000-0002-7837-5852

Öz

Günümüzde koçluk, özellikle son yirmi yılda gösterdiği ilerlemenin ardından, organizasyonlarda önemli bir yer tutmaktadır. Organizasyonlar koçluğun pozitif etkilerini gördükçe bu konuya daha çok önem vermeye başlamışlardır. Diğer taraftan iş tatmini de verimliliği artırması, işe devamı sağlaması, işten ayrılmayı azaltması açısından organizasyonlar için önemli bir yere sahiptir. Bu çalışmada “Koçluk desteği alan çalışanların iş tatmin düzeyleri arasında pozitif bir ilişki var mıdır?”, “Koçluk davranışı ile koçların iş deneyimleri arasında nasıl bir ilişki vardır?” sorularına cevap aranacaktır. Araştırmanın birinci bölümünde koçluk ve iş tatmini hakkında literatür araştırması verilmiştir. İkinci bölümde, koçluğun gelişimi ve bir terim olarak nasıl değiştiği ele alınmıştır. Yine bu bölümde, koçluk sürecinin amacına göre koçluk alanları ve koçluğun yararları hakkında bilgi verilmiştir. Son bölümde yapılan anket çalışması ile elde edilen bilgiler doğrultusunda, iş tatmini ve koçluk desteği alan çalışanlar arasında nasıl bir bağ bulunduğu, iş tatmini ve koçluk desteği arasında hangi yönde bir ilişkinin bulunduğu ve koçluk davranışı ile koçların iş deneyimleri arasında nasıl bir ilişki olduğu gibi konular araştırılmıştır.

Anahtar kelimeler: İş Tatmini, Koçluk, Kişilik, Öz-Yeterlilik.

JEL Kodları: J20, J53, J24.

INVESTIGATION OF JOB SATISFACTION LEVEL OF EMPLOYEES WHO RECEIVE COACHING SUPPORT

Abstract

Nowadays, coaching has an important place in organizations, especially after its progress in the last two decades. Organizations have started to pay more attention to this issue as they see the positive effects of coaching. On the other hand, job satisfaction also has an important place for organizations in terms of increasing productivity, maintaining work and reducing turnover. In this study, "Is there a positive relationship between the job satisfaction levels of the employees who receive coaching support?" answers to questions will be sought. In the first part of the research, a literature research about coaching and job satisfaction is given. In the second part, the development of coaching and how it changed as a term is discussed. Again in this section, information is given about the coaching areas and the benefits of coaching according to the purpose of the coaching process. In line with the information obtained through the survey study conducted in the last section, topics such as the relationship between the employees who received job satisfaction and coaching support, the relationship between job satisfaction and coaching support, and the relationship between the coaching behavior and the work experience of the coaches were investigated.

Keywords: Job Satisfaction, Coaching, Personality, Self-Efficacy.

JEL Codes: J20, J53, J24.

GİRİŞ

Bugün organizasyonların önemli bir parçası olan koçluk son yirmi yılda çok ilerleme kaydetmiştir. Organizasyonlar koçluğun olumlu etkilerini fark ettikleri için bu konuya daha fazla dikkat etmeye başlamışlardır. Bu durum, insan kaynaklarının artan önemi ve rolü ile yakından ilgilidir. Çalışanlar artık görevlerini yerine getiren bir çalışan değil, çalıştıkları şirketleri için kritik öneme sahip kaynak olarak görülmeye başlanmıştır. Bu nedenle kuruluşlar çalışanlarına koçluk yapma konusunda daha geniş bir bakış açısıyla bakmaya başlamışlardır. Aynı zamanda, bu konuda çeşitli eğitimler ve seminerler şirketler arasında öncelik kazanan aktiviteler haline gelmiştir.

Öte yandan, iş tatmini organizasyonlar için hayati önem taşımaktadır. İşlerine yönelik görüş, davranış ve tutumlara katkıda bulunan çalışanlar, organizasyonların hayatta kalması için önemli bir rol oynamaktadır. Çalışan memnuniyeti son yıllarda önemli bir örgütsel hedef haline gelmiştir. Motive olmuş ve kendini adanmış bir çalışan, organizasyonun başarısında belirleyici bir faktör olarak önemli bir konuma sahiptir. Çalışanların iş tatminleri yetersiz olduğunda, organizasyonlar rekabetçi kalite seviyelerine ulaşmakta zorlanmaktadır. Bu nedenle iş tatmini en sık çalışılan iş tutumlarından biri olmuştur. Bu geniş araştırma konusunun amacı iş doyumunun korelasyonlarını ve olası sonuçlarını daha iyi anlamaktır. İş doyumunu, kişinin iş ve iş bağlamı hakkındaki değerlendirmesini temsil etmektedir (Weiss ve Cropanzano, 1996:74). İş tatminini etkileyebilecek çeşitli faktörler vardır; bu faktörlerden bazıları ücreti, şirket içinde terfi sisteminin algılanan adaletini, çalışma koşullarını, çalışanların amirleri ile ilişkilerinin kalitesini, sosyal ilişkilerini ve işin zorluk derecesini içermektedir. Literatür sıklıkla iş tatmininin durumsal ve eğilimsel faktörleri arasında ayırım yapmaktadır. Durumsal faktörler iş özelliklerini temsil ederken, eğilim faktörleri bireyin kişisel özelliklerini temsil etmektedir.

Bu çalışmada “*Koçluk desteği alan çalışanların iş tatmin düzeyleri arasında pozitif bir ilişki var mıdır?*” ve “*Koçluk davranışı ile koçların iş deneyimleri arasında nasıl bir ilişki vardır?*” sorularına yanıt aranacaktır.

1. KOÇLUK TANIMI

Koçluk, yöneticilerin beceri geliştirmeyi teşvik etmek, bilgi vermek, örgütsel hedeflere ulaşmalarına yardımcı olmak, çalışanlarını daha zorlu görevlere hazırlamak, değer ve davranışları aşmak için astlarla birlikte çalıştığı bir etkinlik olarak tanımlanmaktadır. Koçluk, bir koç ve çalışan arasında mesleki gelişim veya performansla ilgili hedeflere ulaşmasına yardımcı olan bir gelişim sürecidir. Çalışanların iş dünyasındaki eylemleri hakkında daha bilinçli olmalarına odaklanmaktadır (Coaching ve Mentoring, 2004:11).

İş hayatı ve yaklaşımlar değiştikçe, iyi yönetilen şirketler insan kaynaklarını geliştirmeye özen göstermeye başlamışlardır. Bu sayede şirketlerin verimliliğini artıran eğitim, ödül ve performans değerlendirmesini içeren performans yönetimi önemli bir unsur olarak görülmeye başlanmıştır. Her ne kadar performans yönetimi birçok şirkette rutin bir kavram olarak benimsense de çalışanların moral ve motivasyon unsuru, yönetici-çalışan etkileşimleri, bilgiyi genişleten, becerileri güçlendiren, istenen işyeri değerlerini aşılama gibi etkileşimler son derece önemlidir. İşyerinde koçluk bu önemli etkileşimlerden biridir.

Koçluk son yıllarda oldukça yaygınlaşan bir endüstridir. Örgütlerde, özellikle üst düzeylerde koçluk ihtiyacı hızlı bir şekilde artmıştır. Koçluk, çalışanlara ne yapmaları gerektiğini anlatan ve çok fazla bilgi aktaran geleneksel öğrenme programlarından farklı bir kavramdır. Koçluk, çalışanlarla, işlerinde mükemmel sonuçlar üretmelerini öğretecek şekilde etkileşim kurmakla ilgili bir olgudur (Howard vd. 2005:1) Yine de koçluk günümüz kuruluşları için yeni bir kavramdır. Koçluk terimi geleneksel olarak spor ve atletizm ile ilişkilendirilmiştir. Spor alanında koçluk 20. yüzyılın başlarına kadar uzanmaktadır. Koçluk bir kişinin kendi performansını en üst düzeye çıkarmasında zihinsel olarak ona yardımcı olan bir unsur olarak yorumlanabilmektedir. Bu yoruma göre koçluk başkalarına öğretmekten ziyade öğrenmelerine yardımcı olmak şeklinde tanımlanır (Hargrove, 1995:1). Bu bakış açısına benzer şekilde, temelde Sokrates'in yaklaşımı iki bin yıl önce hayata geçmiştir. Sokrates, insanların sorularının cevaplarını onlara sorular sorarak ve cevapları kendi başlarına bulmalarını sağlayarak yol göstermiştir. Bugün, performansı artırmak için koçluk hem spor hem de iş dünyasında büyük bir endüstri haline gelmiştir.

1.1. Amacına Uygun Koçluk Alanları

Performans Koçluğu: Performans koçluğunda koçluk faaliyetleri, bireyin işyerindeki mevcut rolündeki performansını, etkinliğini ve verimliliğini artırmak için odaklanır. Bugün, performansı artırmak için organizasyonlar ve bireyler tarafından bire bir performans koçluğu daha fazla tercih edilmektedir (Zeus ve Skiffington, 2004:48).

Beceri Koçluğu: Bu tür koçluk, çalışanların rollerini yerine getirmesi için gereken temel becerilere odaklanır. Esnek, uyarlanabilir, tam zamanında bir yaklaşımdır. Koçluk programları kişiye özel uyarlanmıştır.

Kariyer Koçluğu: Burada, koçluk faaliyetleri bireyin kariyer kaygılarına odaklanır; koç, kariyer seçeneklerinin bir parçası olarak bireyin yetenekleri hakkında geri bildirim alır ve kullanır. Koç, bireyi yeni bir sorumluluk seviyesi ile optimize etme, yeni bir pozisyon arayan birey için bir birleşme veya devralma arasında yeni kariyer seçenekleri tanımlamak için çalışabilir. Süreç, daha fazla açıklık, kişisel değişim ve ileriye doğru eyleme neden olmalıdır. Başka bir bakış açısından, koçluk alanları bireysel / yaşam koçluğu, organizasyon koçluğu, örgütsel / yönetici koçluğu, takım koçluğu, sistemik koçluk ve tez koçluğudur (Louis, 2005:3).

Bireysel / Yaşam Koçluğu: Bu koçluk, hayatlarında önemli değişiklikler yapmayı planlayan kişilere destek sağlamaya odaklanmaktadır. Bu koçluk türünün temel amacı, bireye ihtiyaçlarının ve hedeflerinin öncelik sırasını belirlenmesinde yardımcı olmaktır. Koçlar, bireylerin yaşamlarından beklentilerini, isteklerini nasıl gerçekleştirebileceklerini ve ihtiyaçlarını nasıl karşılayacaklarını keşfetmelerine yardımcı olur. Bireysel / yaşam koçluğu genellikle bireyin gündemini başlangıç noktası olarak alır.

İşletme Koçluğu: İşletme koçluğu, 21. yüzyılda çeşitli iş alanlarında en yaygın koçluk türlerinden biri haline gelmiştir. Bir organizasyonun sahibine, operatörüne veya yöneticisine, uygulanabilir ve etkili bir iş planı oluşturmada yardımcı olur. İş koçluğu her zaman örgütsel bağlamda tanımlanan kısıtlamalar dahilinde yürütülür.

Örgütsel / Yönetici Koçluğu: Genellikle talep edilen koçluk hizmetleri, kararlaştırılan süre veya sayıda koçluk seansı olarak, kuruluş dışında faaliyet gösteren koçlar tarafından verilir.

Takım Koçluğu: Bu tip koçlukta koç genellikle kolaylaştırıcı rolünü üstlenir. Burada, koç takımdaki mevcut durumu gözlemlemelidir. Bu gözlemsel aşamada, koç daha sonra belirli bir

ekibin güçlü ve zayıf yanlarını değerlendirebilir ve analiz edebilir. Sonunda, koç takım veya kuruluş bağlamında değişiklik için bir eylem planı geliştirerek uygular.

Sistemik Koçluk: Sistemik koçluk, belirli insan sistemlerinin hayatta kalma ve etkililiğini geliştirme sürecini içerir. Aile ilişkileri, ekipler, toplum örgütleri ve ticari örgütlerden yararlanılabilir. Belirli bir sistemin işleyişini ve amaçlarını inceler ve değerlendirir. Çoğu zaman, sistemik bir koç mevcut sorunlu durumları çözmeli, sistemi oluşturan bireyler arasındaki çatışmalar ve daha sonra hedefler belirlenmelidir. Bireysel koçluk da sistemik koçluğun bir bileşenidir (Minibaş, 2004:41)

Tez Koçluğu: Yüksek lisans öğrencilerinin, genellikle doktora diplomalarını almak için çalışan öğrencilerin yardımını içeren uzmanlaşmış bir koçluk dalıdır. Bu koçlar öğrencilere araştırma yapmaktan tez yazmaya kadar etkili bir tez hazırlamak için önemli görevleri koordine etmede yardımcı olur.

1.2. Koçluğun Yararları

Koçluğun, yöneticiler ve organizasyonlar için çok çeşitli faydaları bulunmaktadır ve bunlar birkaç faktörde sınıflandırılmaktadır. Bu faktörlerden en önemlisi performans sorunlarının üstesinden gelme ve çalışanların yeteneklerinin gelişmesi olarak gösterilebilir. Bununla birlikte diğer faktörler de şu şekilde sıralanır (Howard vd. 2005:1):

Performans Sorunlarının Üstesinden Gelmek: Koçlukta en faydalı faktör sıralamasında ilk sırada yer almaktadır. Koçluk, bireylerde ve takımlarda en iyisini ortaya çıkarmayı hedeflemektedir. Bu, herhangi bir talimat verme süreci ile elde edilemeyen bir durumdur.

Çalışan Gelişimi: Koçluk, çalışanlar arasında yeni yetenekler geliştirmenin bir yolu olarak tanımlanmaktadır. Daha fazla yeteneğe sahip çalışanlar, genellikle yöneticilerin verdiği bazı rutin görevleri üstlenebilirler. Yöneticinin görevleri dağıtma yeteneği, çalışanların performansını ve motive olmasını etkileyen önemli bir faktördür.

İlişkilerin Geliştirilmesi: Çalışana soru sorarak, çalışanın bir durum ya da proje hakkında bilgisini alarak ikili ilişkiler daha da sağlamlaştırılır. Bu, iyileştirilmiş ilişkilere giden yoldaki temel adımlardan biridir.

Verimliliği Artırma: Koçluk yoluyla, daha fazla bilgi ve etkinlik kazandırarak, daha verimli çalışma ortamı sağlanmaktadır.

İşyerinde Yaşam Kalitesinin İyileştirilmesi: İyileştirilmiş ilişkiler ve iyileştirilmiş işyeri fiziksel şartları işyerinin başarı iklimini etkilemektedir.

Olumlu Bir Çalışma Kültürünün Geliştirilmesi: Koçluk daha fazla iş memnuniyeti ve daha yüksek motivasyon üretmek için odaklanmaktadır. Bununla birlikte astlarla olan ilişkilerini geliştirebilir, böylece benimsenen yönetici ile birlikte işler daha kolay halde yürütülebilmektedir.

Yönetici için Daha Fazla Zaman: Çalışanlarına koçluk yapan bir yönetici de onlara daha fazla sorumluluk vererek diğer işlere odaklanabilmektedir.

Daha Hızlı ve Daha Etkili Acil Müdahale: Koçluk, çalışanlara denetim yoluyla kendilerini değerli hissettirmekle birlikte kendini geliştirme ve iyileştirme fırsatları sunmaktadır. Böyle bir ortamda çalışanlar, hızlı organizasyon süreçlerine yol açarak gönüllü olarak birçok şey yapma ya da çok hızlı yanıt verme eğilimindedir (Robbins, 2003:153).

2. İŞ TATMİNİ

İş tatmini branşında ortaya konmuş olan çalışmalarda araştırmacıların genellikle yapılan işin kapsamı ve iş çevresine dönük argümanlar üzerinde konsantre oldukları gözlenmektedir (Newstron ve Davis, 1997:256). İş tatminini belirlemeye yönelik ölçütler için farklı metodların da bu kapsamda ortaya konarak geliştirildiği anlaşılmaktadır. Bu çalışmaların en önde geleni Minnesota İş Tatmini Ölçeği çalışmasıdır. Minnesota İş Tatmin Ölçeği, çalışanların mevcut durumdaki çalışmalarının hangi taraflarıyla (sorumluluk derecesi, ilerleme fırsatları, ödeme imkânları vb. gibi) tatmin olduklarını ortaya koymaktadır. Bu ölçekte bireyler ne kadar yüksek oranlar ortaya koyarsa, çalışmalarında o kadar fazla tatmin olduklarını belirtmişlerdir (Baron, 1986:151).

İş tatmininin sonuçları, görev yapan çalışanların fiziksel ve ruhsal sağlığını, organizasyon içi barışçıl çalışma ortamını, verimliliğini, toplumun gelişme ve huzurunu etkilemesi bakımından oldukça önemlidir. Dolayısıyla bu noktada belirtilebilir ki, iş tatmini neticeleri itibariyle yalnızca kişisel değil aynı zamanda örgütsel ve toplumsaldır. Bu sebeple iş tatmini, olması çok istenen ancak elde edilmesi o kadar kolay olmayan bir olgudur. İş tatmin oranının yüksek olması olumlu çalışma koşullarını sağladığı için idareciler tarafından arzu edilen bir durumdur. Diğer yandan düşük iş tatmin durumu bir organizasyonda işlerin iyi gitmediğinin kanıtı olarak görülmekte, düşük verimlilik, işi yavaşlatma, disiplin sorunları gibi gizli şekillerde kendini gösterebilmektedir (Davis, 1988:95)

Yaşadığımız dönemde iş tatmininin önemi doğrudan iş ile ilgili olmayıp yaşamın diğer noktalarına da etki etmesinden kaynaklanmaktadır. Luthans (1989:177) çalışmalarında bu hususu dört grupta toplamaktadır:

- Yaşam Tatmini
- Beden Sağlığı
- Ruh Sağlığı
- Verimlilik (Luthans, 1989:177).

Bilhassa son yıllarda iş tatmini ile yaşam tatmini arasındaki bağı inceleyen bilim adamlarının (Judge ve Locke, 1993:78; Schmitt ve Mellon, 1980:16) üzerinde çalıştığı önemli bir alan, iş tatmininin yaşam tatminini, yaşam tatmininin iş tatminini artıracakları konusundaki incelemelerdir. Bu fikre göre, iş yerinde tatmin olmuş kişiler, iş dışındaki yaşamlarında da tatmin olma yoluna yönelecektir. Ya da bunun tam tersi olacak şekilde yaptığı işinden tatmin olmayan kişiler, kişisel yaşamlarında da tatmin olamayacaklardır. Ancak Iverson (2000), iş tatmininin yaşam tatmini üzerine olan etkisinin, yaşam tatmininin iş tatmini üzerine olan etkisinden daha fazla olacağına dikkat çekmiştir (Iverson, 2000:807). Bunun yanında birçok araştırmacı tarafından yapılan araştırmalarda, çalışanların işlerinden tatmin olma eğilimlerinin, yalnızca iş ve iş çevreleriyle alakalı olmadığı, kişilerin kendi özel hayatlarındaki kalite ve/veya kalitesizlikle de ilişkili olduğu üzerinde de durulmaktadır (Newstron ve Davis, 1997:256).

Modern yönetme ve idare etme yöntemlerinin en önemli etkenlerinden biri olarak kabul edilen iş tatmininin birtakım yönetsel ve davranışsal neticeleri bulunmaktadır. Bir organizasyonda işlerin iyi gitmediğinin en iyi göstergesi iş tatmin duygusunun azalmasıdır. İş tatminsizliği, organizasyonun ümmün (karşı koyma) sistemini zayıflatarak iç ve dış tehditlere karşı verilen tepkiyi azaltabilir ve daha da ileri olarak yok edebilir. Benzer durumda çalışanların zihinsel ve fiziksel sağlıkları ve iş tatmini arasında yakın bir bağ olduğu bilinmektedir. Çalışanlarda görülen iş doyumsuzluğu ve tatminsizliği bir takım zihinsel ve

fiziksel davranış bozuklukları meydana getirmektedir. Bunun yanı sıra iş tatminsizliği sinirsel ve duygusal bozukluklara yol açmakta, iştahsızlık, uykusuzluk, hayal kırıklığı ve duygusal çöküş gibi rahatsızlıklara sebep olmaktadır. Netice olarak iş tatminsizliğinin çalışanların hayatında bir takım kısır döngüler yaratmakta ve birçok sağlık sorunlarına neden olduğu gözlemlenmektedir (Miner, 1992:119).

Bu bağlamda iş tatminsizliği, meydana getirdiği boşluk ve kişinin yaptığı işten soğuma duyguları sadece düşük moral ve düşük verimliliğe değil aynı zamanda sağlıksız bir topluma evirilmeyi de hızlandırmaktadır. Fakat çalışmalar bu etkileri göz ardı ederek genellikle örgütsel etkileri üzerinde durmakta ve aşağıdaki sonuçlara dikkat çekmektedir.

- İsteksizlik
- İşi bırakma
- Uzaklaşma
- İş birliği kuramama
- Yetersizlik
- Yanlış karar verme
- İş miktarı ve kalitesi azalması

Bu sonuçlar rekabet şartlarında, çalışanların rekabette üstünlük gücünü meydana getirdiği şeklindeki bilgiyle birlikte değerlendirildiğinde, organizasyonlar iş tatminsizliğinin gelecek adına ciddi bir sorun olduğunu daha iyi algılayacaklardır. Bir anlamda iş tatmininin sağladığı tatmin, örgütsel başarıda süreklilik olarak değerlendirilecektir (Vecchio, 1988:117).

3. YÖNTEM

Çalışma için Yeditepe Üniversitesi'nden 09.08.2020 tarihinde 21568116-302.14.01-E.571 sayı ile Etik Kurul Onayı alınmıştır.

3.1. Amaç

Bu araştırmada soru ve hipotezler şu şekilde belirlenmiştir.

Koçluk desteği alan çalışanların iş tatmin düzeyleri arasında pozitif bir ilişki var mıdır?

H₀: “Koçluk desteği alan çalışanlar ile çalışanların iş doyumunu arasında pozitif bir ilişki yoktur.”

H₁: “Koçluk desteği alan çalışanlar ile çalışanların iş doyumunu arasında pozitif bir ilişki vardır.”

Soru: “Koçluk davranışı ile koçların iş deneyimleri arasında nasıl bir ilişki vardır?”

3.2. Araştırmanın Metodolojisi ve Sınırlamaları

Bu araştırma tanımlayıcı bir araştırmadır. Bir durumdaki ilgili değişkenlerin özelliklerini tespit etmeyi ve tanımlamayı amaçlamaktadır. Bu araştırma ile yöneticilerin koçluk davranışlarının çalışanların iş doyumunu üzerindeki etkisini açıklığa kavuşturma amaçlanmıştır.

Araştırma bir sigorta şirketinde özel sektörde uygulanmıştır. Araştırma uygulanmadan önce anket formları farklı sektör ve şirket içi koçluk yapan firmalara gönderilmiştir. Fakat çalışan-yönetici ilişkileri arasında koçluk uygulaması yapan firma sayının sınırlı olması ve bazı şirketlerin araştırma uygulaması için geri dönüt yapmaması sonucu örneklem seçmede zorluk

yaşanmıştır. Sadece bir sigorta şirketi bu araştırmayı desteklemeye karar vermiştir. Bu şirket aynı zamanda çalışan-yönetici ilişkileri arasında koçluk uygulaması yapmaktadır. Dolayısı ile bu araştırma bir sigorta şirketi ile sınırlıdır. Koçluk ve iş tatmini konusunda daha fazla bilgi için başka araştırmalarla desteklenmelidir.

3.3. Veri analizi

Veri analizi, bilgisayar ortamında SPSS V.25.0 uygulama yazılımı kullanılarak yapılmıştır. Anketin güvenilirliğini test etmek için Cronbach Alfa katsayısı kullanılmıştır. Anket 99 katılımcıdan toplanan verilerden oluşmaktadır. Anketin Cronbach Alpha güvenilirlik sabiti $\alpha = 0,954$ olarak ölçülmüştür. Faktör analizi sonuçlarından hem koçluk hem de iş tatmini anketlerinin üç faktörden oluştuğu belirlenmiştir.

3.4. Verilerin Çözümlemesi

Yapılan istatistiksel araştırmada koçluk ve iş tatmini faktörleri normal dağılım gösterdiği tespit edilmiş ve Pearson Korelasyonu kullanılmıştır. Ayrıca hipotez testi ve aralıklı değişkenler için de Pearson Korelasyonu uygulanmıştır. Pearson Korelasyon katsayısı 1,00 olduğunda, mükemmel bir pozitif ilişki olduğunu, -1,00 olduğunda, mükemmel bir negatif ilişki olduğunu ve 0.00 olduğunda, bir ilişki olmadığını göstermektedir. Korelasyonun ne anlama geldiğini açıklarken, genellikle bazı belirli aralıklar kullanılmaktadır. Pearson katsayısı mutlak değer olarak 0.70-1.00 arasında ise, yüksek düzeyde bir ilişki olduğu; Pearson katsayısı 0.70-0.30 arasında ise, orta düzeyde bir ilişki olduğu ve katsayı 0.30-0.00 arasında ise, düşük düzeyde bir ilişki olduğu anlamına gelmektedir.

Koçluk davranışının bileşenleri ile koçların iş deneyimleri arasındaki ilişki varyans analizi kullanılarak test edilmiştir. Değerlendirmede anlamlılık en az 0,05 olarak belirlenmiştir.

4.BULGULAR

4.1 Koçluğun İş Doyumu Üzerindeki Etkisine İlişkin Bulgular

Koçluğun iş tatmini üzerindeki etkisi ve iş tatmini oluşturan boyutlar Pearson Korelasyonu ile analiz edilmiştir. Aşağıdaki hipotez, ana araştırma hipotezi olarak belirlenmiştir.

H_0 : Koçluk desteği alan çalışanlar ile çalışanların iş doyumu arasında pozitif bir ilişki yoktur.

H_1 : Koçluk desteği alan çalışanlar ile çalışanların iş doyumu arasında pozitif bir ilişki vardır.

Tablo 1’de veriler incelendiğinde, koçluk ve iş tatmini arasındaki ilişki $p < 0,05$ düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı görünmektedir. Dolayısıyla bu bulgu, H_0 : “*Koçluk desteği alan çalışanlar ile çalışanların iş doyumu arasında pozitif bir ilişki yoktur.*” hipotezi reddedilmiştir ve koçluk davranışının sıklığı arttıkça, iş tatmini orantılı olarak artmakta olduğu gözlenmiştir.

Tablo 1. Koçluk ve İş Tatmini Arasındaki İlişki

		Koçluk	İş Tatmini
Koçluk	Pearson Correlation	1	,506
	Sig.		,000
	N	99	99
İş Tatmini	Pearson Correlation	,506	1
	Sig.	,000	

N 99 99

Çalışanların yöneticilerinden aldığı koçluk davranışlarının, araştırma yapılan şirkette iş memnuniyetini orta düzeyde (0,506) etkilediği görülmektedir. İş tatminini oluşturan “Denetim”, “Sorumluluk”, “Bilinirlik ve Yükselme” faktörleri ile koçluk davranışlarını oluşturan “Pozitif İletişim Ortamı Yaratma”, “Motivasyon ve Övgü” ve “Öğrenme Ortamı Yaratma ve Yetki Verme” faktörleri arasındaki ilişki Pearson Korelasyonu ile incelenmiştir.

Tablo 2. İş Tatmini ve Koçluk Davranışları Arasındaki İlişki

		Denetim	Sorumluluk	Bilinirlik ve Yükselme	
Pozitif iletişim ortamı yaratma	Pearson	,488	,278	,500	
	Correlation				
	Sig.	,000	,005	,000	
	N	99	99	99	
Motivasyon ve övgü	Pearson	,487	,252	,476	
	Correlation				
	Sig.	,000	,012	,000	
	N	99	99	99	
Öğrenme ortamları yaratma ve yetki verme	Pearson	,483	,265	,451	
	Correlation				
	Sig.	,000	,008	,000	
	N	99	99	99	

yon ve övgü, öğrenme ortamları yaratma ve yetki verme koçluk davranış bileşenleri ile çalışanların denetim, sorumluluk, bilinirlik ve yükselme iş tatmin bileşenleri arasındaki ilişki $p < 0,05$ düzeyinde belirlenmiş olup istatistiksel olarak anlamlı görünmektedir (Tablo 2).

Eldeki tüm veriler bir bütün olarak analiz edildiğinde, koçluk davranışı ile iş tatmini arasındaki ilişki istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur, bu faktörler ile ilgili maddeler arasındaki ilişki anlamlıdır. Bu bulgular ışığında genellikle koçluk davranışlarının çalışanların iş doyumunu artırdığı sonucuna varılmıştır.

Tablo 2 analiz edildiğinde, pozitif iletişim ortamı yaratma sürecinin yüksek düzeyde denetim, bilinirlik ve yükselme üzerinde olumlu bir etkiye sahip olduğu açıktır. Fakat sorumluluk üzerinde daha az etkiye sahiptir. Çalışanların yöneticilerinden aldıkları motivasyon ve övgü, yüksek düzeyde denetim ve bilinirlik ve yükselme üzerinde olumlu bir etkiye sahip olmasına karşın sorumluluk üzerinde nispeten daha düşük etkiye sahiptir. Çalışanların öğrenme ortamları yaratma ve yetki verme sürecinin yüksek düzeyde denetim, bilinirlik ve yükselme üzerinde olumlu bir etkiye sahip olduğu, fakat sorumluluk üzerinde daha az etkiye sahip olduğu açıktır. Bu, çalışanlara yetki verilip öğrenme için yeterli ortam sağlandığında, orta düzeyde sorumluluktan memnun oldukları anlamına gelmektedir. Bu nedenle, çalışanlar daha özgürce hareket etme cesaretini bulabilir ve sorumlulukları yerine getirmekten memnun oldukları için eylemleri koç tarafından desteklenebilir. Çalışan sürekli yeni şeyler öğrenme, bazı projelerde devredilme cesaretiyle, uzak durmak yerine inisiyatif, sorumluluk ve yeni projeler almaktan memnun olabilir. Bu durum çalışanın, işinde daha iyi tanınmasına ve daha

iyi bir yükselme sağlamasına yol açabilir. Bu çalışma ile elde edilen sonuçlar çalışanların yönetici koçlarından memnuniyet düzeylerine ilişkin araştırma sonuçları ile uyum içindedir.

Bu faktörlerden daha düşük, ancak yine de pozitif bir ilişki içinde pozitif iletişim ortamı yaratma ile motivasyon ve övgü, hatta daha da düşük ama yine de pozitif olarak ilişkili sorumluluk ve pozitif iletişim ortamı yaratma arasındaki ilişkiler de belirtilebilir. Tablo 2'den anlaşılacağı üzere, çalışanlar için pozitif iletişim ortamı yaratma faktörünü artırmakla, öğrenme ortamları oluşturma ve yetki verme faktörünün orta düzeyde etkileneceği söylenebilir. Ayrıca çalışanların denetim faktörünün, koçun motivasyonu ve övgüsünden, pozitif iletişim ortamını yaratmasından, öğrenme ortamları oluşturmaktan ve yetki vermesinden yüksek düzeyde etkilendiği söylenebilir. Bu, koçun çalışanını motive ettiğinde; çalışanın koçundan olumlu bir denetim algılayabileceğini göstermektedir. Benzer şekilde koçun öğrenme ortamları oluşturma ve yetki vermesinin ve pozitif iletişim ortamını sağlamasının da çalışanın koçundan olumlu bir denetim algılayabileceğini göstermektedir. Yine bir koç, çalışmanı için öğrenme ortamları yarattığında ve bazı işleri kendisine devrettiğinde, çalışan kendisi üzerinde olumlu bir denetim hissedebilir.

Tüm bu veriler sigorta şirketinin çalışanlarına uygulandığında, koçluk ile oluşturulan pozitif iletişim ortamının sağlamasından daha çok memnun olduklarını doğrulamaktadır. Bu nedenle, koçluk sistemi uygulanırken, bu konuya dikkat edilmelidir. Ayrıca koçun yetki verme ve öğrenme ortamları oluşturmaya çalışanın sorumluluk memnuniyetini artırmak için kullanılabilir. Bu, araştırmanın yapıldığı şirkette bu faktörlerden motivasyon ve övgü daha sonra gelmektedir. Bu nedenle, koçluk uygularken, motivasyon ve övgü faktörünün uygulanmasına dikkat edilmelidir.

Dolayısıyla, bu sonuçlara dayanarak, sigorta şirketlerinde, genellikle çalışanlarına koçluk uygulayan yöneticilerin öncelikle pozitif iletişim ortamı yaratma, daha sonra ikincil olarak, iş memnuniyetini artırmak için yetki verme ve öğrenme ortamları oluşturmaya daha fazla dikkat etmesi gerektiği söylenebilir. Bunu yaparak, motivasyon ve övgü faktörü daha sonra doğal olarak gelişecektir.

4.2 Koçluk Davranışı ile Koçların İş Deneyimleri Arasındaki İlişkiye Ait Bulgular

“Koçluk davranışı ile koçların iş deneyimleri arasında nasıl bir ilişki vardır?” sorusunu yanıtlamak üzere, koçluk davranışının bileşenleri ile koçların iş deneyimleri arasındaki ilişki varyans analizi kullanılarak test edilmiş ve sonuçlar Tablo 3'de verilmiştir. Anlamlılık sütunundaki değerlerden, koçların iş deneyimleri ile pozitif iletişim ortamı yaratma, motivasyon ve övgü arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu ($p < 0,05$ düzeyinde anlamlıdır) ve koçların iş deneyimleri ile öğrenme ortamları yaratma ve yetki verme arasında ilişkinin olmadığı görülmektedir.

Tablo 3. Koçluk Davranışı ile Koçların İş Deneyimleri Arasındaki İlişki

		Karelerin Toplamı	Df	Ortalama Kare	F	Sig.
Pozitif iletişim ortamı yaratma	Gruplar arası	23,000	4	5,750	2,840	,028
	Grup içi	190,315	94	2,025		
	Toplam	213,316	98			
Motivasyon ve övgü	Gruplar arası	23,029	4	5,757	2,951	,024
	Grup içi	183,422	94	1,951		
	Toplam	206,451	98			

Öğrenme ortamları yaratma ve yetki verme	Gruplar arası	15,837	4	3,959	1,901	,117	Koçluk davranışının
	Grup içi	195,822	94	2,083			
	Toplam	211,659	98				

bileşenlerinin, koçların iş deneyimlerine dayanarak farklılaştırılması Tablo 3’de verilmiştir. Ortalama Kare sütunundaki değerlerden, pozitif iletişim ortamı yaratma, motivasyon ve övgü bileşenleri oluşturmak için koçluk davranışlarının koçların iş deneyimlerine bağlı olarak farklı olduğu görülmektedir.

Ayrıca, 3-5 yıl arası deneyime sahip koçlar için pozitif iletişim ortamı yaratma bileşeninin; motivasyon, övgü, öğrenme ortamları yaratma ve yetki verme bileşenlerinden daha yüksek olduğu görülmektedir. Pozitif iletişim ortamı yaratma, motivasyon ve övgü yaratma faktörlerinin koçların iş deneyimlerine bağlı olduğu, yetki verme ve öğrenme ortamları yaratma faktörünün ise bağımsız olduğu sonucuna varılmıştır.

Bu sonuçlar, koçların pozitif iletişim ortamı yaratma, öğrenme ortamları yaratma ve yetki verme becerilerinin, koçluk faaliyetlerine ilk olarak başladığı yıllarda daha etkin olduğunu göstermektedir.

Tablo 4. Koçluğun İş Deneyimlerine Göre Koçluk Davranışının Bileşenlerinin Farklılaştırılması

	Yıl	N	Ortalama	Standart Sapma	Standart Hata
Pozitif iletişim ortamı yaratma	3-5	2	5,4554	,23991	,16964
	5-8	6	4,2560	1,24184	,50698
	8-10	31	4,1630	1,45026	,26047
	15-20	21	3,6845	1,58391	,34564
	20 Üstü	39	4,8602	1,35018	,21620
	Toplam	99	4,3679	1,47536	,14828
Motivasyon ve övgü	3-5	2	4,8833	,40069	,28333
	5-8	6	4,5000	1,53840	,62805
	8-10	31	4,2489	1,43538	,25780
	15-20	21	3,6698	1,45093	,31662
	20 Üstü	39	4,9222	1,33292	,21344
	Toplam	99	4,4194	1,45143	,14587
Öğrenme ortamları yaratma ve yetki verme	3-5	2	5,0833	,35355	,25000
	5-8	6	4,2500	1,70538	,69622
	8-10	31	4,0699	1,49739	,26894
	15-20	21	3,8286	1,57195	,34303
	20 Üstü	39	4,7624	1,30252	,20857
	Toplam	99	4,3229	1,46962	,14770

İş tatmini bileşenleri ile koçların iş deneyimleri arasındaki ilişki varyans analizi kullanılarak test edilmiş ve sonuçlar Tablo 5’de verilmiştir. Anlamlılık sütunundaki değerlerden, koçların deneyimleri ile denetim, sorumluluk, bilinirlik ve yükselme faktörleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunamamıştır.

Tablo 5. İş Tatmini ve Koçların İş Deneyimlerinin Bileşenleri Arasındaki İlişki

		Karelerin Toplamı	Df	Ortalama Kare	F	Sig.
Denetim	Gruplar arası	7,490	4	1,873	1,246	,297
	Grup içi	141,304	94	1,503		
	Toplam	148,794	98			
Sorumluluk	Gruplar arası	9,487	4	2,372	1,664	,165
	Grup içi	134,006	94	1,426		
	Toplam	143,493	98			
Bilinirlik ve yükselme	Gruplar arası	1,096	4	,274	,155	,960
	Grup içi	165,724	94	1,763		
	Toplam	166,820	98			

Tablo 6. Koçların İş Deneyimine Dayalı İş Tatmini Farklılaşması

	Yıl	N	Ortalama	Standart Sapma	Standart Hata
Denetim	3-5	2	4,5833	,82496	,58333
	5-8	6	4,0556	,91692	,37433
	8-10	31	4,5038	1,39515	,25058
	15-20	21	4,5810	,99881	,21796
	20 Üstü	39	4,9991	1,23623	,19796
	Toplam	99	4,6897	1,23220	,12384
Sorumluluk	3-5	2	3,3500	,21213	,15000
	5-8	6	4,2024	1,24410	,50790
	8-10	31	4,9101	1,35375	,24314
	15-20	21	5,0340	,95368	,20811
	20 Üstü	39	5,0965	1,18158	,18920
	Toplam	99	4,9354	1,21005	,12161
Bilinirlik ve yükselme	3-5	2	5,3750	,53033	,37500
	5-8	6	4,7917	1,55255	,63383
	8-10	31	4,9462	1,55122	,27861
	15-20	21	5,0000	,93207	,20339
	20 Üstü	39	5,1154	1,29603	,20753
	Toplam	99	5,0236	1,30470	,13113

İş tatmininin koçların iş deneyimlerine dayanarak farklılaşması Tablo 6'da verilmiştir. Ortalama sütündeki değerlerden, denetim, sorumluluk, bilinirlik ve yükselme bileşenleri için, koçların iş deneyimleriyle iş tatmini arasında bir farklılık gözlenmemiştir.

SONUÇ

Araştırmanın amacı, yöneticilerin çalışanlarına uyguladığı koçluğun, çalışanların iş doyumunu üzerindeki etkisinin olup olmadığını incelemektir. Diğer yandan, iş tatmini ve koçluk bileşenlerinin farklılaşmasını, koçların ve yöneticilerinin demografik özellikleri açısından belirlemektir.

H₀: “Koçluk desteği alan çalışanlar ile çalışanların iş doyumunu arasında pozitif bir ilişki yoktur.” hipotezi reddedilmiştir ve dolayısı H₁: “Koçluk desteği alan çalışanlar ile çalışanların iş doyumunu arasında pozitif bir ilişki vardır.” ana hipotezi kabul edilmiştir. Bu sonuç, iş memnuniyetini artırmak isteyen sigorta şirketlerinin satış departmanları için önemlidir ve bunu yaparak özellikle devamsızlık, geri çekilme, stres, bırakma niyetleri, sadakatsizlik vb. etmenleri en aza indirebilecekleri ön görülmüştür. Bu nedenle, bu hedefe ulaşmak için, şirketlerin çalışanları ve yöneticileri arasında bir koçluk ortamı yaratması tavsiye edilebilir. Sigorta şirketlerinde, genellikle çalışanlarına koçluk uygulayan yöneticilerin öncelikle pozitif iletişim ortamı yaratma, daha sonra ikincil olarak, iş memnuniyetini artırmak için yetki verme ve öğrenme ortamları oluşturması gibi faktörler dikkat edilmesi gereken unsurlardır. Bunu yaparak, motivasyon ve övgü faktörünün etkisinin doğal olarak gelişeceği bu çalışmada öngörülmüştür.

Sigorta şirketleri, çalışanlarının yöneticilerinden aldıkları ilerleme, büyüme ve tanınırlıktan memnun olmalarını istiyorsa, çalışanlara yetki verilmesi ve bir öğrenme ortamı yaratarak kendilerini geliştirme şansının verilmesinin daha iyi olacağı söylenebilir.

3-5 yıl arası deneyime sahip koçlar için pozitif iletişim ortamı yaratma bileşeninin; motivasyon, övgü, yetki verme ve öğrenme ortamları yaratma bileşenlerinden daha yüksek olduğu görülmektedir. Pozitif iletişim ortamı yaratma, motivasyon ve övgü faktörlerinin koçların iş deneyimlerine bağlı olduğu, yetki verme, öğrenme ortamları yaratma faktörünün ise bağımsız olduğu sonucuna varılmıştır. Düşük koçluk tecrübesine sahip yöneticilerin yetki verme ve öğrenme ortamları yaratmak ve sonrasında motivasyon ve övgü unsurlarını devreye sokması beklenmemelidir. 3-5 yıl arası deneyime sahip koçların pozitif iletişim ortamı yaratma faktörü diğer motivasyon, övgü, yetki verme ve öğrenme ortamları yaratma faktörlerinden daha yüksek çıkması beklenen bir sonuçtur.

Bu araştırmanın sonucuna göre, koçluk becerilerini kullanarak, çalışanlara koçluk yapan yöneticiler, çalışanların iş doyumunu üzerinde olumlu etkilere sahiptir. Hedefler belirleyerek, sahip oldukları bilgileri çalışanlarla paylaşarak, öğrenme ortamı yaratarak, pozitif bir iletişim ortamı oluşturarak, geri bildirimde bulunarak ve cevap alarak çalışanların bilinirlik ve yükselme, denetim ve sorumluluk alma memnuniyeti olumlu yönde etkilenmektedir. Koçluk yapan yöneticiler çalışanların işyerinde motivasyonunu artırmak için ödüllendirme, takdir etme, yapıcı eleştirilerde bulunma gibi yöntemlerle çalışanlarını desteklemelidirler.

Sonuç olarak, bu makalenin amacı, insan kaynakları gelişiminin bir parçası olarak çalışan koçluğunun kullanımını ve koçluğun çalışanlar ve organizasyonlar üzerindeki etkilerini gerekçelendirmek için teorik destek sağlamaktır. Ayrıca, teorik yaklaşımlarımızın bir deneysel model ile test ederek doğrulanıp doğrulanmadığını belirlemeye çalışmaktır. Böylece, çalışmamız teorik çerçevedeki mevcut boşluğu kapatmaya ve koçluğun insan kaynakları gelişiminin bir parçası olarak kullanılmasını haklı çıkarmaya yardımcı olacaktır. Carey, Phillippon ve Cummings (2011) bu araştırma hattının önemini vurgulamaktadır. Araştırmacıların belirttiği gibi “önceki araştırmaların azlığı ve koçluğun etkilerine dair bilgilerin daha ileriye götürülme ihtiyacı” kapsamında bu araştırma planlanmıştır. Dahası, Feldman ve Lankau'nun (2005) vurguladığı gibi, “çok az teorik çalışma koçluğun nasıl ve

neden çalışması gerektiğini ve hangi koşullar altında daha fazla örgütsel etkililiğe dönüştüğü” araştırmaya değer önemli konular arasındadır.

Dolayısıyla bu çalışmanın temel katkısı koçluk bilgimizi ve onun temel özelliklerini geliştirmesidir. Ayrıca, çalışanlar ve firmalar üzerindeki etkilerini analiz etmek ve bu tür koçluğun etkinliğini etkileyebilecek faktörleri belirlemektir. Pratik uygulamalarla ilgili olarak, bu araştırma, yöneticilerin koçluğa yatırım yapma arzusunu değerlendirmelerine ve şirketlerinin insan kaynakları stratejisinin planlamasını yönlendirmelerine yardımcı olmak için değerli bir rehberlik sunmaktadır.

Özetlemek gerekirse, koçluk ortamları oluşturarak, sigorta şirketlerinin işlerinden daha memnun çalışanlara ulaşma olasılığı daha yüksektir ve bu da daha iyi organizasyon yapılarına yol açmaktadır. Ayrıca sigorta şirketlerinde, rekabet ortamlarında başarılı olmak adına koçluğa daha fazla dikkat edilmelidir. Koçluk kültürü şirketler arasında oluşturulmalı, bu konuda farkındalık yaratmak için daha çok araştırma yapılmalıdır.

KAYNAKÇA

- Baron, R. A. (1986). *Behavior In Organizations: Understanding And Managing The Human Side of Work*, Second Edition, Allyn And Bacon, Inc., Boston. pp. 151.
- Carey, W., Philippon, D.J. ve Cummings, G.G. (2011). Coaching models for leadership development: An integrative review. *Journal of Leadership Studies*, 5(1): 51-69.
- Coaching ve Mentoring. (2004). *How to Develop Top Talent and Achieve Stronger Performance*, Boston: Harvard Business School Publishing Corporation, pp 11.
- Davis, K. (1988). İşletmede İnsan Davranışı-Örgütsel Davranış. (Çev.Kemal Tosun), İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi Yayını.İstanbul.s. 95
- Feldman, D. ve Lankau, M.J. (2005). Executive Coaching: A Review and Agenda for Future Research. *Journal of Management*, 31(6): 829-848.
- Hargrove, R. (1995). *Masterful Coaching*, California: Jossey-Bass Pfeiffer, 1995, p.1
- Howard, M., Harkins, P. ve Goldsmith, M. (2005). (ed.), *The Art and Practice of Leadership Coaching, 50 Top Executive Coaches Reveal Their Secrets*, New Jersey: John Wiley and Sons, p.1.
- Iverson, R. D. ve Maguire, C. (2000). The Relationship Between Job and Life Satisfaction. *Human Relations*, 53(6). pp. 807-811.
- Judge, T. A. ve Locke E. (1993). Effect of Dysfunctional Thought Processes of Subjective Well-Being And Job Satisfaction”, *Journal of Applied Psychology*, pp 78.
- Louis, J. Z. (2005). *Creating a Mentoring Culture*, pp 3.
- Luthans, F. (1989). *Organizational Behavior*, Fifth Edition, Mcgraw-Hill Book Co.,Newyork.pp. 177.
- Miner, J. B. (1992). *Industrial-Organizational Psychology*, Mcgraw-Hill Inc., Singapore. pp. :119.
- Minibas Poussard, J. (2004). *Yönetimde Yeni Bir Stil: Coaching*, İstanbul: Morpa, p. 41.
- Newstrom J. W. ve Davis K. (1997). *Organizational Behavior*, Tenth Edition Mcgraw-Hill. pp.256-257.

- Robbins, S. P. (2003). *Organizational Behavior*. 6th ed., New Jersey: Prentice-Hall.
- Schmitt, N. ve Mellon, P. M. (1980) Life and Job Satisfaction: Is Job Central. *Journal of Vocational Behavior*, pp.16.
- Vecchio, R. P. (1988). *Organizational Behavior*. The Dreyden Pres, Orlando. pp.117.
- Weiss, H. M. ve Cropanzano, R. (1996). Affective Events Theory: A theoretical discussion of the structure, causes and consequences of affective experiences at work, In Cummings, L. L. and Staw, B. M. *Research in Organisational Behaviour*, Vol. 18, pp. 1-74.
- Zeus, P. ve Skiffington, S. (2004). *Behavioural Coaching*, McGraw-Hill, Professional Series, paperback, p.48.

BALKANLARDAN ANADOLU'YA TAŞINAN KÜLTÜREL MİRAS (ÇOCUK OYUNLARI): TEKKEKÖY ÖRNEĞİ

Dr. Öğr. Üyesi Mücahit YILDIRIM

Samsun Üniversitesi

mucahit.yildirim@samsun.edu.tr

Orcid No: 0000-0002-5781-449X

Emin GÜNAYDIN

Yüksek Lisans Öğrencisi

gunaydinemin@gmail.com

Orcid No: 0000-0003-2606-526X

Anıl SAKA

Yüksek Lisans Öğrencisi

anilsaka99@hotmail.com

Orcid No: 0000-0002-0805-7998

Öz

Son yıllarda popüler kültürün gençler arasında yaygınlaşması ve kültürel yozlaşmaya doğru onları sürüklemesi, halk kültürü çalışmalarını önemli hale getirmektedir. Halk kültürünün önemli bir parçası olan geleneksel çocuk oyunları, gelişmiş güzel bir şekilde belirlenmeyip yüzyıllardır süre gelen kültürel birikimin sonucunda ortaya çıkmaktadır. Fakat geleneksel çocuk oyunları günümüzde unutulmaya yüz tutmuş kültür öğeleri arasında sayılmaktadır. Kültürel mirasın korunması ve gelecek nesillere aktarılması amacıyla çocukların bu mirası edinecekleri en önemli yollardan birisi olan çocuk oyunları, özellikle çocuk ve aile ile ilgili olan devlet kurumları tarafından önemsenmektedir. Bu çalışma, unutulmaya yüz tutmuş geleneksel çocuk oyunlarının ortaya çıkarılmasını ve yeniden yaşatılması için öneriler sunmayı hedeflemektedir. Bu amaçla Balkanlardan göç ederek Samsun ili Tekkeköy ilçesine yerleşen göçmenlerin çocukken oynadıkları oyunların ortaya çıkarılması için kendileriyle yapılan görüşmeler neticesinde çocuk oyunları tespit edilmiştir. Tespit edilen bu oyunlar aletli ve aletsiz oyunlar şeklinde gruplandırılmış, aletli oyunların ahşap malzemeden alet yapımı tasarlanmıştır. Ortaya çıkarılan çocuk oyunları listesi ve tasarlanan ahşap alet görselleri, ilgili kamu kurum ve kuruluşlarına sunulmak suretiyle geleneksel çocuk oyunları listesine eklenmeleri sağlanmak istenmektedir. Ayrıca bu tür araştırmaların farklı coğrafyalarda yaşayan Türk halkları üzerinde de yapılması, çocuk oyunlarının ortaya çıkarılması, korunması ve kültürel miras olarak aktarılması; Türk halklarının birliği ve beraberliğinin sağlanması açısından önem arz etmektedir.

Anahtar Kelimeler: *Halk Kültürü, Kültürel Miras, Çocuk Oyunları, Balkan Göçü, Tekkeköy.*

CULTURAL HERITAGE MOVED FROM THE BALKANS TO ANATOLIA (CHILDREN'S GAMES): THE CASE OF TEKKEKÖY

Abstract

In recent years, popular culture has become popular among young people and it has dragged them towards cultural degeneration, making folk culture studies important. Traditional children's plays, which are an important part of folk culture, arise as a result of the cultural accumulation that has been going on for centuries, not coming well. However, today, traditional children's games are among the cultural elements that have been forgotten. Children's games, which are one of the most important ways for children to acquire this heritage in order to protect cultural heritage and to pass it on to future generations, are especially important by government institutions that are related to children and family. This study aims to provide suggestions for revealing and reviving traditional children's games that have been forgotten. For this purpose, children games were determined as a result of the interviews made with them in order to reveal the games played by immigrants who migrated from the Balkans and settled in Tekkekoy district of Samsun province. These determined games are grouped as instrument and instrument-free games, and instrument-making games are made of wooden materials. It is intended to be added to the list of traditional children's games by presenting the list of children's games revealed and the visuals of wooden tools designed to relevant public institutions and organizations. In addition, such researches are carried out on Turkish peoples living in different geographies, revealing, preserving and cultural heritage of children's games; It is important for the unity and solidarity of the Turkish peoples.

Keywords: *Folk Culture, Cultural Heritage, Children's Games, Balkans's Migrate, Tekkekoy.*

GİRİŞ

Kültür olgusu hakkında antropolojiden sosyolojiye, psikolojiden dilbilime, tarihten coğrafyaya kadar pek çok disiplinde çok farklı tanımlamalar yapılmıştır. Bu nedenle kültür olgusu hakkında tek bir anlayış üzerinden hareket etmek olanaksızdır. Kültür olgusuna, farklı yaklaşımların üzerinde durarak bakmak daha doğru olacaktır. Bu nedenle kültür hakkında yapılmış olan tanımların değerlendirilmesi, olgunun daha iyi anlaşılması ve konu bütünlüğüne katkı sağlaması bakımından önemli görülmektedir.

"Millet" olgusunu ortaya çıkaran en önemli unsur olan kültür; dedelerinden kendilerine miras kalan ve bilgi, sanat, ahlâk, örf ve âdetler ile içinde yaşanılan toplumdan kazanılan bütün kabiliyet ve alışkanlıkları kapsayan maddi-manevi değerler bütünüdür (Kafesoğlu, 1992: 15). Kültür, entelektüel ve soyut olduğu için, maddileştirilemez. Ama madde kültürel olabilir; görülebilir ve dokunulabilir olan şeyler, kullanımları, şekilleri, dokuları, maddeleri, renkleriyle kültürelidir. Maddi kültür denilen bu kültürün içine, yalnızca onlarla sınırlı olmadığı unutulmaksızın, binalar, anıtlar, giysiler, mobilyalar, mezar taşları, taşıma araçları, müzik aletleri, oyuncaklar, yemek yeme ve pişirme araçları, kozmetikler, silahlar, tapınaklar, çitler, çiftlik planları, yerleşme kalıpları ve dekoratif eşyalar gibi çok çeşitli şeyler girer. Maddi kültür, kültürün yüksek derecede anlatımıdır. Maddi kültür birikimi kalkınmada sürekliliğin tabanını oluşturur. Eğer her nesil kendi toplumsal sermayesini kendisi yaratmak, kendi aletlerini kendisi üretmek zorunda kalsaydı, toplumsal-teknolojik birikim olmayacak, yaşam standartlarımız çok daha düşük düzeyde kalmaya mahkûm olacaktı (Tümertekin ve

Özgüç, 2015: 122). Taylor'a göre kültür, bir toplumun üyesi olarak insanoğlunun öğrendiği bilgi, sanat, gelenek-görenek ve benzeri yetenek, beceri ve alışkanlıkları içine alan karmaşık bir bütündür. M. Mac Ivera'ya göre kültür, "ideoloji, din, edebiyat gibi toplumsal yaşamın belirtilerini kapsamaktadır. Mutlu "İnsan topluluklarına kimliklerini veren ve onları birbirlerinden ayırt eden özelliklerinin toplamına kültür denir (Mutlu, 1998: 229)" şeklinde kültürü tanımlamaktadır. Dünyadaki her bölgenin kendine has kültürel özelliklere sahip olduğu görülmektedir. Kültür, insanların karşılıklı etkileşimi sonucu dünya üzerinde yayılış göstermektedir. Kültürel yayılma ile beraber toplumlar arası benzerlikler artmış ve gelişimi hızlandırmıştır. Dil, din, gıda, giyim, sanat, müzik, örf ve adet gibi kültür öğeleri, anne babadan çocuklara aktarıldığı gibi eğitim yoluyla ve televizyon, film, radyo ve internet aracılığıyla da nesilden nesile aktarılmaktadır (Özey, 2014: 12).

Kültür araştırmalarında önemli olan kavramlardan biri de "Halk" kavramıdır. Halk, belli bir gelenek içinde oluşmuş yaratma sayesinde birbirine bağlanan, bir geleneksel ürünü kendisine ait kabul eden bireylerden oluşan topluluktur (Dundes, 2003: 2). Başlangıçtan itibaren oluşturulan ve içeriği veya kalıbı sürekli yenilenip geliştirilen, gelenek, görenek, inanç ve anlayışını devam ettiren veya devam ettirmeye çalışan bütün grupları, yani milleti içine almaktadır. Bugün de bu kalıplara uygun olarak yeni yaratmalar ortaya koyan ve bu yaratmaları kullanan herhangi bir kişi, bir grup içinde paylaştığında, sosyal statüsü veya mesleki etiketi ne olursa olsun halk bilimi açısından değerlendirildiğinde, halk kavramı içinde yer alır (Ekici, 1999: 3).

Halkın yüzyıllar boyunca nesilden nesile sözlü olarak aktardığı ortak ürünlerini içine alan halk kültürü ise; duygu, düşünce, kültür ve dil birlikteliğiyle oluşturup yaşatılan, ortaya çıktığı dönemden günümüze kadar gelmiş, insan, toplum ve doğa gerçeğiyle şekillenmiştir. Halk kültüründe maddi Kültür içerisinde seçilen zengin bir çeşitlilik bulunmaktadır ve bu çeşitliliğe maddi/somut olmayan kültür unsurları da eklenmektedir. Yazılı veya sözlü şekilde kuşaktan kuşağa geçerek bir gelenek haline gelen maddi/somut olmayan bu kültürel unsurlar; folklor, halk şarkıları, masal ve hikâyeler, doğru ve batıl olmak üzere inançlar, alışkanlıklar, aksan, ağız ve lehçe farklılıkları şeklinde dille ilgili özellikler gibi büyük bir çeşitliliğe sahiptir. (Tümertekin ve Özgüç, 2015: 123).

Halk inanışlarında önemli bir yere sahip olan çocukların yetiştirilmesi konusunda onların gelişimlerine katkı sağlayacak çeşitli yöntemler bulunmaktadır. Büyükler tarafından anlatılan masal ve hikâyeler, aile içerisinde görev ve sorumluluk paylaşımı, yaparak yaşayarak öğretme gibi yöntemlerin içerisinde önemli bir yer edinen bir başka yöntem ise çocuk oyunlarıdır. Malzemeli veya malzemesiz olarak çeşitlendirilebilen çocuk oyunları, kendine özgü kuralları olan aktivitelerdir. Bu oyunlar çocuğun fiziksel ve zihinsel gelişimini desteklemektedir. Aynı zamanda çocuğu sosyal ve duygusal açıdan da geliştirmektedir. Çocuklar, gönüllü ve istekli olarak katıldıkları bu oyunlarda hem eğlenip hem de kişiliklerini şekillendirerek birlikte hareket etme, ortak yaşam, aidiyet duygusu, dürüstlük, doğruluk, yardımlaşma, kazanma-kaybetme, sevinme-üzülme gibi olguları öğrenmektedir (Keskin, 2009; Sümbüllü ve Altınışik, 2016). Çocukluk dönemi insan hayatının en önemli dönemidir ve genel olarak 10-11 yaşına kadar devam eden bir süreci kapsamaktadır (Uluğ, 2007: 1). Çocuk oyunları çocuklar açısından oldukça büyük önem ve etkiye sahipken genellikle yetişkinler tarafından eğlenceli, ancak, amacı olmayan etkinlikler olarak düşünülmektedir. Oysa oyun, çocuğun hayatında önemli işlevi olan bir olgu ve onun önemli bir görevidir. Oyunlar, kendiliğinden ortaya çıkar ve oynayan kişilere yani çocuklara mutluluk veren serbest bir aktivitedir. Oyun, oldukça geniş ve farklı bir hayal dünyasına sahip olan çocukların bu dünyalarını sosyal yaşam

ve dış dünya ile birleştirme görevini üstlenmektedir. Çocuklar oyun oynarken; duyu-hareket ve biliş becerilerinin birçoğunu vurgulayıp ve denetlemenin yanı sıra çeşitli kavramları, toplumsal farkındalığı, birlikteliği ve davranışları geliştirmektedir (Başal, 2007: 247). Çocuklar oyun sürecinde bir taraftan beden etkinlikleri içerisinde bulunurlarken, diğer taraftan da zihinsel aktivitelerini etkin bir şekilde kullanmaktadırlar. Ayrıca, oyun çocukların zihinsel ve bedensel gelişimlerini sağlamanın yanı sıra onların kişiliklerinin oturmasını ve karakter yapılarının gelişmesini destekleyerek onları toplumsal yaşama uyum içinde hazırlamaktadır. Çocuğun oyun içinde sergilemiş oldukları tavır, kurallara karşı göstermiş oldukları tutum, oyun içinde etkin bir şekilde yer almaları, liderlik özellikleri sergilemeleri ya da oyun içerisinde pasif olarak kalması, onun gelecekteki kişilik ve karakterine yönelik ipuçları taşımaktadır. Yani oyun, çocuğun sosyal anlamda gelişimini desteklediği gibi onun fizyolojik, biyolojik, psikolojik, dil, akıl, sosyal, duygusal ve motor becerilerinin gelişimini de olumlu anlamda desteklemektedir. Çocukluk döneminde oynanan oyunların çocukların gelişimindeki önemi ile geçmişten günümüze uzanan çizgide çocuk oyunlarının onların zihinsel, fiziksel, sosyal ve psikolojik alanlardaki gelişimlerine yaptığı katkılar oldukça fazladır ve dikkat çekmektedir. Bu durum eğitimcilerin de ilgisini çekerek çocuk oyunlarının eğitimde kullanılmasına ilişkin görüşlerin ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Bu görüşler ışığında günümüzde özellikle birçok anasınıfı ve ilköğretim kurumu, çocuk oyunlarını etkin bir şekilde öğretim yöntemi olarak kullanılmaktadır. Geçmişte oynanan çocuk oyunları, informal anlamda çocukların gelişimlerini desteklerken günümüzde formal bir boyutta ve bilinçli olarak kullanılmaktadır (Arslan ve Dilici, 2018: 48). Birçok eğitim kurumu, okul bahçelerinde ve bina içi koridorlarında çocuk oyunlarına dair şekiller ve içerikler oluşturmakta, çocuğun yetiştirilmesi ve geliştirilmesi konusunda sadece öğretim alanının değil, eğitim alanının da yer alması gerektiğini ortaya koymaktadır. Özellikle geleneksel çocuk oyunlarının yukarıda bahsedilen çocuğun fiziksel, zihinsel, sosyolojik, duygusal ve psikolojik becerilerini artırması ve gelişiminde önemli bir katkısı olmasından dolayı okullarda giderek artan bir şekilde yer aldığı görülmektedir.

Kültür araştırmalarında oyunlar önemli bir yer tutmaktadır. Çünkü oyun, sahip olunan kültürün yapısının ve özelliklerinin ortaya çıkarılmasında ve yorumlanabilmesinde bir pencere gibidir (Başal, 2007: 247). Ortaya çıkarılan bu oyunlar, rastgele oluşmamıştır. Uzun yıllar boyunca devam eden kültür harmanlanmasının sonucunda ortaya çıkmaktadır. Fakat özellikle kültürel mirasın korunmasındaki eksiklikler ile teknolojik gelişmelere bağlı ortaya çıkan sanal oyunlar nedeniyle günümüzde geleneksel çocuk oyunları unutulmaya yüz tutmuş kültür öğeleri arasında yer almaktadır. Teknolojik araçların yaygınlaşması ile ortaya çıkan sanal dünya, çocukların ve gençlerin gelişiminde ve sosyalleşmesinde olumsuz sonuçlar ortaya çıkarmaktadır. Bu olumsuzluklara karşın halk kültüründe var olan çocuk oyunları ise, çocukların birlikte daha güzel ve kaliteli zaman geçirmeleri ile psikomotor becerilerinin kazanılmasında önemli bir alternatif olarak karşımıza çıkmaktadır. Toplumsallığın artmasında ve öğrenmede önemli bir başlangıç olarak kabul edilen çocuk oyunları, kültürel miras içerisinde değerli bir alanı oluşturmaktadır. Bu nedenle farklı coğrafyalarda yaşanıp ayrı dillerin konuşulduğu insanlar arasında dahi sınırlar olsa da önem arz etmektedir. Bunun yanı sıra bu oyunlarda kullanılan araç, gereç ve malzeme ile birlikte onlara yüklenen sembolik anlamlar aracılığıyla belli bölgelerde yaşayan toplulukların yaşadıkları coğrafyayla ve aralarında kurdukları ilişkilerden kültürler arası etkileşimlere; ekonomik faaliyetlerinden gelenek ve göreneklerine kadar birçok alanda zengin ipuçları sunmakta, büyük bir kaynak kültürel kaynak sağlamaktadır (Aytaş, 2016: 132). Geleneksel çocuk oyunları her ne kadar günümüzde geçmiş zamanlara göre popülerliğini ve uygulanırlığını yitirse de çalışmanın

hedefi, unutulmaya yüz tutmuş bu oyunlara dikkat çekerek popülerliğin tekrar kazandırılmasına yardımcı olmaktır.

1. Malzeme ve Yöntem

Bu çalışmada, Balkanlardan Samsun ili Tekkeköy ilçesine göç eden Türk ailelerinin çocukluk zamanlarında oynadıkları oyunların ortaya çıkarılarak bilinmeyen oyunların unutulmaya yüz tutmuş geleneksel çocuk oyunları listesine sokulması amaçlanmaktadır. Bu amaçla Samsun ili Tekkeköy ilçesinde yaşayan göçmen aileler ile veri toplama tekniklerinden görüşme yöntemi uygulanmıştır. Açıklık ve kesinlik kazandıran görüşme yönteminde konuyu daha da aydınlatmak için yeni sorular sorma olanağı bulunmaktadır (Seyidoğlu, 1995: 29). İlçenin farklı mahallelerinde yaşayan ve Selanik/Muratlı ile Kavala/Mincanoz köylerinden gelen 10 kişi ile derinlemesine görüşme yapılarak görüşmeler kayıt altına alınmıştır. Görüşmelerde görüşülen kişilere açık uçlu sorular sorulmak suretiyle oyun ve oynama şekilleri ile ilgili bilgiler elde edilmiştir. Bu ailelerin Tekkeköy ilçesine 1924 yılı içinde geldikleri tespit edilmiştir. Buna göre çocuk oyunlarının nitel ve niceliğinin ortaya çıkarılmasına dayanan bir çalışmadır. Çalışmanın ortaya çıkarılmasında öncelikle çocuk oyunlarının halk kültürü içerisindeki yeri ve önemi ile ilgili literatür taraması yapılmıştır. Ardından göç kültürü ile ilgili yine literatür çalışması yapılarak Balkanlardan Samsun'a gelen Türk aileleri ve yerleştikleri mekanların coğrafi dağılışı ortaya çıkarılmıştır. Çalışma sahası olan Tekkeköy ilçesine yerleştirilen göçmenlerin kendi çocukluk zamanlarında oynadıkları oyunlar ve oyunların içeriği ile ilgili görüşme yöntemi ile elde edilen bilgiler raporlaştırılmıştır. Ayrıca ortaya çıkarılan çocuk oyunlarından araçlı olanları ile ilgili yine Tekkeköy ilçesinde geleneksel ahşap oyuncak işçiliği ile uğraşan ahşap ustası ile birlikte bu oyunların araçlarının yapılması sağlanmıştır. Bu sayede hangi oyunun hangi araçla oynanacağı da somut olarak ortaya çıkarılarak oyun modellemesi yapılmıştır. Son olarak, elde edilen tüm veri ve dokümanlar analiz edilerek tespit edilen çocuk oyunları malzeme listeleri ile birlikte tablo haline getirilerek çalışmaya son şekli verilmiştir. Böylece halk kültürünün önemli bir ögesi olan geleneksel çocuk oyunlarının ortaya çıkarılması ve yaşatılarak gelecek nesillere aktarılmasının sağlanması için rapor şeklinde bir çalışma ortaya çıkarılmıştır.

1. Çalışmanın Yeri ve Sınırları

Çalışma, Balkanlarda yaşayan Türk varlığının halk kültürü öğelerinden geleneksel çocuk oyunlarının tespit edilmesini kapsadığından dolayı Balkanlarda Türk nüfusun yaşadığı bölgeleri kapsamaktadır. Ancak Balkanlardan Türkiye'ye gerçekleşen göçlerin ardından Samsun ili Tekkeköy ilçesine yerleşen mübadillerin yerleşim yeri olan Tekkeköy ilçe sınırları, çalışma sahasını oluşturmaktadır. Araştırma, Tekkeköy ilçesinde yaşayan Balkan göçmenlerinin çocukluk zamanlarında oynadıkları unutulmaya yüz tutmuş geleneksel çocuk oyunlarının ortaya çıkarılmasını ve bu oyunların gruplandırılarak geleneksel çocuk oyunları listesi içerisine dâhil edilmesini kapsamaktadır.

Şekil 1. Araştırma Sahasının Yer

3. Bulgular

3.1. Balkanlardan Türkiye'ye Olan Göçler

“Balkan” kelimesi Türkçe “sıradağlar” anlamına gelmektedir ve bölgenin Osmanlı geçmişi de yansıtan bir ifadedir. Bölge son dönemde özellikle Avrupa Birliği ile bütünleşme çabaları içinde “Güneydoğu Avrupa” olarak anılmaktadır. Balkanlar’ın sınırlarını Türk Dil Kurumu sözlüğü Arnavutluk, Bulgaristan, Bosna-Hersek, Hırvatistan, Karadağ, Kosova, Makedonya, Romanya, Sırbistan, Slovenya, Yunanistan ve Trakya’yı içine alan coğrafya olarak işaret etmektedir. Uluslararası literatürde Balkanlar’ın tarifi yapılırken farklılıklara da rastlanmakta, kimi açıklamalar Slovenya’yı Balkanlar’da saymazken kimilerinde de Moldova Balkan devletleri arasında yer almaktadır (Bekâr, 2019: 2).

Osmanlı Devleti’nin iskân politikası sonucu Balkanlara yerleştirilen Türk nüfusu, XVIII. yüzyıl sonlarına doğru göç meseleleriyle karşı karşıya kalmaya başlamıştır. Böylece, Türkiye’ye ilk göçler de başlamıştır (İpek, 2000: 1). XIX. Yüzyılda farklı sebeplerle Balkanlar’dan, Kırım’dan, Kafkasya’dan, Türkistan’dan ve diğer Türk ülkelerinden Osmanlı Devleti’ne yani Anadolu’ya göç hareketleri meydana gelmiştir. Bu göçler arasında 1877-1878 Osmanlı – Rus Savaşı’ndan sonraki göçler, Türk göç tarihinin en önemli bölümlerinden birini oluşturmaktadır (Arslan, 2008: 62). 1912-1913 Balkan Savaşları sürecinde ve sonrasında maruz kalınan baskılar sonucunda Türkler evlerini ve bütün diğer mal varlıklarını da bırakarak yurt edindikleri topraklardan göç etmek zorunda kalmıştır (Köse, 2017: 117).

1924 Yılına kadar Samsun şehrine 59 bin göçmen gelmiştir. Bunlardan 9 bini Bafra ve Alaçam’a, 1.200’ü ise araştırma sahasının da içinde bulunduğu Çarşamba’ya ve 10 bini de

Samsun'a yerleştirilmiştir. Araştırma sahasının içerisinde bulunan mahallelerden Andyeri'ne 256, Asarağaç'a 303, Aşağıçinik'e 616, Çanakçı'ya 243, Çırakman'a 1.179, Çinik'e 884, Ökse'ye 981, Yukarıçinik'e 473, Teknepınar'a 46, Tepecik'e 78 ve Tekkeköy'e 633 kişi yerleştirilmiştir (İpek, 2019: 97). Yapılan bu göçlerle birlikte mübadil ve göçmenler, kendi kültürel değerlerini, folklorik unsurlarını, lehçe ve yaşam biçimlerini de beraberinde getirmişler ve Anadolu Türk kültürüne zenginlik katmışlardır (Duman, 2012: 116).

3.2. Balkanlardaki Türk Kültürü ve Çocuk Oyunları

Coğrafya, kültürün şekillenmesinde en önemli faktörlerden biridir. Avrupa ile Asya arasında stratejik bir geçiş sahası olan Balkanlar'da tarih boyunca farklı etnik unsurlar bir arada yaşamak durumunda kalmış, bölgeyi farklı imparatorluklar yönetmiştir. Dil, din, milliyet gibi kültürün temel unsurları ve yönetim açısından görülen bu çeşitlilik durumu nedeniyle kozmopolit bir yapıyı barındıran Balkanlar coğrafyası dünya politikasında her zaman büyük bir önem teşkil etmiş, dünya tarihini belirleyen savaşların da merkez noktası olmuştur. Soğuk Savaş sonrasında yaşanan çatışma ve savaşların yol açtığı istikrarsızlık ise Balkanların uluslararası barış açısından da ne kadar stratejik bir değeri olduğunu kanıtlamıştır. Bölgenin bu değeri, günümüzde Ortadoğu ve Afrika'dan gelen göçler ve enerji nakil hatlarının geçiş noktası olması sebebiyle artarak devam etmektedir (Bekâr, 2019: 1).

Balkanlar, Osmanlı İmparatorluğu'nun mirası sayılabilecek topraklar üzerinde yer alan bölgelerden birisidir. Osmanlı Devleti'nin bölgedeki adaletli ve hoşgörülü yönetim anlayışı nedeniyle bölgedeki halklar Osmanlı Devletine bağlı olarak yaşama isteğini ortaya koymuşlardır. Dolayısıyla, Balkanların Osmanlı İmparatorluğu tarafından fethi, bölgedeki kültürel ve toplumsal yapı üzerinde önemli gelişmelere sebep olmuştur (Alparslan, 2008: 1). Balkanlardaki fetih sürecinin tamamlanmasından sonra kültürel ve toplumsal yapıdaki köklü ve kalıcı değişiklikler, Balkanlarda yaşayan halklar arasındaki yakınlaşmanın ve ortak bir Türk halk kültürünün etrafında kenetlenmenin ortaya çıkmasına sebep olmuştur (Bayraktar, 2012: 126).

Günümüzde Balkanlarda yaşayan topluluklar üzerinde hâlâ canlı bir şekilde Türk kültürünün izlerini görmek mümkündür. Bu tesir o kadar etkilidir ki, Osmanlı'nın Balkanlar'dan çekilmiş olmasına rağmen, o bölgede yaşayan toplulukların örf, adet, gelenek ve göreneklerinde Türk kültürünün esintilerini izlemek hiç de zor değildir. Bölgede Türk kültüründen etkilenme, Hristiyanların çocuklarına Türkçe isimler vermesinden dahi anlaşılmaktadır. Bundan dolayıdır ki Türk ve Balkan milletleri arasında meydana gelen bu kültürel alışverişin sonucunda ortaya çıkan ahenk, bu milletler arasındaki yüzyıllar süren barışın da alt yapısını oluşturmaktadır (Bayraktar, 2012: 183). Bununla birlikte, Osmanlı Devleti Balkan milletlerini Türkleştirmek gibi bir istek ve eğilimde bulunmamıştır. Bu sayede bölge halkları kendi dil ve kültürlerini günümüze kadar korumuşlardır. Bu durum, Balkan halkları arasında Türk kültürünün ne oranda kabul edildiğini göstermesi bakımından önem arz etmektedir. Böylece Balkanlar, kendine has dokusuyla başka hiçbir yerde görülmeyen kültürel bir zenginliğin de vücut bulduğu bir bölge konumundadır (Kujundžič, 2000: 7).

İnsanların sosyalleşmelerinde ve birbirleri ile iletişim kurmada ilk adım, çocuk oyunları olarak düşünülmektedir. Buldukları coğrafyanın ve biriktirdikleri kültürel geçmişin izlerini taşıyan çocuk oyunları, hem sosyalleşmenin sağlanması hem de kültürel mirasın aktarımında önemli bir yer tutmaktadır. Oyunlarda kullanılan malzemeler ve oyunlara yüklenen sembolik anlamlar, o yörede yaşayan insanların yaşadıkları coğrafyadan birbirleriyle kurdukları

ilişkilere, ekonomik faaliyetlerden sahip oldukları gelenek ve göreneklerine kadar birçok alanda zengin ipuçları sunmaktadır (Aytaş, 2016: 132).

Osmanlı devletinin 500 yıl hüküm sürdüğü Balkanlarda çocuklar tarafından bilinen ve oynanan kültürel oyunlar ve bu oyunların ne kadar benzerlik gösterdiği araştırmanın konusunu oluşturmaktadır. Kültürel oyunları çocukların aktif bir şekilde oynaması, kültürel mirasın gelecek nesillere aktarılmasını sağlamaktadır (Bay ve Bay, 2019: 202). Balkanların kültürü oldukça gelişmiş ve yaygındır. Balkanlar olarak tanımlanan bölgede Arnavutluk, Bosna-Hersek, Bulgaristan, Karadağ, Kosova, Makedonya, Hırvatistan, Yunanistan ve Sırbistan yer almaktadır. Bu devletlerin topraklarının tamamı balkanlarda bulunmaktadır. Kısmi olarak toprakları bulunan devletler ise Türkiye, Slovenya ve Romanya'dır.

Balkan Devletlerinde toplamda 78'i birbirinden farklı olmak üzere 330 oyun kaydı yapılmıştır. Bu oyunlar kendi içinde değerlendirildiğinde; oyunlardan 59 (%76) oyunun ortak olduğu belirlenmiş, 19 (%24) oyun ise başka bölgede/ülkede tekrarlamadığından dolayı oyun kayda alınan bölgeye ait milli bir oyun olarak değerlendirilmiştir (Bay ve Bay, 2019: 205).

Balkanlardan gelen mübadil sandıklarından çıkan bazı oyunlar incelendiğinde ise hem kültürlerin hem nüfus yapılarının birbirlerine benzediği ortaya çıkmaktadır. Önemli oyunlardan bazıları; Yumurta Dövüştürme, Ceviz Kapatma, İp Tutma, Kartal, El Üstünde Kimin Eli, Dupçe (Cukur), Çukalki, Aşık, Bişka, Şipşilder, Funcalo, Kopançe, Arapsaçı, Bülbül Kafeste, Korlo i Korloviza, İğne iplik, Eş Bulalım, Ne Gördün, Kaç Simit Oldu, Hıdrellez Şansı, Kulaktan Kulağa, Beş Taş, Dalyan, Kriz, Klenza (Çelik Çomak), Saklambaç, Köşem, Gölge Kovalamaca, Kaç Kurtul, Tutsak Oyunu, Mendil Kapmaca, Birdirbir, Krişa Mişa, Körebe, Taş Ağır mı, Zıplama, Beni Sakla şeklinde adlandırılmaktadır (Aytaş, 2016: 134).

Balkanlardaki savaşlar neticesinde büyük göçler ve dramlar yaşanmıştır. Bu durumdan en fazla çocuklar ve kadınlar etkilenmiştir. Çocuk oyunlarının hem içeriği hem de isimlerinin belirlenmesinde o dönemdeki savaş psikolojisinin etkisi büyüktür. Bulgar Kaçtı, Türk Oyunu, Düşman Askerleri, Ne Oynayalım, İntikam Oyunu "bütün özellikleri ile", Tamamla, Kale Kaçkını, Köse Kâhya ve Cümle Bulma oyunları "kısmen" savaşın etkilerini yansıtır çocukları askerliğe hazırlayan oyunlardandır. Bu oyunlarda ayrıca çocukların fiziki ve duygusal gelişimlerinin çok üstünde kin, intikam, harp, donanma, düşman ve düşmanı ezmek, sosyalizm ve müzayedeye gibi kavramlar kullanılmıştır. Fakat bunların yanında oyun üretme, dili kullanma yeteneğini geliştirme, merhametli olma, vatan ve millet sevgisini canlı tutma, Osmanlılığa, Türklüğe mensubiyet, bayrağa ve sancağa sahip çıkma gibi özellikleri çocuklara kazandırmayı amaçlayan oyunlar da dikkati çekmektedir (Özdemir, 2015: 654).

3.3. Tekkeköy'de Görüşmeler Sonucu Tespit Edilen Çocuk Oyunları

Tekkeköy'de yaşayan mübadiller ile yapılan görüşmeler sonucunda kendi çocuklukları zamanında oynadıkları birçok çocuk oyunu tespit edilmiş ve liste haline getirilmiştir. Bu oyunlardan bir kısmı Anadolu halk kültüründe de bilinen ve kültürel miras olarak günümüzde de listelenen oyunlardan olmakla birlikte bir kısmı da Balkan kültürünü temsil edilen çocuk oyunları olarak karşımıza çıkmaktadır (Tablo 1). Oyunların oynandıkları mekan, oyun türü ve kim tarafından oynandığı bilgilerine de tabloda yer verilmektedir. Bu oyunlardan bazılarının içerikleri ve nasıl oynandıklarına dair bilgiler aşağıda verilmektedir.

Tablo 1. Tespit Edilen Çocuk Oyunları ve Özellikleri

Oyun Adı	Oynanılan Yer	Türü	Kullanılan Malzeme ve Araç-Gereçler	Oyuncu Sayısı	Oyuncu Özelliği
Edinene Pedinene	Ev içi	Şarkılı		2 veya daha fazla	Karışık
Mokali	Sokak	Sportif	Taş, kiremit parçası, top	5 veya daha fazla	Karışık
Tumba	Sokak-Ev İçi		Misket	2 veya daha fazla	Karışık
Cicile	Sokak içi		Misket	2 veya daha fazla	Karışık
Cuz	Sokak	Zekâ	Tahta parçaları ve taş	2	Karışık
Mangala	Sokak	Zekâ	Orta büyüklükte taş	2	Karışık
Dönemeç	Sokak		Salıncak	2 veya daha fazla	Karışık
Çelik Çomak	Sokak		İki çubuk (Biri uzun diğeri kısa)	3 veya daha fazla	Karışık
Beştaş	Ev içi-Sokak	Zekâ Oyunu	Yuvarlak ve misket büyüklüğün de beş tane taş	2 veya daha fazla	Karışık
Arapsaçı	Sokak	Seyirlik temsili	ve Yumak ip	3 veya daha fazla	Karışık
Sayıcı-Beşbeş	Sokak	Seyirlik temsili	ve Çuval, saman, koyun postu, çan, davul	9 veya 10 oyuncu	Karışık

Duruşma	Ev içi-Sokak	Seyirlik ve temsili	Kilim, cübbe, sakal, gözlük	4 veya daha fazla	Karışık
Dokuz Taş	Ev içi	Zekâ Oyunu	Taş	2	Karışık
Kös (on iki taş)	Ev içi	Zekâ Oyunu	Çubuk	2	Karışık
Bayramcık	Ev içi	Seyirlik ve temsili	Sofra, yiyecek, içecek	Sınırsız	Karışık
Hoppacık	Sokak	Sportif		2	Kız
Çizgi	Sokak	Sportif	Taş veya kiremit	2 veya daha fazla	Kız
Âlem kale (savaş oyunu)	Sokak	Sportif		6'şar kişilik gruplar	Erkek
Kulle (kale) oyunu	Sokak	Sportif	Taş	Sınırsız	Erkek
Yumurtlama ca	Sokak	Sportif	Yumak	6 veya daha fazla	Erkek
Çelik çomak	Sokak	Sportif	Tahta	2 veya daha fazla	Erkek
Kazan patlatmaca	Sokak	Sportif		Sınırsız	Erkek

3.3.1. Edinene Pedinene: Oyun 2 veya daha fazla kişi ile parmaklar kullanılarak oynanır. Genelde sayışmalar için kullanılan özel bir şarkı olan “edinene Pedinene suya düşmüş kedinene entim pentim talim tilkim tapacak çıkacak” sözleri söylenerek parmaklar sıra ile sayılır. Şarkının sonuna denk gelen parmak oyundan çıkar ve bu şekilde parmaklar bitene kadar devam edilir. Sonunda parmağı kalan kişi oyunu kazanır.

3.3.2. Mokali: 5 veya daha fazla kişi ile birlikte oynana Mokali oyununda taş, kiremit parçası ve top malzemeleri kullanılır. Boş bir alana çizilen orta büyüklükte bir dairenin içine beş veya altı tane kadar taş-kiremit parçası üst üste olacak şekilde dizilir. Daha sonra bu taşlar top ile vurulur. Eğer taşlar yıkılırlarsa ve dairenin içinde kalırlarsa topu atan kişi topu alıp diğer kişileri vurmaya çalışır. Eğer dairenin dışında çıkarsa topu atma sırası bir başkasına geçer

Şekil 2. Mokali Oyunu (<https://www.hepinsan.com/eskiden-oylanan-oyunlar/>)

3.3.3. Tumba: Misket ile oynanan Tumba oyununda oyuncu sayısının fazlalığı önemli değildir. En az 2 kişi ile oynanır. Düz ve toprak olan zemine dört veya beş tane oyuk açılır bu oyuklar çok derin olmamalıdır. Daha sonra açılan oyukların biraz gerisinden misket atılır ve oyuklardan sıra ile geçirilmeye çalışılır.

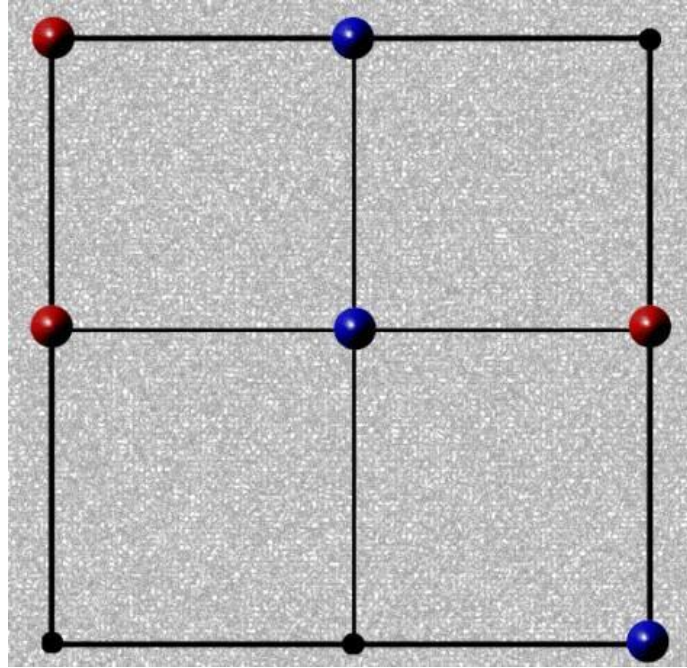
Şekil 3. Tumba Misket Oyunu (https://www.youtube.com/watch?v=ztRq_p1p0m8)

3.3.4. Cicile: Misket ile en az 2 kişinin oynadığı bir oyundur. Sıra ile dizilmiş olan misketler başka bir misket ile vurulur ve belirlenmiş olan çizginin dışına çıkarılmaya çalışılır.

Şekil 4. Cicile Oyunu (<http://yasev.com/galeri/klasikoyun/581-misket-oyunu-nasil-oyanir.html>)

3.3.5. Cuz: 2 Kişi ile oynana oyunda tahta parçaları ve taş kullanılır. Günümüz üçtaş oyununun eski versiyonudur.

Şekil 5. Cuz Oyunu (<http://www.merakname.com/uc-tas-oyunu-nedir-ve-nasil-oyanir/>)

3.3.6. Mangala: Orta büyüklükte taşlarla oynanan 2 kişilik bir oyundur. 48 taşla oyuna başlanır. Oyuncular bu taşları 6 rakip 6 da kendi tarafında olmak üzere toplam da 12 tane olan kuyulara her bir kuyuya 4 tane olacak şekilde yerleştirirler. Diğer kuyulardan daha büyük olan hazine kuyuları vardır ve asıl amaç oyun sonunda bu hazinelerde en fazla taşı biriktirmektir. En çok taşı hazinesinde toplayan oyunu kazanmış olur.

Şekil 6. Mangala Oyunu (<http://janjantasarim.com/shop/ahsap-oyuncak/mangala-2/>)

3.3.7. Dönemeç: Salıncak ile oynana oyun en az 2 kişi ile oynanır. Çift taraflı bir salıncığın iki köşesine kişiler oturur ortada kalan kısma salıncak dönerken ses çıkarsın diye kömür de konulabilir. Bu oyun daha çok özel günlerde çocukların sıra ile ve birlikte oynadıkları bir oyundur.

3.3.8. Çelik Çomak: 3 veya daha fazla oyuncu ile oynana oyunda biri uzun diğeri kısa olan iki çubuk kullanılır. Uzun olan sopa ile kısa sopanın en uç noktasına hızla vurulur. Bu şekilde her yarışmacı üç kez dener. Üç kez denemenin sonucunda başaramayan oyuncu sırasını rakibine verir. Oyunun amacı kısa çubuğu en uzak yere fırlatabilmektir. En uzağa fırlatabilen oyuncu oyunu kazanır.

Şekil 7. Çelik Çomak Oyunu

(<https://tr.pinterest.com/pin/318559373618911338/?autologin=true>)

3.3.9. Beştaş: Yuvarlak ve misket büyüklüğünde beş tane taş ile oynanır. İki veya daha fazla kişiyle oynanabilir. Oyuna başlamadan önce kimin ilk yarışacağını belirlemek için kura çekilir. Kişi belirlendikten sonra, ilk oyuncu taşlardan birini eline alıp kalanlarını yere dizer. Aldığı taşı havaya fırlatır ve bu sırada yerdeki taşlardan birini eline almaya çalışır. Amacı, havadaki taş düşmeden eline kalan dört taştan birini daha alıp havadakini yakalayabilmektir. Bir sonrakinde havaya taşı attıktan sonra yerden iki taş alabilmelidir. Bu şekilde sayı artarak devam eder. Tüm taşlar bittiğinde, oyuncu işaret parmağını orta parmağının altına koyup, yuvarlak şekli aldırılır. Ardından tüm taşları o yuvarlaktan geçirir. Eğer tüm bu süre boyunca taşları düşürmeden ve doğru şekilde yaparsa oyuncu kazanır. Şayet başarısız olursa sıra rakibine geçer.

Şekil 8. Beştaş Oyunu (<https://ecdad.org.tr/kulturumuz/cocukluk-donemi-oyunlarimiz/bes-tas-oyunu/>)

3.3.10. Arapsaçı: 3 veya daha fazla oyuncu ile oynana oyunda yumak ip kullanılır. Birinci oyuncu ip yumağını eline alır. İpin ucundan tutup bırakmadan diğer oyuncuya atar. Attığı oyuncu da ipin bir kısmından tutup bırakmadan başka bir oyuncuya atar. Bu şekilde ip birbirine karışır ve düğüm olur. Oyun istenilen süre kadar devam edilebilir. Devamında ise oyunun ikinci kısmına geçilir ve bu kısımda ise bu sefer oyuncular oluşturdukları düğümü çözmeye çalışırlar.

Şekil 9. Arapsaçı Oyunu (<http://www.dogakoleji.k12.tr/kampusetkinlikleri/elazig-kampusu/geleneksel-oyunumuz-arapsaci/89321>)

3.3.11. Sayıcı-Beşbeş: Kadın oyuncu rolünü erkeklerin üstlendiği bir orta oyundur. Sadece çocukların değil, genç ve yaşlıların da oynadıkları eğlenceli bir oyundur. Bir deveci, bir arap, bir sayıcı (kambur ya da hoca), üç veya dört soytarı ve beş kız (aslında erkek) oyuncu ile oynanır. Oyunun adı beş kızdan gelmektedir. Bir de davulcu eklenir. Sayıcı rolü oyunun en önemli karakteridir. Deveci zengin bir tüccardır. Arap ise devecinin kızlarını korumakla görevlidir. Arabın sırtında kalın bir post veya saman çuvalı vardır. Devecinin kızlarından kaybolanlar olunca araba ceza verilir. Yere yatırılır ve deveci tarafından sırtına vurulur. Bu sırada arap bayılır. Ardından sayıcı (hoca) çağırılıp muska yazdırılır ve arap iyileşir. Kızlar da bulunur. Davul eşliğinde soytarılarla birlikte kızlar ve arap oynar. Genellikle ay ışığının olduğu açık havalarda oynanan oyunlarda farklı köylerde farklı konular işlenir. Oyunun oynandığı yere dışarıdan gelen misafirlerin de katılımı oyunu daha ilgi çekici ve sürprizli bir hale getirmektedir. Gösterilerden memnun kalan bu izleyiciler, oyuncular ile birlikte köyü gezerler. Gösteri karşılığında evlerden bahşiş veya ürün alırlar. Bu gelir oyunda oynayanlar arasında paylaşılır. Bu oyun mübadeleden sonra yaklaşık 25 yıl kadar oynanmaya devam etmiş ve sonrasında bırakılmıştır.

3.3.12. Duruşma: Kapalı mekanda oynanan bir oyundur. Oyuncuları duruşmalarda yer alan kadı (hakim), suçlu, şikayet eden ve mübaşirdir. Uzunca bir kilim serilir. Suçlu kilimi bir ucunda ayakta durur. Kadının elinde siyah ciltli kalın bir kitap bulunur. Kadı sakallı, cüppeli ve gözlüklüdür. Rol icabı suçlamalar, savunmalar yapılır ve kitaba uygun bir şekilde hüküm konuşmaları yapılır. Eğer suçlu bulunursa kadı seyircilere dönerek “cezasını çeksin mi?” diye sorar. Çeksin cevabı alırsa mübaşire seslenerek suçlunun üzerinde durduğu kilimi hızlı bir şekilde çektirir ve suçlunun yere düşmesini sağlar. Bu oyunlarda sınır sorunu, kavga, hırsızlık gibi konular işlenir ve mizah yoluyla insanların suçtan uzak durmaları tavsiye edilerek bu duygu çocuklara aşılanır.

3.3.13. Kös: İki kalın çubuk ortadan yarılarak dört çubuk elde edilir. Bunlar birbirine çarpılır ve açık ve kapalı şekline göre 1,2,3,4, ve 6 sayıları elde edilir. Sayılara göre taşlar (çubuklar) sürülür. İlerleme esnasında rakibin taşı ile karşılaşılırsa rakip taşı harcanır. Tavla oyununa benzer bir oyundur.

3.3.14 Bayramcık: Küçük çocukların kendi aralarında oynadığı yöresel bayram adetlerinin temsil edildiği bir oyundur. Örf, adet, gelenek ve göreneklerin devam ettirilmesi açısından önemlidir. Ayrıca çocukların sosyalleşmesini de sağlamaktadır. Çocuklar ellerinde yiyecek ve içeceklerle sofraya kurarlar ve yerler. Bayram etkinliklerini kendi aralarında gerçekleştirirler.

3.3.15. Yumurtlamaca: Toprağa 6 adet oyuk yapılır. Her oyuk bir oyuncuya aittir. Hayvan yünlerinden yapılmış yumak şeklinde top kullanılır. Oyuncu yumağı attığında kimin oyuğunda kalırsa o oyuğun sahibi yumağı alır ve bir arkadaşını vurur. Vurulan kişi ebe olmuş olur.

3.3.16. Alem Kale (Savaş oyunu): 6'şar veya 7'şer kişilik gruplarla oynanan bir savaş oyunudur. Birbirine uzak iki tane kale yapılır. Kalelerin oyuncuları birbirlerinin kalelerini almak için uğraşırlar. Bunun için oyuncular kalelerinden uzaklaşır. Karşı kalenin oyuncusu onu yakalarsa esir alır. Kim ayağını kendi kalesinde tazelerse üstünlüğü ele geçirir. Karşı kalede esir olan arkadaşının elini tutan da arkadaşını esaretten kurtarmış olur. Yolda yakalanırsa kendisi de esir düşmüş olur.

3.3.17. Kulle (Kale) Oyunu: Üst Üste konulan taşlarla oynanan bir oyundur. Adı kuleden gelir. Başka bir taşla kuledeki taşların yıkılmasına çalışılır. Boyutuna göre üst üste konan taşlar düşürülür. Kule başındaki nöbetçi taşları tekrar dizer ve kuleyi yıkan kişiyi yakalamaya çalışır.

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Kültür, "millet" kavramını oluşturan en önemli unsurdur. Bilgiyi, sanatı, ahlâkı, örf ve âdetleri, insanın içinde yaşadığı toplumdan kazandığı bütün kabiliyet ve alışkanlıkları kapsayan, atalarından kendilerine miras bırakılan maddi-manevi değerler bütünüdür. Maddi kültür ise, yalnızca onlarla sınırlı olmadığı unutulmaksızın, binalar, anıtlar, giysiler, mobilyalar, mezar taşları, taşıma araçları, müzik aletleri, oyuncaklar, yemek yeme ve pişirme araçları, kozmetikler, silahlar, tapınaklar, çitler, çiftlik planları, yerleşme kalıpları ve dekoratif eşyalardır. Maddi kültür, kültürün yüksek derecede anlatımıdır. Maddi kültür birikimi kalkınmada sürekliliğin tabanını oluşturur. Halk kültürü ise, halkın ortak olarak dilden dile kuşaktan kuşağa yüzyıllardır sözlü olarak aktarmış ürünlerini içine alır. Halk kültürü halkın dil, kültür, duygu, düşünce ve beğenisiyle oluşturup yaşatılan, geçmişten günümüze gelmiş, toplum, insan ve doğa gerçeğiyle şekillenmiştir. Halk kültürünün önemli unsurlarından biri de çocuk oyunlarıdır. Aletli ya da aletsiz olarak nitelendirilebilen çocuk oyunlarının çocuklar üzerindeki önemi düşünüldüğünde, çocuğun fiziksel ve zihinsel gelişimini destekleyen, onu sosyal ve duygusal anlamda geliştiren, kendine has kuralları olan bir aktivite olduğu görülmektedir. Çocuklar, gönüllü olarak katıldıkları bu etkinliklerde bir yandan eğlenirken diğer yandan kişiliğini şekillendirmekte, dürüstlük, yardımlaşma, kazanma-kaybetme gibi olguları öğrenmektedir. Yine oyun oynarken çocuk, başkalarıyla birlikte hareket etme kabiliyetini geliştirerek toplumsal hayata hazırlanış aşaması içerisinde geçmektedir. Çocuk oyunları gelişigüzel bir şekilde tasarlanmamış olup yüzyıllar boyunca süre gelen kültür harmanlanmasının sonucunda ortaya çıkmaktadır. Ancak günümüzde geleneksel halk oyunları unutulmaya yüz tutmuş kültür öğeleri arasında sayılmaktadır. Oyunların unutulmasında teknolojik gelişmelerle birlikte sanal ortamda oynanan oyunların artması da etkili olmaktadır.

Bu çalışma, Samsun ili Tekkeköy ilçesinde yaşayan Balkan göçmenlerinin çocukluk zamanlarında oynadıkları unutulmaya yüz tutmuş geleneksel çocuk oyunlarının ortaya çıkarılmasını ve bu oyunların gruplandırılarak geleneksel çocuk oyunları listesi içerisine dâhil edilmesini kapsamaktadır. Balkanlar, Osmanlı İmparatorluğu'nun mirası sayılabilecek topraklar üzerinde yer alan bölgelerden birisidir. Osmanlı Devleti'nin bölgedeki adaletli ve

hoşgörülü yönetim anlayışı nedeniyle bölgedeki halklar Osmanlı Devletine bağlı olarak yaşama isteğini ortaya koymuşlardır. Dolayısıyla, Balkanların Osmanlı İmparatorluğu tarafından fethi, bölgedeki kültürel ve toplumsal yapı üzerinde önemli gelişmelere sebep olmuştur. Balkanlardaki fetih sürecinin tamamlanmasından sonra kültürel ve toplumsal yapıdaki köklü ve kalıcı değişiklikler, Balkanlarda yaşayan halklar arasındaki yakınlaşmanın ve ortak bir Türk halk kültürünün etrafında kenetlenmenin ortaya çıkmasına sebep olmuştur.

İnsanların sosyalleşmelerinde ve birbirleri ile iletişim kurmada ilk adım, çocuk oyunları olarak düşünülmektedir. Buldukları coğrafyanın ve biriktirdikleri kültürel geçmişin izlerini taşıyan çocuk oyunları, hem sosyalleşmenin sağlanması hem de kültürel mirasın aktarımında önemli bir yer tutmaktadır. Oyunlarda kullanılan malzemeler ve oyunlara yüklenen sembolik anlamlar, o yörede yaşayan insanların yaşadıkları coğrafyadan birbirleriyle kurdukları ilişkilere, ekonomik faaliyetlerden sahip oldukları gelenek ve göreneklerine kadar birçok alanda zengin ipuçları sunmaktadır. Sahada yaşayan Balkan göçmenleri ile yapılan görüşmeler sonucunda kendilerinin çocukluk yıllarında oynadıkları 17 adet oyun kaydedilmiştir. Bu oyunlardan bir kısmı Anadolu halk kültüründe var olan ve bilinen oyunlar olarak karşımıza çıkarken, bir kısmı da Anadolu halkı tarafından bilinmeyen Balkan kültürüne ait çocuk oyunları olduğu tespit edilmiştir. Tespit edilen oyunlardan bir kısmının malzemeli oyun, bir kısmının ise malzemesiz oyun olduğu anlaşılmaktadır. Malzemeli oyunlarda kullanılan malzemelerin kolay elde edilebilen ve maliyeti olmayan malzemeler olduğu dikkati çekmektedir. Yine çocuk oyunlarının genellikle kız ve erkek çocukların birlikte oynayabileceği türde oyunlar olduğu görülmektedir. Ancak savaş içerikli oyunların erkek çocuklar tarafından oynandığı da anlaşılmaktadır. Oyunlarda sosyalleşme ile örf-adet, gelenek ve göreneklerin kazanılmasına yönelik içeriklerin olduğu ve çocukların zihinsel, fiziksel ve sosyal açıdan gelişmelerini amaçlayan türde oyunlar oldukları da dikkati çekmektedir.

Çocuk oyunları, kültürel mirasın korunması ve aktarılması konusunda önemli bir kültürel mirastır. Bu nedenle tespit edilen özellikle bilinmeyen ve unutulmaya yüz tutmuş olan çocuk oyunlarının listelenmesi, ayrıntılı bir şekilde araştırılması ve oyunun kurallarının açık bir şekilde tarif edilmesi kültürel mirasın aktarılmasına katkı sağlayacaktır. Geleneksel el sanatları ve işlemeciliği açısından önemli bir yer tutan ahşap işlemeciliği ve ahşap oyuncak yapım ustaları ile bağlantı kurularak geleneksel çocuk oyunlarına ait malzemelerin ahşaptan yapımının sağlanması, bu oyunlara çocuklar tarafından ilgi duyulmasını ve bu oyunlara rağbet edilmesini sağlayacaktır. Milli Eğitim Bakanlığı bünyesinde örgün eğitimde ders dışı faaliyetler olarak sürdürülen geleneksel çocuk oyunları listesine tespit edilen yeni oyunların eklenmesi, bu oyunların daha geniş kitlelere yayılmasını sağlayacak ve yaşatılması için önemli bir adım atılmış olacaktır. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı bünyesinde faaliyet gösteren çocuk bakım merkezleri ve sevgi evlerinde kalan çocukların, kültürel miras konusunda bilinçlendirilmesi ve onlar üzerinde de halk kültürünün yaşatılması amacıyla, bu tür çocuk oyunlarının bakanlık bünyesinde de benimsenmesi ve hayata geçirilmesi için gerekli çalışmalar yapılmalıdır. Gençlik ve Spor Bakanlığı bünyesinde düzenlenen çocuk oyunları ile ilgili yarışmalar içerisinde, yapılacak bu tür araştırmalarda elde edilen yeni oyunların eklenmesi sağlanmalıdır. Yarışma olarak çocukların karşısına çıkarılacak olan bu tür çocuk oyunları, çocukların daha fazla ilgisini çekme potansiyeline sahiptir ve kültürel mirasın aktarılmasında önemli rol oynayacağı düşünülmektedir. Sivil toplum kuruluşlarının kültürel mirasın korunması ve aktarılması konusunda daha etkin bir şekilde görev almaları için geleneksel çocuk oyunlarının sivil toplum kuruluşlarının faaliyetleri arasına alınması için gerekli çalışmalar yapılmalı ve kuruluşlar bilgilendirilmelidir. Fazla maddi unsur ve malzeme gerektirmeyen çocuk oyunlarının evde oynanabilme özelliğinden dolayı olumlu yanlarının

olduğu da göz önünde bulundurulmalıdır. Olağanüstü durumlarda okulların kapalı olduğu, doğal afet zamanlarında sokağa çıkma yasak ve tehlikesinin bulunduğu zamanlarda veya tatillerde ev ortamında çocukların sıkılmadan ve teknolojik aletlere yenik düşmeden oynayabileceği tarzda olan geleneksel çocuk oyunları, çocukların gelişimlerine bu yönden de katkıda bulunacaktır.

Sadece Balkan kültürüne ait olan çocuk oyunları değil, dünya üzerinde farklı coğrafyalarda yaşayan Türk halklarının yerel kültürleri üzerinde araştırmalar yapılmalı, geleneksel çocuk oyunlarının tüm Türk halk kültürlerindeki varlığı ile ilgili listeler oluşturulmalıdır. Böylece Türk halkları arasındaki bağın güçlendirilmesi ve birliğin sağlanması için önemli bir adım atılmış olacaktır.

KAYNAKÇA

- Alparslan, Ş. (2008). Bosna'da Türk Kültürünün İzleri, Ankara: Genelkurmay Ataşe ve Denetleme Başkanlığı Yayınları.
- Arslan, S. (2008). Balkan Savaşları Sonrası Rumeli'den Türk Göçleri Ve Osmanlı Devleti'nde İskânları, Yüksek Lisans Tezi, Edirne: Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Arslan, A. ve Dilici, T. (2018). Çocuk Oyunlarının Çocukların Gelişim Alanlarına Yönelik Etkilerinin Geçmiş ve Günümüz Bağlamında İncelenmesi (Sivas İli Örnekleme). Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 28(1): 47-59.
- Aytaş, S. (2016). Mübadil Sandıklarından Çıkan Çocuk Oyunları, Samsun: 10.Balkan Tarihi Kongresi seri:15: 131-141.
- Başal, H. (2007). Geçmiş Yıllarda Türkiye'de Çocuklar Tarafından Oynanan Çocuk Oyunları,. Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi 20: 243-266.
- Bay, N. ve Bay, Y. (2019). Balkanlardaki Çocuk Oyunları. Sınırsız Eğitim ve Araştırma Dergisi, 4(2): 200 - 223.
- Bayraktar, Z. (2012a). Boşnakça Hırvatça ve Sırpçadaki Türkçe Kelimelerin Balkan Ortak Halk Kültürü Unsurlarının Oluşumundaki Yeri Üzerine Bazı Tespit ve Değerlendirmeler”, İstanbul: Motif Akademi, Balkan Dosyası, Halkbilimi Dergisi, 1: 119-127.
- Bayraktar, Z. (2012b). Türkiye'nin Balkanlardaki Yumuşak Gücü Türk Kültürü, Yy, Karadeniz Araştırmaları, 35: 181-189
- Bekâr, N. (2019). Kültürel Diplomasi Açısından Batı Balkanlarda Türkiye Ve Almanya (2000-2015). Kastamonu: Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi, 8(3): 1-3.
- Duman, Ö. (2012). Rumeli'den Samsun'a Göç (1923-1970). Samsun: Samsun Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları.
- Dundes, A. (2003). Halk Kimdir? Çev. Metin Ekici. Halk Biliminde Kuramlar ve Yaklaşımlar. Ankara: Milli Folklor Yayınları, 1-25.
- Ekici, M. (1999). Halk, Halk Bilgisi ve Halk Bilimi Üzerine Bir Deneme. Milli Folklor Dergisi, 45: 2-8.
- İpek, N. (2000). Mübadele ve Samsun, Ankara: T.T.K. Basımevi.

- İpek, N. (2019). Selanik'ten Samsun'a Mübadiller. Samsun: Samsun Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları.
- Kafesoğlu, İ. (1992). Türk Milli Kültürü. İstanbul: Boğaziçi Yayınları.
- Keskin, A. (2009). Oyunların çocukların çoklu zekâ alanlarının gelişimine etkisi. Yüksek Lisans Tezi, Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Köse, O. (2017). Geçmişten Günümüze Göç I, Samsun: Canik Belediyesi Kültür Yayınları.
- Kujundžić E. (2001). Narodna Književnost Bošnjaka, Zenica.
- Mutlu, E. (1998). İletişim Sözlüğü, Ankara: Ark Yayınları.
- Özdemir, M. (2015). Balkan Savaşlarının Çocuk Oyunlarına Yansıması “Çocuk Duygusu” Dergisi Örneği, Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi, 4(2): 634-657.
- Özey, R. (2014). Kültürel Coğrafya, İstanbul: Aktif Yayınları.
- Seyidoğlu, H. (1995). Bilimsel Araştırma ve Yazma El Kitabı, İstanbul: Güzem Yayınları.
- Sümbüllü, Y. Z. ve Altınışık, M. E. (2016). Geleneksel çocuk oyunlarının değerler eğitimi açısından önemi. Erzurum Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 1(2): 73-85.
- Tümertekin, E. ve Özgüç, N. (2015). Beşeri Coğrafya İnsan Kültür Mekân, İstanbul: Çantay Kitabevi.
- Uluğ, H. (2007). Kuzey Adana'daki Çocuk Oyun Alanlarının Bitki Seçimi Yönünden İrdelenmesi. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Çukurova Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Peyzaj Mimarlığı Ana Bilim Dalı, Adana.
- <http://www.dogakoleji.k12.tr/kampusetkinlikleri/elazig-kampusu/geleneksel-oyunumuz-arapsaci/89321>
- <https://ecdad.org.tr/kulturumuz/cocukluk-donemi-oyunlarimiz/bes-tas-oyunu/>
- <https://www.hepinsan.com/eskiden-oyunan-oyunlar/>
- <http://janjantasarim.com/shop/ahsap-oyuncak/mangala-2/>
- <http://www.merakname.com/uc-tas-oyunu-nedir-ve-nasil-oyanir/>
- <http://www.tdk.gov.tr/>
- <https://tr.pinterest.com/pin/318559373618911338/?autologin=true>
- <http://yasev.com/galeri/klasikoyun/581-misket-oyunu-nasil-oyanir.html>
- https://www.youtube.com/watch?v=ztRq_p1p0m8
- Toprak, Nazife. (kişisel iletişim, 20 Mayıs 2020).
- Güler, Mümtaz. (kişisel iletişim, 20 Mayıs 2020).
- Vatan, Mustafa. (kişisel iletişim, 27 Mayıs 2020).
- Vatan, Hasan. (kişisel iletişim, 27 Mayıs 2020).
- Zengin, Alaattin. (kişisel iletişim, 03 Haziran 2020).
- Kara, Hatice. (kişisel iletişim, 03 Haziran 2020).

Uzun, Songül. (kişisel iletişim, 03 Haziran 2020).

Uzun, Mustafa. (kişisel iletişim, 03 Haziran 2020).

Öncü, Kamil. (kişisel iletişim, 05 Haziran 2020).

Öncü, Zübeyde. (kişisel iletişim, 05 Haziran 2020).

KRAL-PARLAMENTO MÜCADELESİNDE OXFORD KOŞULLARI VE II. BARONLAR SAVAŞI (1258-1265)

Dr. Halil YAVAŞ

Hitit Üniversitesi

Tarih Bölümü

halil.yavas@yahoo.com

Orcid No: 0000 0001 5642 0141

Öz

Papa IV. Innocentius, Hohenstaufen hanedanının çok geniş bir alana hükmetmesinden rahatsızlık duymaktaydı. Bundan dolayı 1254'te, İngiltere kralı III. Henry'nin oğlu Edmund'a, boş durumdaki Sicilya tahtını önerdi ve karşılığında yüklü miktarda bir ödeme talep etti. Henry teklife olumlu yanıt verdi fakat ödemeyi temin etmekte zorlanınca ek vergi için parlamentodan onay istedi. Ancak mevcut sorunları da gündeme getiren Simon de Montfort liderliğindeki baronlar, buna sert bir şekilde karşı çıktılar. Dahası geniş kapsamlı bir reform talebinde bulundular. Kral bu taleplere bir müddet dirense de Oxford Koşulları denen bir dizi reformu 1258'de kabul etmek zorunda kaldı. Henry, Papa'nın da desteğiyle 1261'de yönetimi tekrar eline almaya çalışınca, II. Baronlar Savaşı öncesinde taraflar arasında üç yıl kadar sürecek olan gerilimli bir döneme girildi. 1264'teki Lewes muharebesi ile II. Baronlar Savaşı başlamış oldu. Bu muharebeyi reformcu baronlar kazandı. Devamında yaklaşık bir buçuk yıl boyunca Simon de Montfort'ın liderliğinde despotik bir baronlar hükümeti yönetime hâkim oldu. Bu süreçte Kral'ın yetkileri alınmış ve bütün kararlar dokuz kişilik bir konseyin kontrolüne bırakılmıştı. Aynı dönemde merkezi idare, yargı sistemi ve taşra yönetimi konusunda birçok yasa çıkarıldı. Fakat Prens Edward, topladığı orduyla birlikte harekete 1265'te geçti ve Evesham muharebesinde Simon de Montfort komutasındaki baronlar ordusunu yendi. Akabinde ülkede Henry'nin hâkimiyeti tekrar tesis edildi ve parlamentonun varlığı korundu.

Anahtar Kelimeler: *Oxford Koşulları, Parlamento, Lewes Savaşı, Baronlar, Edward*

OXFORD PROVISIONS IN THE KING-PARLIAMENT STRUGGLE AND THE BATTLE OF THE BARONS II. (1258-1265)

Abstract

Pope Innocentius IV. was uneasy because the Hohenstaufen dynasty dominated a very large area. Therefore, in 1254, he offered the vacant Sicilian throne to Edmund, son of Henry III., King of England, and demanded a large amount of payment in return. Henry responded positively to the offer, but when he had difficulty to ensure payment, he asked parliament for additional tax approval. But the Barons, led by Simon de Montfort, who raised the existing problems, strongly opposed it. Furthermore, they demanded a comprehensive reform. Although the King resisted these demands for a while, he was forced to accept a series of reforms called The Oxford conditions in 1258. Henry started to regain control in 1261 with the support of the Pope. Thus, a tense period between the sides that would last for three years was entered. With the Battle of Lewes, which eventuate in 1264, II. The Battle of the Barons has begun. The reformist barons became the winner of this combat. For a year and a half, a

government of despotic barons dominated the administration, under the leadership of Simon de Montfort. In this process, the powers of the King were taken and all decisions were left to the control of a nine-person council. Many laws were passed on central administration, judicial system and provincial administration. But Prince Edward took action with the army he gathered in 1265 and defeated the army of barons under the command of Simon de Montfort at the Battle of Evesham. Subsequently, Henry's rule was restored in the country and parliament's presence was preserved.

Keywords: *Provisions of Oxford, Parliament, Battle of Lewes, Barons, Edward*

GİRİŞ

Kıta Avrupa'sında oldukça güçlenmekte olan Hohenstaufen hanedanı Papa IV. Innocentius'u rahatsız etmekteydi. Bundan dolayı 1250'de İmparator II. Friedrich öldükten sonra onun mirasını dağıtmak veya en azından zayıflatmak amacıyla Sicilya Krallığı'nın hanedan dışından birilerinin yönetimine geçmesi için çalışmalara başladı. En uygun gördüğü aday ise Gaskonya'da daha yeni mağlup olan İngiltere kralı III. Henry idi (Feiling, 1948:167). Papa, 1254'te Henry'ye bir elçi göndererek ikinci oğlu dokuz yaşındaki Edmund'ın Sicilya Kralı olmasını, karşılığında da Vatikan'a 135.000 mark ödeme yapmasını teklif etti (Matthew Paris, 1854: 90-91).

Bu teklif ilk başta İngiltere açısından cazip görünse de durum pek öyle değildi. Öncelikle Papa'ya ödenecek olan rakam, zaten savaştan yeni çıktığı için ekonomik olarak zor durumdaki İngiltere açısından büyük miktardaydı. İkincisi Sicilya Krallığı'nın Hohenstaufen hanedanından alınabilmesi için İngiltere'nin bölgeye bir ordu göndermesi gerekmekteydi ki bu çok daha zor bir durumdu. Her şeye rağmen Henry, Papa'nın önerisini kabul etti (Carpenter, 1996: 184; Green, 1874: 298; Hamilton, 2010: 36). Akabinde 1255'te Papa tarafından gönderilen bir temsilci, elindeki yüzüğü Edmund'ın parmağına takarak onu Sicilya ve Apulya Kralı ilan etti (Matthew Paris, 1854: 137). İki yıl sonra da İngiltere kraliyet ailesinden bir başka isim, Kral'ın kardeşi Richard of Cornwall, uzun görüşmeler ve arayışlardan sonra 27 Mayıs 1257'de, Cologne Başpiskoposu Conrad tarafından Aix-la-Chapelle'de büyük bir törenle imparator ilan edildi. Ancak Richard hiçbir zaman gerçek anlamda bu unvana sahip olamadı (Matthew Paris, 1854: 239).

Henry'nin Papa'ya söz verdiği parayı temin etmesi oldukça zorken, 1257'de başlayan kuraklık işleri daha da zorlaştırdı. 1257'nin baharı aşırı şekilde yağışlı geçmiş, ırmaklar taşmış, otlaklar ve tarım alanları su altında kalmıştı (Matthew Paris, 1854: 212). Bu olumsuz hava koşulları sonraki yıl da sürmüştü. 1258'in baharında yaşanan şiddetli kuzey rüzgârları Haziran ayına kadar devam ettiğinden dolayı havalar çok soğuk geçmiş ve ürünler büyüyememişti. Akabinde yaşanan kıtlıkla birlikte çok sayıda insan ölmüştü. Ahırlar ve yollar başta olmak üzere her tarafta cesetlere rastlanılmaktaydı. Matthew Paris, bu süreçte Londra'da on beş bin kişinin öldüğünü bildirir (Matthew Paris, 1854: 280-283). Bu sırada Kral'ın kardeşi Richard, Almanya'dan tahıl ithal etmiş fakat insanlar açlıktan ölerken o bunu pahalı bir şekilde satmaya çalışmıştı. Tepkiler üzerine bundan vazgeçse de kendisine ve Kral'a karşı bir öfkeye sebep olmuştu (*Chronicles of The Mayors and Sheriffs of London*, 1863: 40; Prothero, 1877: 186).

Henry, hem Papa'ya taahhüt ettiği paranın temini hem de Sicilya'ya gönderilmesi gereken ordunun masrafları için 1257'de parlamentodan yeni bir vergi konulmasını talep etti lakin olumlu yanıt alamadı (Carpenter, 1996: 184; Green, 1874: 298). Çünkü devlet görevlerine atama yaparken akrabalarına öncelik tanınması, Papa ile ilişkisi, Westminster Manastırı'nın

masraflı restorasyonu ve başarısız bir şekilde neticelenmiş olan Fransa savaşı gibi sebeplerden dolayı Kral, baronlar tarafından sert bir şekilde tenkit edilmekteydi (Hamilton, 2010: 37; Adams, 1922: 150; Davies, 2006: 386). Matthew Paris, bu süreci “Bu dönemde İngilizlerin dışında Kral’ın akrabaları, kardeşleri ve Poitevinliler¹ sürekli zenginleşti.” diye tanımlar (Matthew Paris, 1854: 137).

1258’in paskalyasından bir hafta önce yani yaklaşık Mart’ın sonu gibi Papa’nın elçisi Herlot İngiltere’ye geldi ve söz verilmiş olan paranın bir an önce ödenmesini, aksi takdirde aforoz edileceği tehdidini içeren bir mektubu Kral’a sundu (Matthew Paris, 1854: 265). Oysa o sırada Henry ancak 5000 mark hazırlayabilmişti (Hamilton, 2010: 36; Prothero, 1877: 186). Eksik olan tutarı tamamlamak için mecburen parlamentodan yeni *scutage*² onaylatmak zorundaydı. Öte yandan Galler ile yapılan barışın süresi dolmuş ve karşılıklı tacizlerden dolayı yeni bir savaşın eşiğine gelinmişti. Kral hem Papa’ya olan borç hem de Galler’e sefer düzenlenmesi amacıyla söz konusu *scutage*’ın toplanmasını onaylatmak için Nisan ayında parlamentoyu toplantıya çağırdı (Matthew Paris, 1854: 268).

Toplantı 10 Nisan 1258’de Westminster’da başladı (Prothero, 1877: 186; Blaauw, 1871: 187). Kral’ın gündemi yeni vergi kararının alınması iken, baronların gündemi reformlar yapılmasıydı. Zaten son yaşanan kıtlıktan sonra iyice zor durumda kalan soylular, kendilerinden tekrar *scutage* istenmesine sert bir şekilde tepki gösterdiler (Matthew Paris, 1854: 269). Aslında Kral’ın kardeşi Richard of Cornwall da İtalya’daki entrikalardan çekindiğinden Sicilya Krallığı meselesinde Kral’dan farklı düşünüyordu lakin Henry’yi desteklemeye devam etmekteydi (Richardson, 1987: 157). O tarihe kadar Kral’a yönelik kayda değer bir muhalefeti olmayan Leicester Kontu ve de Henry’nin kız kardeşiyle evli olan Simon de Montfort da artık Kral’ın karşısında yer almış, hatta muhalefetin lideri olmuştu (Adams, 1922: 150; Davies, 2006: 386).

Artık ülke Kralcılar ve muhalifler şeklinde iki fırkaya ayrılmıştı. Normanlar, Poitevinliler, Kral’ın akrabaları ve az sayıda kilise mensubu ile baron Kralcılarının safında yer almaktaydı. Papa ve Fransa Kralı Louis de onları desteklemekteydi. Kralcılarının lider kadrosundaki en önemli isimler Richard of Cornwall ile Prens Edward idi. Baronların ve kilisenin büyük çoğunluğu, Londra ve birçok liman şehri muhaliflerden yanaydı (Prothero, 1877: 131). Onların lider kadrosunun başında ise Simon gelmekteydi. Oldukça tecrübeli ve akıllı bir politikacı olan Simon, aynı zamanda iyi bir askerdi. Bir diğer önde gelen muhalif isim Gloucester Kontu Richard de Clare idi. Bu kişi özellikle Fransa ile 1252’de yaşanan savaşta başarısızlıktan sonra muhalefetini sertleştirmişti (Feiling, 1948: 170).

Toplantı, hiçbir karar alınmadan Nisan sonuna kadar devam etti (Stubbs, 1880: 79). Bu süreçte Kral’ın ve başta Pembroke Kontu William of Valence olmak üzere Poitevinlilerin aşırı buyurgan tavırları baronları oldukça öfkelenmişti (Matthew Paris, 1854: 279). Öyle ki 30 Nisan’da öğleden sonraki oturuma Simon de Montfort, Richard de Clare, Peter of Savoy, Norfolk Kontu ve birçok şövalye zırhlarını giyip de geldiler (Hamilton, 2010: 37). Akabinde Henry’ye sert bir şekilde taleplerini ilettiler. Öncelikle Poitevinli görevlilerin İngiltere’den çıkarılmasını belirttiler (Richardson, 1987: 158). İkinci olarak *Magna Carta*’nın tüm koşullarının teyit edilmesi, üçüncüsü ise nihai kararları alacak ve reform çalışmalarını yürütecek yirmi dört barondan oluşacak bir kurulun oluşturulmasını istediler. Bu kurulun

¹ Poitevin, Ortaçağ’da Batı Fransa’da bir kontluktu. Sonraları Akitanya Düklüğü’nün bir parçası olmuştur. Bkz. Wagner, 2006: 340.

² Bir çeşit savaş vergisini ifade eden olan bu sözcük Latince “scutagium” kelimesinden gelmekte olup “kalkan parası” anlamındadır. Savaşa katılmayan şövalyeler için ilk olarak 1100’de I. Henry tarafından uygulanmıştır. Aslında acil durumlar için dönemsel olarak başvurulmasına karşın 1200’lerden itibaren rutin bir vergi olmuştur. Bkz. Bradbury, 2005: 288.

yarısını Kral, diğer yarısını ise baronlar seçecekti (Adams, 1922: 151). Çaresiz durumda olan Henry bu talepleri kabul etti ve 2 Mayıs'ta onayladı. Böylece reform süreci başlamış olmakla birlikte bu olay, İkinci Baronlar Savaşı'nın alt yapısını oluşturmuştu. Parlamenterler, 11 Haziran'da reform konularını görüşmek için Oxford'da toplanmak üzere 5 Mayıs'ta dağıldılar (Richardson, 1987: 160).

Kısa süre sonra 24 kişilik konseyin üyeleri belirlendi. Kral'ın seçtiği bilinen isimler şunlardı: Winchester Piskoposu, Richard of Cornwall'ın oğlu Henry, Warwick Kontu John de Plesseys, Londra Piskoposu Fulk Bassett, Warenne Kontu John, Guy de Lusignan, William of Valence, John Mansel, Westminster Manastırı keşişi John Darlington, H. de Hengham. Baronların listesindeki isimler ise: Simon de Montfort, Richard de Clare, Marshal Kontu Roger Bigot, Hereford Kontu Humphrey de Bohun, Worcester Piskoposu Walter Cantilupe, Roger de Mortimer, John Fitzgeoffrey, Richard de Gray, William Bardulf, Peter de Montfort, Hugh Despenser, Peter of Savoy idi (*Chronicles of The Mayors and Sheriffs of London*, 1863: 40; *Burton Annals*, 1888: 82-83).

Seçilen konsey hemen çalışmalara başladı ve Haziran ayında bir program hazırlayıp bunu Oxford'da bir manastırda, ülkedeki 250 barondan 100'ünün katıldığı geniş katılımlı bir parlamentoya sundu (Adams, 1922: 151; Feiling, 1948: 169; Blaauw, 1871: 68). Bu metne verilen "Oxford" ismi toplantı yerinden, "şartları" sözcüğü ise metin içinde yer alan 29 maddenin çoğunun "Şart koşuldu..." diyerek başlamasından gelmektedir (Valente, 2005: 27). Metin içerik olarak, *Magna Carta*'nın ihlali, gezici mahkemelerin adaletsiz kararları ve şeriflerin haksız uygulamalarıyla ilgiliydi (Richardson, 1987: 166).

Kararlardan en önemlilerini şu şekilde sıralayabiliriz:

1 - Sistemin düzgün bir şekilde işlemesi için parlamento şubat, haziran ve ekim aylarında yılda üç kez toplanacak.

2 - Kral'ın kararlarını kontrol etmekle görevli 15 kişilik daimi bir danışma kurulu oluşturulacak. Bu kurul üyelerinin on tanesini baronlar, beş tanesini Kral seçecek.

Kanaatimizce bu kurul kralın yaptırım gücünü kırmak, devlet kadrolarına atamalarda baronların talepleri doğrultusunda hareket etmek için dayatılmıştı.

3 - Söz konusu kurul, parlamento oturumlarına katılacak.

4 - Başbakan, hazine bakanı, maliye bakanı, adli makamlardaki personel ve bütün üst düzey görevliler kurul tarafından bir yıllığına atanacak.

5 - Önemli adli ve idari kararlar kurulun izni olmadan yayımlanmayacak.

6 - Bütün gelirler maliye bakanlığında toplanacak. Hariçten bir kasa oluşturulmayacak.

Böylece kralın ayrı bir bütçe oluşturmasını engellenerek maliyenin tamamen baronların kontrolüne geçmesi sağlanacaktır.

7 - Kraliyet sarayının yönetimi İngiltere doğumlu görevlilerde olacak ve idari hususlarda reforma gidilecek.

Bu madde özellikle Poitevinlilerin ülke yönetiminden tasfiyesini amaçlamıştır.

8 - Şerifler yerel toprak sahiplerinden seçilecek.

Bu madde ile zaten kendilerini desteklemekte olan taşradaki aristokrat sınıfı güvenini daha da kazanmış olacaktıdır.

9 - Her kontlukta dört şövalyeden oluşan mahkeme veya bir şikâyet mercii, özellikle şeriflerden kaynaklanan sorunları dinleyip adaleti sağlayacak (*Burton Annals*, 1888: 76; Feiling, 1948: 170; Richardson, 1987: 169).

Bilhassa sonuncu kararın o dönem için oldukça kıymetli olduğunu söyleyebiliriz. Öyle ki halkın yerelde çözemediği sorunları aktarabilecekleri en üst düzeyde bir muhatap kazanmış olmaktadır. Dahası haklı da olsalar haksız da olsalar bu merciinin varlığı onlara güven

verecektir. Bu günümüzde birçok ülkede ve Türkiye’de (Yargıtay) uygulanmakta olan üst mahkemelere benzer bir fonksiyona sahipti.

O dönemin koşulları göz önüne alındığında bu kararların son derece radikal olduğu anlaşılmaktadır. Hatta bu yüzden Kralcılar tarafından “Çılgın Parlamento” diye anılmıştır (Stubbs, 1880: 80). Kral, Oxford Koşulları’nı 11 Haziran 1258’de onaylayıp bunlara sadık kalacağına dair yemin etti (Bauer, 2014: 408). Fakat Warrenne Kontu John ve Pembroke Kontu William of Valence gibi bazı önde gelen Kralcılar sadakat yemini etmediler (Matthew Paris, 1854: 286). Nitekim alınan kararlar Kral kadar mevcut sisteme hakim olan soylu sınıfı hedef almaktaydı. Buna rağmen kararlar ülke genelinde kabul görmüştü. İlerleyen süreçte bir görev veya imtiyaz verilecek kişilerden, öncelikle Oxford Koşulları’na sadık kalacağına dair yemin etmesi istenmeye başlandı. 28 Temmuz’da Henry, bütün şerifliklere Koşullara sadık kalınması hususunda yazılı bir emir gönderdi (Richardson, 1987: 176). İngiltere’de sarayda yaygın olarak Fransızca konuşulmasına bağlı olarak devlet belgeleri de Fransızca veya Latince yazılmaktaydı (Blaauw, 1871: 74). Ancak Oxford Koşulları bu dillerin yanı sıra İngilizce de yayımlanmıştır. Öyle ki bu niteliğe sahip İngiltere’deki ilk devlet belgesidir (Green, 1874: 300). Aslında bu dilde yazılmasındaki amaç ulusal bir hassasiyetten ziyade, baronların alınan kararları halka iyi bir şekilde anlatıp onların desteğini almak istemeleriydi (Blaauw, 1871: 74).

Reformların uygulanabilmesi için kurumsallaşma ve güçlü bir yargı mekanizmasının oluşturulması önemliydi. Bu doğrultuda parlamento, en fanatik reformculardan Hugh Bigod’ı yüksek yargıç olarak atadı (Green, 1874: 299; Richardson & Sayles, 1981 III 22). Kararlar arasında zikredilen 15 kişilik kurulun üyeleri 26 Haziran 1258’de aşağıda zikredildiği şekilde belirlendi (Richardson, 1987: 173):

- 1 Canterbury Başpiskoposu
- 2 Worcester Piskoposu
- 3 Simon de Montfort
- 4 Richard de Clare
- 5 Marshal Kontu
- 6 Peter of Savoy
- 7 Aumale Kontu
- 8 Warwick Kontu
- 9 Hereford Kontu
- 10 John Mansel
- 11 John Fitzgeoffrey
- 12 Peter Montfort
- 13 Richard Grey
- 14 Roger Mortimer
- 15 James of Audley (Richardson & Sayles, 1981: III 15)

22 Haziran’da Kral, Poitevinlilerin ellerindeki kraliyete ait mülkleri teslim etmelerini isteyen bir emir çıkarttı. Simon de Montfort da İngiliz kökenli olmadığından kendi kontrolündeki Kenilworth kalesini teslim etti ancak bu bir taktikti. Çünkü asıl amacı en önemli reform karşıtlarından William of Valence’in elindeki kaleyi almaktı (Creighton, 1876: 101). İlerleyen süreçte Poitevinlilere karşı öyle bir tutum sergilenmeye başlandı ki 18 Temmuz’da onların birçoğu ülkeden kaçmak zorunda kaldı. Hatta o dönemde yabancı kökenlilerin depolarındaki hububat ürünleri ve mülkleri yağmalandı (Matthew Paris, 1854: 291).

1258’in Ekim ayında toplanan ve en az 15 kontluktan şövalyenin de hazır bulunduğu parlamento, reformları daha ileri bir aşamaya taşıdı. Çıkarılan Şerif Yasası’na göre yerel şövalyelerden 19 şerif seçilip görevlendirildi. Bu atamalar yapılırken, rüşvet ve halkın malına

keyfi bir şekilde el koyma gibi kanunsuzluklardan uzak durulması hususunda şerifler uyarıldı. Oxford Koşulları'nda olduğu gibi Şerif Yasası, Fransızca ve Latincenin yanı sıra İngilizce hazırlanıp kontluklara ve mahkemelere dağıtıldı. Bazı araştırmacılar, Simon de Montfort'un bu yasayı IX. Louis'nin reformlarından aldığını iddia etmektedirler lakin bu net değildir. Çünkü öncesinde de İngiltere'de benzer reform çalışmaları yapılmıştır (Cassidy, 2018: 5; Hamilton, 2010: 38). Kanaatimizce kaynağı ne olursa olsun haksız bir şekilde mülke el konulmasının önüne geçilmek istenmesi mülkiyet hakkın yönünde atılmış en önemli adımlardandır. Ekim toplantısından sonra baronlar yönetime iyice hâkim olmuşlardı. Bu arada 1258'den itibaren konsey artık "Parlamento"³ diye anılmaya başlanmıştır (Adams, 1922: 150).

Şövalyeler, baronların sadece kendi haklarını korumalarından ve şövalyeleri ihmal etmelerinden yakınmaktaydılar. Özellikle Şerif Yasası'na rağmen şeriflerin bazı uygulamaları sorun oluşturmaktaydı. Bundan dolayı Ekim 1259'da Westminster'da yapılan parlamento toplantısında söz konusu sorunlar ele alındı ve Oxford Koşulları daha ayrıntılı hale getirildi. Alınan yeni kararlar doğrultusunda feodal mahkemelerde düzenlemelere gidildi. Her şeriflikteki mahkemelerde yargılamayı takip etmesi için dört şövalye görevlendirildi ki böylece daimi bir yargı sistemi oluşturuldu. Yerel görevlilerin yetkileri sınırlandırıldı (Stubbs, 1880: 88; Feiling, 1948: 171). Kanaatimizce sadece kralın yetkilerinin kısıtlanmasıyla sınırlı kalınmayıp, yerelde oluşabilecek merkezi idareyi yok sayabilecek tutumların önüne geçilmek istenmekteydi. Toplantıda alınan bir diğer önemli karar ise İngiltere'nin Sicilya ile ilgili tekliften geri çekildiğinin bildirilmesiydi. Ayrıca buna bağlı olarak Papalığa yapılacak olan ödemeler de iptal edildi (Green, 1874: 301).

Parlamentonun hem Kral'ın yetkilerini hem de yereldeki lordların yetkilerini tırpanlayan bu kararları, reformcuları kendi aralarında anlaşmazlığa düşürdü. Özellikle bir yandan yereldeki ileri gelenlerin desteğini almak isterken öte yandan bu adımların atılması bir tezatlık ortaya koymaktaydı. Nitekim gerekli istişarelerin yapılmadığı ileri sürüldü ve olanlardan dolayı Simon de Montfort, Richard de Clare'i suçladı. Richard de Clare ise buna karşı Simon'ı, Paris'te devam eden barış görüşmelerini kendi çıkarları doğrultusunda tıkmakla itham etmekteydi (Feiling, 1948: 171).

Aynı dönemde İngiltere ile Fransa arasındaki sorunların çözümü için Henry ve Simon, Kasım 1258'den itibaren Fransa'da görüşmelerde bulunmaktaydı. Bu görüşmeler 4 Aralık 1259'da Paris antlaşması ile neticelendi (Matthew Paris, 1854: 301). Antlaşmaya göre Henry Normandiya, Maine, Anjou, Touraine ve Poitou'dan vazgeçip sadece Akitanya'ya sahip olacak fakat Akitanya Dükü olarak Fransa Kralı'nın vassalı olmayı sürdürecekti (*Chronicles of The Mayors and Sheriffs of London*, 1863: 46; Matthew Paris, 1854: 331). İngiltere'nin uzun süredir devam etmekte olan Kıta politikasına aykırı olan bu barış antlaşmasının arkasında, reformları daha rahat uygulayabilmek amacıyla bir an önce Fransa ile aradaki sorunları çözmek isteyen Simon de Montfort yer almaktaydı (Green, 1874: 301). Antlaşma sonrasında Henry, İngiltere'ye dönme konusunda pek acele etmedi. Galler'den isyan haberleri gelmesine rağmen o kışı St. Omer'de geçirdi. Simon ise imza atılmadan evvel İngiltere'ye dönmüş ve antlaşma sonrasında reformlara kaldığı yerden hızla devam etmeye başlamıştı (Matthew Paris, 1854: 336; Hamilton, 2010: 39).

Henry, Paris antlaşmasından sonra muhtemelen Fransa ile oluşan yakın ilişkiye güvenerek Sicilya Krallığı talebini tekrar gündeme getirdi. Bunun için 24 kişilik konsey içindeki

³ İlk olarak 1236'da kullanılmış olan bu sözcük Fransızca veya Latince "konuşmak, görüşmek" anlamlarındaki "parley" ifadesinden türemiştir. Öncesinde daha ziyade yine Latince "colloquium" veya "consilium" sözcükleri kullanılırken artık "parliamentum" kelimesi tercih edilmeye başlanmıştır. Bkz. Giancarlo, *Parliament and Literature in Late Medieval England*, s. 1.

anlaşmazlıklardan da medet ummaktaydı. Gloucester Kontu Richard de Clare bir süredir Simon de Montfort ile sorunlar yaşarken, Hugh Bigod da baharda yüksek yargıçlık görevinden istifa etmişti. Bu iki isim artık Kral'a karşı daha ihtiyatlı davranmaktaydı. Roger Mortimer, Hereford Kontu ve Norfolk Kontu ise açık bir şekilde Kral'ın politikasını desteklemekteydi. Artık kendisine daha fazla güvenen Henry, Şubat 1260'ta baronların Oxford Koşulları'nda üzerlerine düşen görevleri yerine getirmediğini ileri sürerek kendisinin de bu sorumluluklardan muaf olduğunu ilan etti (Green, 1874: 302). Fakat Henry'nin oğlu Edward bazı Kralcılarla sürtüşme halinde olmasından dolayı Simon de Montfort'un yanına geçmiş ve böylece reformcular oldukça güçlenmişti. Edward, Simon'ın çocuklarıyla birlikte büyüdüğü için aralarında yakın bir dostluk vardı. Hatta sonraki süreçte siyasi olarak farklı düşünüp birbirlerine tekrar düşman olsalar dahi bu ilişkileri devam ettirmiştir (Matthew Paris, 1854: 336).

Henry, Nisan 1260'ta ülkeye döndü ve kısa süre sonra Prens Edward ile uzlaştı. Akrabalık bağı dostluk bağına üstün gelmişti. Devamında Simon'ın yalnızlaştırılması amacıyla diğer soylular üzerinde çalışma yapmaya başladı. Özellikle hiçbir siyasi hizipte yer almayan baronları ikna etmek için harekete geçti. Simon ise reform çalışmalarına 1260 yılı boyunca devam etmiş ancak Aralık ayında Fransa'ya gidince bu faaliyetleri zayıflamıştı (Hamilton, 2010: 40). Bu süreçte 28 Ekim'de Bigod'ın yerine kendisine sadık Hugh Despenser'ın yüksek yargıç olarak atanmasını sağladı (*Chronicles of The Mayors and Sheriffs of London*, 1863: 48). Artık harekete geçmiş olan Henry, elinin daha fazla güçlenmesini istiyordu. Bu doğrultuda, Oxford Koşulları'nın kendisine getirdiği kısıtlamalardan kurtulmak amacıyla 1261'de Papa IV. Alexander ile gizlice iletişime geçti ve yeminin geçersiz kılınmasını talep etti. Zaten bu durumdan rahatsız olan Papa, 13 Nisan 1261'de Oxford Koşulları için yapılmış olan yeminleri geçersiz kılan bir belge yayınladı. Gerekçe olarak da yeminin baronların baskısı altında yapılmış olmasını öne sürdü (Matthew Paris, 1854: 333; Gasquet, 1910: 386). Henry'nin bu hamlesi II. Baronlar Savaşı'na gidecek olan sürecin başlangıcıydı. Sonrasında yeni adımlar attı ve o yaz Hugh Bigod'ın elindeki kalelere el koydu. Hugh Despenser'ı yüksek yargıçlıktan azledip kendisine yakın olan Philip Basset'i bu göreve getirdi (Green, 1874: 302). Devamında birçok yargı görevlisi ve şerifin atamasını yaptı. Aslında bütün bu uygulamalar parlamentoda alınmış olan kralın yüksek devlet görevlerine tek başına atama yapamayacağıyla ilgili kararlara aykırıydı. Ancak o eline geçen fırsatı değerlendirmekte kararlıydı. Bu gelişmeler üzerine o sırada Fransa'da olan Simon, son yaşanan gelişmeler üzerine ülkeye döndü (Hamilton, 2010: 41). Kral'ın, Fransa ve Papa'nın da desteğiyle başlattığı karşı devrimden tedirgin olan baronlar, aralarındaki sorunları bir kenara bırakarak tekrar Simon de Montfort'un yanında birleştiler. Fakat Gloucester Kontu'nun, Kral ile olan sorunların çözülmesi için hakeme gidilmesi önerisinin kabul görmesi üzerine Simon, direnmenin bir anlamı olmadığını gördü ve 1261'in Ağustos ayında tekrar Fransa'ya gitti (Green, 1874: 303).

Durum, bir buçuk yıla yakın bir süre taraflar arasında dengeli bir şekilde seyretti. Galler'deki çatışmalarda gerekli hâkimiyeti sağlayamayan Henry, içerideki diğer başarısızlıkların da tesiriyle tekrar baronların yoğun tenkitlerine maruz kalmaktaydı. Öyle ki yine doğal liderleri Simon'a yakın durmaya başlamışlardı. Bunda reformcular içinde Simon'ın rakibi olan Gloucester Kontu Richard de Clare'in 1262 yazında ölmesinin de etkisi olmuştur. Kendisi açısından şartların olgunlaştığını gören Simon, 1263 yılının ilkbaharında Fransa'dan İngiltere'ye döndü ve akabinde reformcuların liderliğini tekrar ele aldı. 1263 yazında Oxford Koşulları karşıtlarına yönelik mücadeleyi parlamento dışına taşıdı ve askeri eylemlere girişti. Simon'ın hızlı bir şekilde hareket etmesi baronlar içinden kendisine karşı tekrar oluşabilecek bir muhalefeti engelledi. Henry henüz para ve asker toplamayla meşgul olurken Simon hızla

ilerleyip Londra'ya ulaştı. Şehre hâkim olması ile Henry çaresiz kalmış ve böylece darbe başarıya ulaşmıştı (*Chronicles of The Mayors and Sheriffs of London*, 1863: 56; Hamilton, 2010: 41; Green, 1874: 303).

Bu süreçte Hereford Piskoposu Pierre of Aigueblanche, bizzat Simon'ın kararıyla reformcuların hedef seçtiği isimler arasında yer aldı. Çünkü Simon, Sicilya Krallığı teklifini Henry'nin kabul etmesinin arkasında Piskoposun olduğunu düşünmekteydi. Temmuz'da bu kez Canterbury Başpiskoposu Boniface of Savoy'un arazileri muhalifler tarafından yağmalandı. Baronların yeni politikası 1258'de olduğu gibi kendilerine karşı olanların görevden alınmasıyla sınırlı bırakılmayıp, geri dönmek koşuluyla sürgüne gönderilmesiydi. Her ne kadar bazı din adamları Simon'a karşı çıkmışlarsa da genel itibariyle 1263'te ona en büyük destek Londralıların yanı sıra diğer din adamlarından gelmişti. 1263'ün Eylül ayında Henry tekrar Fransa Kralı IX. Louis ile görüşerek destek talebinde bulundu ancak olumlu yanıt alamadı. Görüşme sonrasında Ekim ayında Henry ve Pren Edward ülkeye dönerken Kraliçe Eleanor ve Pren Edmund Fransa'da kaldılar. Reformcuların hâkimiyetindeki parlamento, çalışmalarına devam etti ve 1263'ün Aralık ayına kadar yeni yasalar çıkardı. Kontrolü iyice ele almış olan Simon artık kendisine "İngiltere Hâkimi"⁴ demektedir (Hamilton, 2010: 41).

Her şeye rağmen Simon, Kral'a karşı temkinli hareket etmekteydi. Çünkü baronlar içinde hala Kral'a yakın duran birçok isim vardı. Ayrıca 24 kişilik konseyin yarısını Kral seçmişti. Dahası kimse yaşanacak olan bir iç savaşın sonucunun nereye varacağını kestiremiyordu (Green, 1874: 304). Taraflar o yılın sonunda Fransa Kralı IX. Louis'nin hakemliğine gittiler. Durumu değerlendiren IX. Louis, 23 Ocak 1264'te "Amiens Mutabakatı" denilen arabuluculuk kararını taraflara bildirdi (William Rishanger, 1888: 113). Mutabakatta öncelikle "krallık" kavramının tanrısal bir erk olduğu ilan edildi. Bundan dolayı hiçbir beşeri gücün ona ortak olması kabul edilemeyeceğinden, Oxford Koşulları'nın feshedilmesi gerektiği bildirildi. Düşüncemize göre Louis, "Krallık" erkinin altını boşaltan Oxford Koşulları'nı destekleyerek kendi konumunu da ileride zayıf düşürebileceğini fark etmişti. Sonrasında bu teklifi papa da onaylamıştır (Matthew Paris, 1854: 339; Green, 1874: 304). Haliyle Kral bu öneriyi kabul etmişse de Simon de Montfort reddetti (Hamilton, 2010: 42; Feiling, 1948: 173). Simon artık eskisi kadar yalnız ve zayıf değildi. Zanaatkâr ve esnaf (orta sınıf - burjuvazi) başta olmak üzere halkın desteği artmıştı. Fransa Kralı'nın kararından rahatsız olan reform yanlısı halk harekete geçti ve Londra kulesini kontrol altına aldı. Hatta Kraliçe, halkın baronların yanına geçmesinden tedirgin olup kaçmak istedi ancak öfkeli kalabalığın taş ve küfürle tepki göstermesi üzerine geri dönmek zorunda kaldı (Green, 1874: 305). Bu eylemlerde Simon'un yönlendirmesinin olması muhtemeldir.

1264'ün Mart ayında şehir tamamen reformcuların eline geçmiş ve II. Baronlar Savaşı başlamıştı. Akabinde kraliyete ait kurumlarda yağmalama eylemleri baş gösterdi (Matthew Paris, 1854: 340). Sonuç itibariyle IX. Louis'nin Amiens Mutabakatı barış getirmekten ziyade iç savaşa giden süreci hızlandırmıştı. Kralcılara karşı oldukça sert yaptırımlar uygulayan reform yanlıları da artık eleştirdikleri bir partizana dönüşmüştü. Bu süreçte Simon'a halkın desteği artarken, ilginç bir şekilde baronların bir kısmı yaşananlardan tedirgin olup ona mesafeli durmaya başlamıştı (Feiling, 1948: 173). Çünkü oldukça keskinleşen bu tip sosyal değişimlerin nerede duracağı ve kimleri hedefine koyabileceğini kestirmek zordu.

1264 yılının baharında Henry, Pren Edward ve Richard of Cornwall karşı saldırıya geçerek kesin bir çözüm almak istiyorlardı. Simon; Londra, Midlands ve Dover'ı kontrol altında tutuyordu. Fakat Kralcılar Oxford'a yerleşerek isyancıları bölmek için uygun bir konum elde

⁴ Bu unvan o an için yeni olmakla birlikte Mayıs 1264'teki Lewes savaşından sonra hükümet belgelerinde düzenli bir şekilde yer alacaktır. Hamilton, 2010: 41.

ettiler. 3 Nisan'da Kral, Oxford'dan Northampton'a doğru yola koyuldu. Bu sırada Simon de Montfort'un oğlu Genç Montfort'un da aralarında yer aldığı reformcu ileri gelenlerden bazıları Kralcılar tarafından tutsak alındı. Simon bu durum karşısında bir şey yapamamış lakin Kral ile işbirliği içinde olan Yahudilere yönelik 7 Nisan'da sert bir cezalandırma saldırısında bulunarak hırsını onlardan çıkarmıştı. Kral yanlıları Leicester, Salisbury ve Nottingham'ı ellerinde tutmak için çabalarken, Simon 17 Nisan'da yeni Gloucester Kontu Gilbert de Clare'in yardımıyla 19 Nisan'da Rochester'ı teslim almıştı. Ancak bu uzun sürmemiş ve Henry kendisinden beklenmeyen bir enerjiyle harekete geçerek kaleyi geri almıştı. Ayrıca Gloucester Kontu'nun Tonbridge'deki kalesini de 30 Nisan'da ele geçirmişti. O ana kadar Kralcıların baronlar karşısında pek şansı gözükmemekteydi fakat bu başarı onların kendilerine güvenmelerini sağladı. Öte yandan ne baronların ne de askerlerinin Kral'a karşı savaşmakta istekli olmamaları, Kralcılar açısından bir diğer avantajdı. Güney yönünde ilerlemesini sürdüren Henry bazı yerleşimlere hâkim olduktan sonra İngiltere'nin güneydoğusundaki Cinque Ports denilen beş liman şehrine hâkim oldu. 2 Mayıs'ta aşçısı Thomas'ın öldürülmesine kızan Henry esir tutulan 315 muhalif okçunun bir kısmını idam ettirdi. Bu kararın arkasında Richard of Cornwall'ın olduğu tahmin edilmektedir (Maddicott, 1983: 588; Hamilton, 2010: 43).

Henry, 10/11 Mayıs'ta Lewes'e vardı ve burada Surrey Kontu John de Warenne'in kalesine yerleşti. Hemen ardından Simon de Montfort da yaklaşmış ve 11 Mayıs'ta Lewes'in 13 km kuzeyinde Fletching çiftliğinde kamp kurmuştu. 12 Mayıs sabahında Kralcılar, Simon'ın öncü birliklerini dağıttılar ancak savaşa başlamak için acele etmediler ve karşılıklı mektuplaşmalar yaşandı (Maddicott, 1983: 590; Hamilton, 2010: 43). Matthew Paris'in bildirdiğine göre baronlar Kral'a şu içerikte bir mektup yazdılar; "Efendimiz İngiltere Kralı, İrlanda Lordu ve Akitanya Dükü. Baronlarınız ve sadık hizmetkarlarınız sizlerin bütün onur ve saygınlığınızla birlikte Tanrıya ve onun adına yapmış olduğunuz yemininize sadık olmanızı beklerler...." Kral ise reformcu ileri gelenleri kışkırtıcılık yapan suçlular olarak tanımlayıp taleplerini reddetti (Matthew Paris, 1854: 344). Umutlarını yitirmeyen baronlar Londra ve Worcester piskoposlarını aracı olarak gönderip barış talebinde bulundular. Sebep oldukları hasara karşılık 30.000 pound tazminat ödemeyi önerdiler ve karşılığında Kral'ın Oxford Koşulları'na bağlı kalmasını istediler (Matthew Paris, 1854: 346). Hatta kilisenin belirleyeceği bir heyet tarafından Oxford Koşulları'nın tartışmalı bazı maddelerinin gözden geçirilebileceğini dile getirdiler (Maddicott, 1983: 590). Bu teklif her ne kadar Henry'ye cazip gelmişse de kardeşi Richard of Cornwall ve oğlu Prens Edward onu ikna ederek reddetmesini sağladılar. Döneme ait anonim bir şiir olan Lewes Şarkısı'na göre Edward "Kendilerini boğazlarından bir yularla bağlayıp, çekmemiz veya sürüklememiz için bize teslim olmadıktan sonra onlara barış yasaktır." diye karşı çıkmıştır (*The Song of Lewes*, 1890: 38). Kanaatimizce baronların bu şekilde alttan almalarının altındaki gerekçe, sert uygulamalarından dolayı kamuoyunun aleyhlerine dönmesidir. Ayrıca her şeye rağmen Kral'ın makamının vermiş olduğu gücü çiğnemek zor olacaktı.

14 Mayıs 1264 sabahı taraflar savaş pozisyonlarını almışlardı. Kralcıların 10.000, baronların 5.000 kişilik bir ordusu vardı (Burne, 1888: 177). Matthew Paris'e göre Kral'ın ordusu üç gruba ayrılmıştı. Sağ kanattaki grubun komutanı Edward idi ve ona Pembroke Kontu William of Valence ile Surrey Kontu John de Warrenne yardımcı olmaktaydı. Sol kanattaki grubunun komutası Richard of Cornwall'da olup ona oğlu Henry of Almain eşlik etmekteydi. Merkezde ise Kral Henry vardı. Simon'ın ordusu da üçe ayrılmıştı. Edward ile karşılaşacak olan sol kanatta Gilbert de Clare, merkezde John Fitz ve Kral ile karşılaşacak olan sağ kanatın komutasında ise Simon'ın oğulları vardı. Simon, geride genel stratejiyi belirlemek amacıyla karargâhtaydı (Matthew Paris, 1854: 347-348).

Edward, Londra'da annesine yapılmış olan hakaretlere duyduğu öfkenin etkisiyle ilk saldırıda çok sayıda muhalifi öldürmeyi başardı. Ancak kovalama sırasında tuzağa düşürüldü ve taarruzu sonuçsuz kaldı (Green, 1874: 306). Akabinde Kral ile baronlar arasında yaşanan çetin mücadelenin kazananı baronlar oldu. Baronlar; Kral Henry, Prens Edward, Richard of Cornwall ve Richard'ın oğlu Henry'nin de aralarında olduğu çok sayıda esir ele geçirdiler (Maddicott, 1983: 591). Savaş sonrasında Kral, kılıcını Simon de Montfort'a değil de Gloucester Kontu Gilbert de Clare'e teslim etti. Savaşlarda önemli bir ritüel olan kılıç teslim etme sırasında Simon'u muhatap almayarak onu küçümsemek istediğini düşünmekteyiz. Her iki taraftan toplamda 5.000 kişi ölmüştü (Matthew Paris, 1854: 349; Hamilton, 2010: 44).

Simon her ne kadar savaşı kazansa da bir meşruiyete ihtiyacı vardı ve bu amaçla Henry'yi bir mutabakat imzalamaya zorladı. Dönemin kayıtlarında Lewes Mutabakatı denen antlaşmayla ilgili günümüze bir belge ulaşmamışsa da kroniklerden metnin içeriği anlaşılmaktadır (Maddicott, 1983: 591; Feiling, 1948: 173). Mutabakatın ilk iki maddesinde Oxford ve Westminster Koşulları'nın tasdiki, üçüncü maddede yeni belirlenmiş olan arabulucular, dördüncü maddede Kral'ın yetkilerinin kısıtlanması, beşinci maddede ise Edward ve kuzeni Henry'nin rehin tutulması ele alınmıştır (Stubbs, 1880: 97).

Edward ve Henry'yi kibarca Wallingford kalesine hapsedmiş olan Simon de Montfort, artık İngiltere'deki en güçlü kişiydi (Matthew Paris, 1854: 350). Bu sırada Kraliçe Eleanor, IX. Louis'den arabuluculuk yapmasını istemiş lakin Fransa Kralı kendisine bağlı Flander Kontluğu ile yaşadığı sorunlarla ilgilendiğinden bu konuya vakit ayıramamıştı. Yine de Kraliçe, Gaskonya, Flander ve Savoy'dan hatırı sayılır miktarda asker toplamayı başarmıştı. Ayrıca Simon de Montfort, Lewes'ta Kralcılarının bütün direnişini bertaraf edilebilmiş değildi. Özellikle Edward'ın taraftarları oldukça kararlı bir şekilde harekete geçmek için beklemekteydiler (Hamilton, 2010: 45).

Henry, Oxford Koşulları'nı kabul ettiğini beyan etmişti. Ancak gücünün zirvesindeki Simon de Montfort'un gündeminde artık daha radikal reform talepleri vardı. Nitekim 1264'ün Ağustos'unda "Canterbury Barışı" denilen bir dizi kararı Kral'a dayattı. Bu kararlar Henry'nin ülke yönetiminde bağımsız hareket etme yetkisini tamamen kaldırmaktaydı. Simon de Montfort, Chichester Piskoposu Stephen Brested ve Gilbert de Clare'in de içinde yer alacağı dokuz kişilik bir konsey Kral'ın her kararını kontrol edecek, yani bir çeşit naiplik görevi yürütecekti. Hatta konseyin izni olmadan saray işleriyle ilgili birimlere bile idareci atayamayacaktı. Ayrıca kurul üyelerinin çoğunluğu olmadan karar alınamayacağı gibi üyelerden en az üçü her daim Kral'ın yanında bulunacaktı. Her şeye rağmen Henry'nin bu şartları kabul etmekten başka şansı yoktu (Feiling, 1948: 173; Hamilton, 2010: 45; Adams, 1922: 151).

Simon de Montfort, söz konusu kararları onaylamaları için IX. Louis'ye ve Papa'ya gönderdi ancak her ikisi de bunu reddetti. Çünkü yukarıda da zikrettiğimiz üzere bu kararlar, diğer krallıklara örnek teşkil edecek olursa büyük sorunlara sebebiyet verecektir. Hatta Papa baronları ve onlara destek veren Londra ile Cinque Ports denilen liman şehirlerini aforoz ve enterdi ile tehdit etti. Fakat 2 Ekim 1264'te Papa IV. Urban ölünce Simon üzerindeki baskının en azından bir kısmı kalktı. O dönemde Eleanor'un, Wallingford kalesinde esir tutulan Prens Edward'ı kurtarmaya yönelik bir hamlesi olmuş lakin sonuçsuz kalmıştı. Bunun üzerine Edward, Kenilworth'e hapsedildi ve güvenliği artırıldı (Matthew Paris, 1854: 351; Hamilton, 2010: 46).

1265'in Ocak ayında Simon de Montfort şövalye ve yüksek ruhban sınıfının yanı sıra her kontlukta iki burjuvanın da katılacağı geniş katılımlı bir parlamento toplantısı yapılmasını emretti. Böylece tüccar ve sıradan halk ilk kez parlamentoda soylu ve din adamlarıyla birlikte oturacaktı (Parmele, 1898: 54). Bununla birlikte Simon, reformlara karşı olan isimlere davet

göndermediğinden birçok kontlukta katılım sağlanamadı. Buna rağmen oluşturulan yeni yapı parlamentoda avam kamarasının şekillenmesi yönünde önemli bir adım olmuştur (Davies, 2006: 386). Toplantıda kontluklara yeni görevliler atandı ve ruhban sınıfından ek vergiler istendi. Simon, Edward'ın Galler ve Cheshire'deki toprakları başta olmak üzere Kralçılara ait birçok mülke el koydu. Oğulları da Devon, Cornwall, Norfolk, Surrey ve Dover'daki mülkleri kontrol etti (Feiling, 1948: 174).

Büyük mülkler elde eden Simon, kendisini baş yargıç olarak atadı ancak işler onun aleyhine gelişmeye başladı. Özellikle fidye için tutulan esirlerin çoğunu kendisine saklaması, diğer baronlar arasında huzursuzluğa yol açmıştı. Bunlardan birisi de genç Gloucester Kontu Gilbert de Clare idi. Gilbert 1265'teki parlamento toplantısında Simon'ı Lewes Mutabakatı'nı ihlal etmekle suçladı. Onun tiranlığa doğru gittiğini, hatta tacın peşinde olduğunu iddia etti ki özellikle bu sonucu suçlama çok ağırdı. Ancak sonuç alamayacağını görünce kendi bölgesine çekildi. Bu sırada boş da durmuyordu ve Roger Mortimer ile ittifak kurdu. Bunun üzerine Simon da harekete geçti ve Gilbert'in elindeki kaleleri kontrol altına almaya başladı (Matthew Paris, 1854: 352; Green, 1874: 309).

Simon'ın planlarını bozacak asıl olay Prens Edward'ın tutulduğu yerden kaçmayı başarması olmuştur. Edward av gezisi yapmak için izin istemiş ve korumalarıyla dışarı çıkmıştı. Matthew Paris'in bildirdiğine göre kendisine iyi bir at seçmiş ve av sırasında onu hızlı bir şekilde koşturarak korumaları atlatmayı başarmıştı. Sonrasında Kral taraftarlarının elindeki Wigmore kalesine gitti ve burada birçok kontun katılımıyla büyük bir ordu topladı. Ayrıca Simon'ın eski müttefiki ve yeni düşmanı Gilbert de Clare ile görüşerek onun da desteğini aldı (Matthew Paris, 1854: 353). Gilbert ile Henry, krallığın devam etmesi ve parlamentonun varlığının sürdürülmesi hususunda bir antlaşmaya vardılar (Feiling, 1948: 174). Görünen o ki Gilbert her ne kadar Simon ile iktidar ve çıkar kavgasına tutuşmuş ise de parlamentonun varlığını muhafaza etmeye özen göstermekteydi.

Ordusuyla birlikte 1265'in Haziran ayında harekete geçen Edward, reformcuların elindeki kaleleri bir bir ele geçirmeye başladı. Bunlar olurken Simon kendisine yeni müttefikler bulmaya çalışmakta ve güvenli yerlere çekilmekteydi (Hamilton, 2010: 47). Edward, 2 Ağustos'ta kamp kurduğu Worcester'dan ani bir hamle yaparak Kenilworth'ta Simon'ın oğlunun ordusuna baskın düzenledi. Baskında Oxford Kontu William Munchensy ve birçok üst düzey muhalif ele geçirdikten sonra Worcester'a geri döndü (Matthew Paris, 1854: 354; Burne, 1888: 192).

3-4 Ağustos'ta Evesham'a geçen Simon, zaman kazanarak reform yanlılarını birleştirmeyi planlamaktaydı. Durumu öğrenen Edward, Evesham'a doğru harekete geçti. Onun ordusu, Cleeve Prior'dan; Gloucester'inki, Alcester'dan; Roger Mortimer komutasındaki üçüncü ordu ise batıda Pershore'dan Evesham'a ulaştı (Hamilton, 2010: 47; Burne, 1888: 195-196). Çaresiz durumda olduğunu gören Simon yine de kaçmadı ve savaş pozisyonu aldı. İki saat süren sert çatışmanın kazanı Kral ve ekibi oldu. Savaş sırasında öldürülen Simon'ın kellesi sergilenmek amacıyla bir mızrağın ucunda Wigmore'a götürüldü (Green, 1874: 311-313). Simon'ın yanı sıra oğlu Henry, Hugh Despenser, Peter de Montfort, William de Mandeville, Walter de Crespigny, Ralph Basset, William York, Thomas Hostelee, Robert Tregor, Guy Balliol, John Beauchamp ve Roger de Roulee de öldürüldü. Edward'ın emriyle baronlar uygun bir şekilde yana yana defnedildiler. Çocukluk arkadaşı Henry de Montfort'un cenaze törenine bizzat katıldı (Matthew Paris, 1854: 354-355).

Savaştan sonra Eylül 1265'te Winchester'da toplanan parlamentoda, Londra ve muhalifleri destekleyen diğer şehirler ile önde gelen muhaliflerin cezalandırılmasına karar verildi (Matthew Paris, 1854: 356). Öncelikle Kral, Londra'daki ilk tarım ürünü hasadına ve ilk ticari hâsıllara el koyacağını ilan etti. Londra'nın yanı sıra Ramsey, Evesham ve St. Albans'te

birçok yerin yağmalanmasına göz yumdu (Green, 1874: 312). Simon taraftarı 254 kişinin topraklarının tamamına, birçoğunun da mülkünün yarısına el koyarak buraları kendisine yakın 71 soyluya dağıttı (Hamilton, 2010: 48).

Evesham muharebesi İkinci Baronlar Savaşı'na fiilen son verdi ancak isyancıların direnişi devam etmekteydi. Son olarak Edward 1266'nın Haziran ayında isyancıların merkezi durumundaki Kenilworth'ü kuşattı. Bir süre devam eden muhasaradan sonra burayı teslim alarak İkinci Baronlar Savaşı'na son verdi (Hamilton, 2010: 48). Evesham zaferiyle kendisini ispatlamış olan yirmi altı yaşındaki Edward, babasının ordusunda iyice pişmişti. O artık İngiltere'nin fiili hükümdarıydı.

SONUÇ

İngiltere'de XIII. yüzyıl, parlamentonun oluşmaya başladığı dönem olmuştur. *Magna Carta* ile başlayan süreç Oxford Koşulları ile farklı bir merhaleye taşınmıştır. Aslında bu gelişmeler saf demokratik duygularla ve halk adına başlamış değildi. III. Henry'nin başarısız yönetimi altında çıkarları zedelene baronlar, yönetime ortak olarak sorunları çözmeyi hedeflemekteydiler. Tabii buradaki "sorunlar" ile kastedilen ucu baronlara dokunan sorunlardı. Bu süreçte tahtı ele geçirmek meşruiyet tartışmasına sebep olacağı için buna pek cesaret edilememekteydi. Bunun yerine yönetime ortak olmak çok daha pratik bir çözümdü. Dahası onlar yönetime ortak olmanın ötesinde kralın yetkilerini tamamen tırpanlayıp hükümet erkini ele geçirmeyi amaçlamaktaydılar. Bunun içindir ki Oxford Koşulları, dönemin çok ilerisinde bir metindi ve bu durum Kral açısından kolay kabul edilebilir değildi. Nitekim baronların darbesine, Papa ve Fransa Kralı Louis'nin de desteğini alarak karşı darbeye yanıt verdi. Şüphesiz onlar da Henry'yi çok sevdiklerinden dolayı Oxford Koşulları'na karşı tavır almış değillerdi. Louis açısından mesele Henry değil "krallık" erkinin itibarı ve gücüyüdü. Yani baronların girişimi bir anlamda kendisine karşı yapılmış bir hamleydi. Papa için de benzer bir durum vardı. Çünkü krallar tanrının yeryüzündeki temsilcisi iken profan sınıftan birilerinin bu yetkiye ortak olması kabul edilemezdi.

1258'de Oxford Koşulları ilan edilirken olaylar sadece Kral ile baronlar arasında cereyan etmekteydi. Kral'ın karşı darbesinden sonra baronlar 1263'te tekrar harekete geçtiklerinde ise bu kez zanaatkarlar ve esnaf sınıfı başta olmak üzere halk da Simon'ın reformlarından yana tavır almıştı. Özellikle Londra ve güneyin liman şehirleri bu işin bayraktarlığını yapmışlardı. Fakat Simon'ın despotik bir yönetime meyletmesi ve Kralcılarının toparlanmasıyla reformcular geri çekilmek zorunda kalmıştı. Simon'ın rejimi son bulmuş lakin parlamento artık daha güçlü bir şekilde ülke yönetimindeki yerini muhafaza etmeyi sürdürmüştür. Bunun da sebebi her ne kadar baronların bir kısmı Kral'ın safına geçmiş olsa da öncesinde yürütmüş oldukları yönetime katılma taleplerini bırakmış olmamalarıdır. Sonuç olarak şunu söyleyebiliriz ki baronların o günün koşulları çerçevesinde kendi ihtiyaçlarına yönelik yapmış oldukları bu düzenleme, parlamenter demokrasinin gelişmesi yönünde önemli bir adım olmuştur.

KAYNAKÇA

Wagner, John A. (2006). *Encyclopedia of the Hundred Years' War*. London: Greenwood Press.

Adams, George Burton. (1922). *Constitutional History of England*. London: Jonathan Cape.

Bauer, Susan Wise. (2014). *Rönesans Dünyası*. Mehmet Moralı (çev.). İstanbul: Alfa.

- Blaauw, William Henry. (1871). *Barons War*. Second Edition. London: Baxterand Son.
- Bradbury, Jim. (2005). *The Routledge Companion to Medieval Warfare*. London: Routledge.
- Burne, Alfred H. (2005). *The Battlefields of England*. South Yorkshire: Pen & Sword Books Limited.
- Burton Annals. (1888). *English Historyby Contemporary Writers*. W. H. Hutton (Edit.). New York: G. P. Putnam's Sons.
- Carpenter, D. A. (1996). *The Reign of Henry III*. London: The Hambledeon Press.
- Cassidy, Richard. (2018). "Simon de Montfort's Sheriffs. 1264-5". University of London Institute of Historical Research. Vol 91 . pp. 3-21.
- Chronicles of The Mayorsand Sheriffs of London. (1863). Henry Thomas Riley (Trans.). London: Teubnerand Co.
- Creighton, Mandell. (1876). *Life of Simon de Montfort*. London: Waterloo Place.
- Davies, Norman. (2006). *Avrupa Tarihi*. Mehmet Ali Kılıçbay (çev.). Ankara: İmge Kitabevi.
- Feiling, Keith. (1948). *A History of England*. Norwich: Fletcherand Son Ltd.
- Gasquet, Abbot. (1910). *Henry Third and Church*. London: G. Belland Sons. Ltd.
- Giancarlo, Matthew. (2007). *Parliamentand Literature in Late Medieval England*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Green, Jhon Richard. (1874). *History of England I*. London: The Co-Operative Publication Society.
- Hamilton, J. S. (2010). *The Plantagenets*. London: Continuum.
- Maddicott, J. R. (1983). "The Mise of Lewes. 1264". *The English Historical Review*. Vol. 98. No. 388. pp. 588-603.
- Matthew Paris. (1854). *English History*. Vol III. J. A. Giles (Trans.). London: Enry G. Bohn.
- Parmele, Mary Platt. (1898). *A Short History of England*. New York: Charles Scribner's Sons.
- Prothero, George Walter. (1877). *The Life Simon de Montford*. London: Longmans Green and Co.
- Richardson, H. G. & Sayles. G. O. (1981). *The English Parliament in the Middle Ages*. London: The Hambledon Press.
- Richardson, Oliver H. (1897). *The National Movement in the Reign of Henry III*. The New York: Macmillan Company.

Stubbs, William. (1880). *The Constitutional History Of England II*. Oxford: The Clarendon Press.

The Song of Lewes. (1890). C. L. Kingsford (Trans.). Oxford: The Clarendon Press.

Valente, Claire. (2005). "The Provisions of Oxford: Assessing/Assigning Authority in Time of Unrest". *The Experience of Power in Medieval Europe: 950-1350*. Robert F. Berkhofer, Alan Cooper, Adam J. Kosto (Edit.). Hampshire: Ashgate Publishing Limited.

William Rishanger. (1888). *English History by Contemporary Writers*. W. H. Hutton (Edit.). New York: G. P. Putnam's Sons.

YENİ MEDYADA GAZETECİLİĞİN DÖNÜŞÜMÜNE DAİR NİTEL BİR ARAŞTIRMA

Demet ÜNAL

demetn19@gmail.com

Orcid No: 0000-0001-7154-6455

Öz

Yeni medya teknolojilerinin yaygınlaşmasıyla birçok farklı alanda değişimler ve dönüşümler gerçekleşmiştir. Gazetecilik de bu teknolojiler sayesinde en çok değişen mesleki alanlardan biridir. Bu çalışma gazeteciliğin geçiş dönemindeki yaşanan sorunları ele alınarak, gazetecilerin mesleki kaygılarının ve mesleki avantajlarının ortaya konulması amaçlanmıştır. Gazetecilik mesleğinin icra edilmesiyle ilgili olarak adaptasyon sürecinde sorunlar gözlemlenmektedir. Bu çalışma İstanbul'da farklı haber organizasyonlarında çalışan 21 gazeteciyle yapılan derinlemesine görüşmelere dayanılarak gerçekleştirilmiştir. Gazetecilerin kendi deneyim ve gözlemlerine dayanan aktarımları Türkiye'de gelenekselden dijital geçiş sürecinde gazeteciliğin ve gazetecilerin içerisinde buldukları sorunlar ve çözüm önerilerini ortaya koymaktadır. Yapılan bu çalışmada, Gazeteciliğin yeni medya ile birlikte geleneksel gazetecilikten uzaklaşarak kendi kurallarını oluşturacak bir sürecin meydana geleceği ve gazetecilerin bu süreçte teknolojiyle olan uyumuna göre dijital gazeteciliğe geçiş sürecinde yaşanacak olumlu ve olumsuz sonuçları belirtilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Yeni Medya, Geleneksel Gazetecilik, Dijital Gazetecilik, İnternet Gazeteciliği, Gazetecilik Pratikleri

A QUALITATIVE RESEARCH ON THE TRANSFORMATION OF JOURNALISM IN NEW MEDIA

Abstract

With the spread of new media technologies, changes and transformations have taken place in many different areas. Journalism is one of the most changing professional fields thanks to these technologies. This study aims to reveal the professional concerns and professional advantages of journalists by addressing the problems experienced in the transition period of journalism. With regard to the practice of journalism, problems are observed in the adaptation process. This study was based on in-depth interviews with 21 journalists working in different news organizations in Istanbul. The transfer of journalists based on their own experience and observation of the transition from traditional to digital journalism in Turkey and reveals the problems and solutions in their reporters. In this study, it is stated that a process will occur in which journalism will move away from traditional journalism with the new media and form its own rules, and the positive and negative consequences that will be experienced in the transition to digital journalism according to the compliance of journalists with technology in this process.

Keywords: New Media, Traditional Journalism, Digital Journalism, Internet Journalism, Practices of Journalist

GİRİŞ

Teknoloji alanında yaşanan değişimler geçmişte olduğu gibi bugün de hayatın birçok farklı alanını etkilemektedir. Bu değişimden etkilenen basın sektörü ve gazetecilik mesleği kendini yenileme ihtiyacı duyarak; teknolojik açıdan, teknik açıdan ve mesleki kurallar açısından dönüşümler yaşamaya başlamıştır.

Geleneksel gazetecilik, yerini internet gazeteciliğine bırakmaya başladığı bu dönemde mesleki pratikler açısından da değişimler gözlenmektedir. Geleneksel gazetecilik ile internet gazeteciliği okur açısından incelendiğinde; internet gazeteciliğinde interaktif bir ilişki, geleneksel gazetecilikte pasif ilişki söz konusudur. Gazeteciliğin şu anki dijitalleşme sürecinde; istihdam, hız, doğru haber, tarafsızlık ve objektiflik gibi ilkelerin öneminin yeniden gözden geçirilmesi gerektiği savunulmaktadır.

Bugün iletişim teknolojileri yaşamın birçok alanında kolaylık sağlamaktadır. Özellikle internet, zaman ve mekândan bağımsız olarak her an her yerden erişim imkânı sunmaktadır. Bu erişim imkânları beraberinde bilgiye hızlı bir şekilde ulaşma yine bilgiyi hızlı bir şekilde aktarma konusunda alternatifler oluşturmaktadır. İnternette oluşturulan alternatif mecralar yeni haber kaynaklarını ortaya çıkarmıştır. Bu sayede anlık yayın yapan bir habercilik türü gelişmiştir. Dolayısıyla gazetecilik kendi içerisinde geleneksel medya ve dijital medya olarak ayrılmıştır. Bu ayrım hem gazetecileri hem de gazetecilik alanını etkileyerek bir adaptasyon süreci yaratmıştır. Adaptasyon süreci gazetecilik alanında olumlu ve olumsuz durumları meydana gelmiştir.

Bu çalışmada derinlemesine görüşme tekniği ile İstanbul'da çeşitli haber organizasyonlarında çalışan 21 gazeteciyle görüşülmüş ve görüşmeler analiz edilmiştir. Görüşmecilere kartopu yöntemiyle ulaşılmıştır. Gazetecilerin söylemlerine dayanılarak yeni medyanın gazetecilik mesleği üzerindeki dönüşümünün ve etkisinin olumlu/olumsuz sonuçlarının ortaya konulması amaçlanmıştır.

Van Dijk, Pavlik, Lister, Cardoso gibi kuramcıların, gazetecilik ve yeni medya üzerine ortaya koydukları kuramlar üzerinden kavramsal çerçeve oluşturularak hazırlanmıştır.

1. YENİ MEDYA ÖZELLİKLERİ VE GELİŞİM AŞAMALARI

Yeni medya denildiği zaman öncelikle internetin oluşum ve gelişim süreci akıllara gelmektedir. Çünkü yeni medyanın var oluş aşaması internetin oluşum ve gelişim sürecine bağlı olarak ilerlemiştir.

İnternet 1960'lı yıllarda askeri amaçla kullanılmaya başlanmasından itibaren ilerleyen dönemlerde Araştırma Projesi Birimi (ARPA) ile Gelişmiş Araştırma Projeleri Dairesi Ağı'nı (ARPANET) geliştirilerek sivil hayatta da kullanılmaya devam edilmiştir (Başlar, 2013: sy). 1986 yılında Amerikan Ulusal Bilim Kurumu, The National Science Foundation's Network (NSFNET) adı verilen internet ağını geliştirerek internet teknolojinin her alana yayılması için imkân sunmuştur. Öncesinde üniversiteler sonrasında bankalar kullanmaya başlamıştır. 1989 yılında Tim Berners Lee İsviçre'deki Cern laboratuvarında World Wide Web'i (www) geliştirmiştir. Türkçe karşılığı "Dünya çapında ağ" şeklindedir. (Başlar, 2013: sy). 1990 yılında ise yine Tim Berners Lee ilk URI (Uniform Resource Identifier), HTTP (Hyper Text Transfer Protocol), HTML (HyperText Markup Language) gibi web sunucularını ve kodlama dillerini geliştirerek internetin küreselleşmesine katkı sağlamıştır (Başlar, 2013: sy). İnternetin ortaya çıkışı ve gelişim aşamaları yeni medyayı hem kavramsal hem de nitelik açısından doğrudan etkilemiştir.

Ortaya çıkan yeni teknolojiler, iletişim süreçlerini değiştirdiği ve yeni iletişim kültürü oluşturduğu için yeni medya adını almaktadır. 2000'li yıllara kadar iletişim teknolojileri için yeni medya kavramı kullanılmaya devam etmiştir (Altunay, 2015: 412). Dolayısıyla yeni

medya; “Aracılanmış iletişim (mediated communication) belirli bir iletinin, alıcısına belirli bir araç ya da ortam sayesinde iletilmesi sürecini tanımlar” (Pavlik ve McIntosh’dan akt. Altunay, 2015: 412).

Yeni medyanın “yeni” olarak tanımlanmasındaki nedene bakıldığında belli özellikler kazandırılarak medyanın şu anki “yeni” ifadesini aldığı söylenebilir. Bu özellikler; Çoklu ortam (multimedya), etkileşimlilik, hipermetinsellik (bağlantılı metin), Tüketen Üretici/ Üre-Tüketici (Prosumer), sayısallaştırma, yayılım, sanallık, kitlesizleştirme, eş zamansızlık olarak sıralanabilir. Sayılan özellikler bir bakıma yeni medyayı geleneksel medyadan ayıran özellikler olarak da ifade edilebilir. Everett M. Rogers da yeni medyanın 3 belirgin özelliğinin etkileşim, kitlesizleştirme ve eşzamansızlık olduğunu vurgulamıştır (Yanık, 2016: 904). Ağ tabanlı oluşan bu sistemde karşılıklı iletişimin oluşumu yeni medyayı geleneksel medyadan ayıran bir başka özelliktir.

Bazı kuramcılar yeni medya özelliklerini kendi yaptığı çalışmalar doğrultusunda farklı şekillerde açıklamışlardır. Yukarıda belirtildiği gibi Everett M. Rogers belirgin özelliklerini kitlesizleştirme, eşzamansızlık ve etkileşim olduğunu vurgular.

Barber’e göre yeni medyanın belirgin özelliğinden biri “yeni bir ekran sunarak” etkileşimi yeni ve farklı boyutlara taşımasıdır. Aynı zamanda bu görüşe Barber’in “yeni ekran” prensibi denilmektedir. Barber bu yeni ekran özelliği ile yeni medyanın yakınsayıcı ağsal prensibiyle farklı temsiller üretebilmektedir (Barber’dan akt. Yanık, 2016: 904).

Henry Jenkins “Yakınsama Kültürü” adlı bir çalışma yapmıştır. Marsha Kinder “transmedya” kavramını 1991 yılında ilk kez kullanmış ve herhangi bir hikâyeyi anlatmak amacıyla oyun, film, gibi görsel içerikler kullanarak sosyal ağları da bünyesinde barındıran medya grubu olarak yorumlar (Zimmermann’dan akt. Yanık, 2016: 904). Transmedyaya bu açıdan bakıldığında medya platformlarında içeriği kendine özgü ve farklı katkılar sağlamış olur. Buradan yola çıkarak yeni medyanın transmedya özelliklerini taşıdığını söylemek mümkündür. (Yanık, 2016: 903).

Kırık’ın (2017: 233) aktardığına göre Bruce A. Williams ise yeni medyayı etkileşimle değerlendirerek ve yeni medya teknolojileriyle birlikte belli belli sınırların ortadan kaldırıldığını belirtmiştir. Ortak kültürlerin yeni medyada yer alabilmesinin mümkün olacağını belirten Williams, yeni medyada iletişim teknolojilerinin aynı anda ve aynı zamanda yani eş zamanlı bilgi, haber, dosya ve içerik paylaşımına imkân sağladığını belirtmiştir.

Poster, 20. Yüzyıl’ın sonlarına doğru kapitalist ülkelerdeki iletişim araçlarının evrildiği süreçleri incelemiştir. İncelemenin sonucunda yeni medya ve kapitalizm arasında bir bağ olduğunu tespit etmiştir (Poster’dan akt. Kırık, 2017: 234). Tespitin sonucunda; kapitalizm, küreselleşme ve yeni medya arasında ciddi bir ilişki olduğunu vurgulamıştır. Poster Medyayı iki çağa ayırmıştır. İlk Medya Çağı; geleneksel medyanın özelliklerini taşıırken 2. Medya Çağı yeni medyanın özelliklerini taşımaktadır (Poster’dan akt. Kırık, 2017: 234). Yeni medyanın özelliklerine bakıldığında bilgisayarlı ortamda sayısal kodlarla iletişim ağının gelişmesine ortam hazırlamıştır. Geleneksel medyada analog dönem etkin olmasına karşın yeni medyada dijital ortam söz konusu olmuştur. Çok yönlü iletişim ve farklı mecralar var olmaya başlamıştır.

1.1. Yeni Medyanın Gelişim Aşamaları

Medyanın dijitalleşmesiyle kullanılmaya başlayan yeni medya kavramı, internetin gelişim dönemleriyle yaygınlaşmıştır. Bu dönemler internetin ve kullanıcılarının Web 1.0’da pasif, Web 2.0’da aktif, Web 3.0’da interaktif olduğu dönemlerdir.

1.1.1.Web 1.0

Birinci nesil internet hizmetlerini ifade etmektedir (Küngerü, 2016: 34). Web 1.0 1990'lı yılların sonlarına doğru yaygınlaşan ve günümüz teknolojilerine kıyasla kullanıcıların pasif bir şekilde çevrimiçi olarak var oldukları, internetin 2000 yılına kadar olan zaman dilimini ifade eden terimsel kavramdır (Narin, 2017: 48). İlk internet sitesi Tim Berners-Lee tarafından tasarlanmıştır ve yayın tarihi 6 Ağustos 1991'dir. İnternetin ilk yıllarına bakıldığında 1993 ortalarında dünyada toplam 130 web sitesi mevcuttu. 1994 sonlarında bu sayı 12.000' yükseldi. Bunlardan sadece yüzde 18'i .com'du. Ticari amaçlı siteler yeni kurulmaya başlıyordu. Beş sürüm Internet Explorer ve dört sürüm Netscape Navigator'du. İnternetin 10. Yılına gelindiğinde ise tarayıcılar oldukça gelişmişti. (Kutup, 2010: 34).

1.1.2.Web 2.0

Web 2.0 teknolojisi ikinci nesil internet hizmetlerini ifade eder (Küngerü, 2016: 35). Web 1.0 teknolojilerinin mümkün kıldığı dönemden sonra kullanıcılarla etkileşim düzeyi yüksek, paylaşım ve işbirliği ön planda olan bir web ortamı ikinci nesil teknolojiyle özdeşleştiği için Web 2.0 adıyla bütünleştirilmiştir (Köse ve Çal, 2012: sy). Web 2.0'da içerik üreticilerinin artması, paylaşımların kolaylaşması toplumsal katılımçılık seviyesini yükseltmiştir. Doğru içerik, kullanıcıların güncellemelerden haberdar olması gibi özelliklerle çevrimiçi uygulamalar, kullanıcılar ile içerik arasında bağlantı kurulmasına olanak sağlamıştır (Genç, 2010: 482). Sosyal ağ siteleri, web tabanlı özgür ansiklopediler, iletişim araçları vb. çevrimiçi araçlarla etkileşim ve paylaşım gerçekleşmektedir. Çok yönlü iletişim gereksinim haline dönüşmeye başlamıştır (Kutup, 2010: 13).

1.1.3.Web 3.0

Web 3.0 dönemi, üçüncü nesil internet hizmetlerini ifade eder (Aslan ve Kolancı, 2018: 209). İlk olarak 1990'lı yıllarda Tim Berners Lee tarafından ortaya atılmıştır (Göçoğlu ve Aydın, 2015: 887). 2001 yılında Web 3.0 çalışmaları W3C (World Wide Web Consortium) tarafından başlatılmıştır (Demirli ve Kütük, 2010: 100). Web 3.0 sadece insan elinden çıkan bir teknoloji olarak görülmektedir. Ancak bu teknoloji ile birlikte insanlar daha aktifken cihazlar arası etkileşim de internet üzerindeki bilgileri ve veri alışverişini makinelerle de sağlamıştır. Makineler bu bilgileri hafızasında tutarak yapay zekâya benzer bir şekilde gerekli olduğu zamanda bu bilgileri kullanmaktadır. (Kutup, 2010: 14).

Web dönemlerinin oluşumu teknoloji ve insan faktöründen bağımsız olarak gelişmemiştir. İnternetin keşfedilmesiyle başlayan bu dönemler sürekli değişim içerisinde olmuştur. İnsanların pasif olarak rol oynadığı sonrasında aktifleştiği daha sonrasında teknolojik araçların gelişimine paralel olarak kişiselliğin de önem kazandığı bir döneme gelinmiştir. Burada öncelikle tüketime dayalı bir teknolojiden başlayarak teknolojide üretici olmaya geçiş sağlanmış son döneme gelindiğinde hem üretici hem de tüketici olarak devam edildiği gözlenmiştir.

2.YENİ MEDYADA GAZETECİLİK

Gazetecilik haber kaynaklarına ulaşım konuyla ilgili hızlı bir şekilde bilgi edinerek okuyucuya ulaştırma görevini yapma işidir. Gazeteciliğin kendi içerisinde mesleki değerlerine dair etik-ahlak kuralları mevcuttur ve gazeteciliğin; gerçek, doğru, tarafsız haber yapma, hesap verilecek mercinin halk olması, vatandaşların müşteri olarak görülmemesi gibi temel ilkeleri bulunmaktadır (Kovach ve Rosenstiel 2007: 40-45, 55-65). Gazetecilik, merak duygusuysa ve bilinçlendirme güdüsüyle birlikte neyin nasıl meydana geldiğiyle ilgilenmektedir. Doğrulama

disipliniyle hareket eden, objektiflik kavramını benimseyen ilkeler doğrultusunda devam eden bir meslektir. Diğer bir deyişle aslında objektif olan gazetecinin kendisi değil, yöntemdir. Dolayısıyla burada yapılan işin disiplinidir amacı değildir (Kovach ve Rosenstiel, 2007: 76, 77 ve 79).

Yeni medyanın oluşumundan itibaren gazetecilik pratikleri de kendi içerisinde biçimlenmeye başlamıştır (Narin, 2017: 25). Yeni medyaya uyum sağlayan gazetecilik, haberlerin sadece geleneksel araçlarla (gazete, dergi, radyo, televizyon) sınırlı kalmayıp bilgisayar, akıllı telefon, tablet, akıllı saatler ve hatta sanal gerçeklik gözlükleri gibi iletişim teknolojileriyle yapılmasıyla değişmiştir. (Çetinkuş ve Keleş, 2018: 183). Yeni medyada yapılan bu yayıncılığa, internet gazeteciliği veya haberciliği, dijital gazetecilik veya yayıncılık, çevrimiçi gazetecilik, sanal gazetecilik, multimedya gazetecilik, çevrim içi gazetecilik, siber ve network gazetecilik gibi isimler verilmiştir (Narin, 2017: 25).

2.1.Yeni Medyada Gazetecilik Türleri

2.1.1.Mobil Gazetecilik

Henüz tam tanımlanamayan, sınırları yeni çizilmeye başlanan bir kavramdır. Gazetecilik faaliyetini yürütmek için ihtiyaç duyulan ağır materyaller yerine akıllı telefonlar aracılığıyla gazetecinin hareket açısını genişleten bir gazetecilik türüdür (Çetinkuş ve Keleş, 2018: 191). Akıllı telefon kavramı, popüler olarak kullanılsa da Westlund akıllı telefon kavramını muğlak bir ifade olarak bulmuştur. Bütün anlamları kapsayan ve bu karışıklığı ortadan kaldırmak için mobil cihaz kavramını kullanmıştır (Westlund'dan akt. Özyal ve Tosun, 2017: 65). Mobil gazetecilik, kavramsal olarak Mojo kelimesinden oluşturulmuştur. Mojo kelimesi ise "Mobil ve Journalism" kelimelerinin birleşiminden oluşturulmuştur. 2005 yılında ilk kez Amerika'da yayın yapan Gannet Gazetesi'ndeki gazeteciler tarafından kullanılmıştır. Mobil gazeteciliğin ortaya çıkışında mobil cihazlarda bulunan özelliklerin gazetecilerin ihtiyaçlarına uygun olması temel etkindir. Mobil gazetecilik aynı zamanda okuyucu haber üreticisi haline getirmiştir. Mobil cihazlarla önemli bir olay yurttaşlar tarafından kayıt altına alınarak sosyal medyada paylaşılabilir. Bu sayede hem ana akımın hem de alternatif medyanın bir anda gündemi değişebilir (Özyal ve Tosun, 2017: 65).

2.1.2. Katılımcı Gazetecilik

Yeni teknoloji ile akıllı telefonlar gibi mobil cihazlar üzerinden gönderilen, metinlerin, fotoğraf ve videoların izleyiciler tarafından haber merkezlerine iletilmesine veya sosyal medya aracılığı ile paylaşılmasına verilen addır. Okuyucu hem içerik sağlayan hem de tüketen konumdadır. Dolayısıyla çeşitli meslek gruplarında olan kişiler de hazırladıkları içerikleri ve deneyimleri çeşitli teknolojik araçlarla paylaşmaktadır (Çetinkuş ve Keleş, 2018: 199, 200). Yeni medya ortamlarının çeşitliliğinden dolayı kullanıcı türevli içerikten sıkça söz edilmektedir. Katılımcı gazeteciliğin zeminini kullanıcı türevli içerik oluşturmaktadır. Kullanıcı türevli içeriğin örnekleri sosyal paylaşım siteleridir. Kullanıcı türevli içerik dijital gazeteciliğin önemli bileşenidir. Yurttaş medyası açısından kullanıcı türevli içerik katılımcı gazeteciliğin bir biçimi olarak tanımlanmaktadır (Filibeli, 2018: 456). Web 2.0 teknolojisiyle beraber haber üretiminin her aşamasına dâhil olan yurttaşlar, katılımcı gazeteciliği oluşturmuştur. Gazeteciler içerikleri Whatsapp ve e-mail yoluyla kullanıcılardan alabilir veya paylaşım sitelerinden paylaşılan içerikleri kullanabilmektedirler (Filibeli, 2018: 456).

2.1.3. Veri Gazeteciliği

Veri gazeteciliğinin tarihi eskiye dayanmamakla birlikte 21. yüzyıla ait gazetecilik türüdür. 2014 yılında ise veri gazeteciliği kavramı Araştırmacı Gazetecilik Ağı tarafından kabul

görerek kullanımı yaygınlaşmıştır (Dağ, 2017: 282). Geleneksel gazetecilik yöntemlerinden farklı olarak belli bir aşamadan geçerek haber üretimi gerçekleştirilir. Tek benzerlik veri gazeteciliğinde de çıkarılan veriler geleneksel gazetecilikteki gibi 5N1K'ye göre işlenir. (Aslan vd. 2016: 63). Veri gazeteciliğinin haber üretim aşamaları; veri seti edinme, veri temizleme, veri görselleştirme, veri analizi ve yorumlama, belge işaretleri, hikâye, öyküyü (bilgiyi) görselleştirme, uygulama tasarımı olarak sıralanmaktadır. Veri gazeteciliğinde kullanılan materyaller gazetecileri ve eşik bekçilerini güçlendirmiştir. Medya kuruluşları artık veri gazeteciliği üzerine çalışma yapan ve haber üreten gazetecileri desteklemektedir. Bu sayede veri gazeteciliği hem mesleki açıdan hem de veri kullanımı açısından farklı görevleri de yerine getirmektedir (Aslan vd. 2016: 61, 62 ve 63).

2.1.4. Yurttaş Gazeteciliği

“Gerilla Gazetecilik”, “Sokak Gazeteciliği”, “Vatandaş Haberciliği” olarak da adlandırılmaktadır. Okuyucuların aktif olarak haberin içeriğine dâhil olmasıdır. Haber üretim sürecinde kendi görsellerini ve içeriklerini oluşturarak bu sürece katılmaktadırlar (Çetinkuş ve Keleş, 2018: 200). Amaç yurttaşların dile getiremediği ve çözümleyemedikleri sorunları gündeme getirmeye teşvik etmek için olanaklar sağlanmasıdır. Haber oluşum aşamasında yurttaşlara söz hakkı tanınarak sorunların kamusal bir ortamda paylaşılması adına gerekli koşullar yaratılmaktadır. Sorunlara çözüm arama ve farklı sesleri duyurma bağlamında yurttaş gazeteciliği demokrasiyle doğrudan bağlantı kuran bir tür olarak görülebilir (Uzun, 2006: 646).

2.1.5. Ana Akım/Çevrim İçi Gazetecilik

Bu gazetecilik türünde üretilen içerikler profesyonel gazeteciler ve yayıncılar tarafından üretilir veya ajanslardan satın alınan haberler yeniden biçimlendirilerek okuyucuya sunulur. Bir nevi yazılı basının yeniden üretilmesiyle yeni medya uygulamalarının bütünleşmesi olarak da kabul edilir ancak ana akımdaki gazeteciliği ciddi anlamda değiştirmez (Çetinkuş ve Keleş, 2018: 201). Online kelimesinin karşılığı çevrimiçi olarak Türkçe'ye çevrilmiştir. Dünya literatüründe “Online Journalism” olarak geçerlidir. Türkçe'de de “çevrimiçi gazetecilik” olarak kullanılmaktadır (Çetinkaya, 2017: 74). Temelde çevrimiçi gazetecilikte iki farklı uygulama mevcuttur. İlki; geleneksel gazetelerin çevrimiçi ortamlarda yayın akışını sürdürmek, ikincisi ise; sadece çevrimiçi yayın yapan haber mecralarının güncelliğini koruyarak varlığını sürdürmesidir. Çevrimiçi gazeteciliğin ilk örneği 1990'lı yıllarda ABD'de ortaya çıkmıştır. ABD'de bazı basılı gazeteler çevrimiçi ortamlarda sayfalarını oluşturmak amacıyla şirket kurmuşlardır. Bu şirket haber yayıncılığını dijital mecrada sürdürerek öncü kabul edilmiştir (Çetinkaya, 2017: 75). Türkiye'de de 1990'lı yılların ortasından itibaren çevrimiçi gazetecilik yapılmaya başlanmıştır. Çevrimiçi gazetecilik geleneksel gazetecilikten hız, detaycı olmaması, etkileşimlilik ve özgürleştirici yapısı itibarıyla ayrılmaktadır (Çetinkaya, 2017: 75).

2.1.6. Kitle Fonlu Gazetecilik

Gazetecilikte yeni bir fonlama modelidir. Bu gazetecilik türünde muhabirler yaptığı haberciliği finanse edebilmek adına okuyuculardan belirli küçük ücretler talep etmektedirler (Hülür ve Yaşın, 2017: 313). Gazeteciler doğrudan halka ilgili hikâyelere yer verirler ve haberciliğin masrafını karşılamak için belli miktarda ücret alırlar. Ortaya çıkan haber tasarımlarını okuyan okuyucular, seçtikleri projeler için bağış yapma sözü verirler ve fonlanan proje gazeteci tarafından tamamlanarak herkesin erişimi açısından içerik sitede yayınlanır (Jian ve Usher'dan akt. Hülür ve Yaşın, 2017: 314). Kitle fonlama modelleri genelde bağış,

ödül tabanlı fonlama, kredi ve hisse senedi olmak üzere dört türdedir. Kitle fonlu gazetecilik de yayın kuruluşları haberciliği finanse etmek için okuyucuya ve reklam verenlere dayalı olarak çift yönlü iş yapmaktadırlar. Dolayısıyla direkt elde edilen gelirler yerini abonelik sistemine bağlı gelirler ve reklam gelirlerine dayalı bir sisteme bırakır (Picard'dan akt. Hülür ve Yaşın, 2017: 315).

2.1.7. Dron Haberciliği

Dron, insansız hava aracıdır. Bu insansız hava aracı ağ bağlantısıyla çalışarak uzaktan kumanda ile kontrol edilir. Şarj yetene kadar havadan çekim yapabilen araçtır. İnternet erişiminin mümkün olmayan yerlerinde Dron'lar aracılığıyla internet erişimine mümkün hale getirmek planlanmaktadır. Dron'larla veri toplanarak haber yapım süreci gündemdedir fakat etik problemler tartışıldığı için yasal düzenlemelerle sınırlamalar mevcuttur. Şu anda profesyonel araçlarla çekim yapılamadığı zaman veya teknik açıdan yetersiz kaldığı zamanlarda Dron'lar belli bir süreye kadar görüntüleri kaydederek fotoğraf çekimi yapmaktadır (Kalsın, 2016: 86). Gazeteciliğe zaman, mekân, haber toplama pratikleri, ekonomik olması, alternatif medyada yeni alanlar oluşturmak gibi olanaklar sunmuştur. Geleneksel medyada kullanılan görüntüleme tekniklerinden farklı olarak havadan ve her açıdan hareketli görüntü alması önemli bir avantajıdır (Kavaklı, 2018: 163).

2.1.8. Robot Haberciliği

“Algoritmik Gazetecilik” veya “Otomatik Gazetecilik” olarak da adlandırılmaktadır. Algoritmalar; içeriğini okuyucunun ihtiyacına göre şekillendirmektedir. Robotlar hızlı ve gazeteciye göre hata yapma potansiyeli daha az olduğu için tercih edilme sebebidir (Kalsın, 2017: 26). Artık bazı gazeteler anlık haberleri yapmak için insan gücüne ihtiyaç duymaksızın robotlara haber yazdırmaktadır. “Narrative Science” (Anlatı Bilimi) birçok haber platformunda robotlar kullanılmaya başlanmıştır (Kalsın, 2016: 87). Haberin başlıkları ve haberin öne çıkması için birkaç anahtar cümle girilerek yazılıma yüklenmektedir. Daha sonra yazılıma yüklenen bilgileri program haber diline çevirmektedir. Sıcak haberlerde özellikle son dönemlerde editörlerin robot teknolojisini tercih ettiği görülmektedir (Kalsın, 2016: 87).

2.1.9. Hiperyerel Gazetecilik

Yurttaşların yaşadıkları yerdeki olayları takip ederken ve bu takip edilen olayların dile getirilmesi, yerel habercilik anlayışını yaygınlaştırmaktadır. Yerel gazetecilik anlayışı “yurttaş gazeteciliği ile birlikte, katılımcı gazetecilik, sırt çantası gazeteciliği” (Değirmencioğlu'dan akt. Kazan, 2019: 109) şeklinde ifade edilerek yeni gazetecilik türlerini ortaya koymuştur. “Ultra yerel habercilik” olarak da adlandırılan bu habercilik türü, geleneksel yerel habercilik anlayışını semtlere ve mahallelere indirmiştir. Hiper yerel olarak adlandırılan medya; alternatif gazetelerle, yurttaşlık, kamusal işler ve Web 2.0 teknolojisiyle beraber oluşan yayın anlayışının karışımı olarak değerlendirilmektedir (Mezgar'dan akt. Değirmencioğlu, 2016: 55-56). Hiper yerel haberler genellikle küçük topluluklar ve semtlerle ilgili bilgi vermektedir. Çevrimiçi olarak kendi yayınlarını yapmaları bağımsız hiper yerel haber sitelerini artırmıştır. Hiper yerel siteler aracılığıyla küçük toplulukların haber, video ve fotoğraf gibi görsellerini herkesle paylaşmasını sağlamaktadır (Glaser'den akt. Değirmencioğlu, 2016: 56).

2.2. Yeni Medyada Gazeteciliğin Avantajları ve Dezavantajları

Gelişen teknolojiyle beraber gazetecilik de değişime uğramıştır. Haber üretimine ve habere ulaşma imkânı geleneksel basına göre daha pratik ve daha hızlı olmuştur (Aydoğan, 2013: 32). İnternet teknolojisi yeni medya sistemlerini kendi bünyesinde toplamıştır. Diğer bir ifadeyle kullanıcıya çoklu ortam sunarak iletişim arasındaki teknoloji kaynaklı sınırları

ortadan kaldırmış ve birçok teknolojiyi aynı anda kullanma imkânı tanımıştır. Gazetelerin arşivlerine internet aracılığıyla ulaşmak, istenilen içeriklere linkler aracılığıyla ulaşım sağlamak, haberin detaylarıyla ilgili metinlere, görsel içeriklere ulaşabilmesi ve hatta çıktı olarak saklayabilme, yine hem gazeteciye hem de okuyucuya kolaylık sağlamaktadır (Aydoğan, 2013: 32). Bilgiye çabuk ulaşmak, haberi yaymak, okurların aktif bir şekilde habere dâhil olması ve geniş kitlelere yayabilmesi, yine istenilen yerde, istenilen zamanda habere ulaşmanın mümkün olması yani zaman ve mekân kavramının aslında okuyucunun ve gazetecinin lehine olması internet haberciliği açısından olumlu gelişmedir (Aydoğan, 2013: 32). Dijital gazeteciliğin yayılmasındaki diğer önemli etkenler; interaktivite, hipermetinsellik, farklı mecraların bir arada bulunması, iletişim teknolojileriyle haber yapım aşamasının pratikleşmesi, daha küçük kameralar, akıllı telefonlar, dijital kayıt cihazlarının olması, enformasyon ve bilişim çağında olmak, geçmiş bilgilere ulaşma, anlık güncelleme ve eşzamanlılık, site içerisindeki anlık gelişmelere hiperlink (Hyperlink) sayesinde ulaşmak olarak sıralanabilir (Bulunmaz, 2011: 34, 35; Narin, 2017: 25). Gazeteciler ve okuyucular için bu özellikler hız ve zaman açısından kolaylık sağlamaktadır. Yine ekonomik açıdan bakıldığında internet gazeteciliğinin yaygınlaşmasının bir diğer sebebi de basılı gazetelere göre maliyetinin uygun olmasıdır (Civeleker, 2017: 484).

Yeni medyada internet gazeteciliğinin avantajlarının yanı sıra dezavantajları da gözlemlenmiştir. Bunlar; haberin doğruluğu, kaynak teyit edilmeden haberin yapılmaması, haberin içerisindeki etik kurallar, Haberin okunması için gereksiz veya alakasız ayrıntılar vermemektir. Gazeteciliğin kamu görevi olduğu ve amacının kamuoyunu bilgilendirmek olduğu unutulmamalıdır. Ancak bu görevi yaparken hem gazetecilere maaş ödenmesi hem de o sitenin ayakta kalabilmesi için belli maliyet söz konusudur. Dolayısıyla haber oluşturulurken gelir elde etmek için haberin doğru, tarafsızlığından, güvenilirliğinden, objektifliğinden ve kalitesinden taviz verilmektedir. Üstelik günümüz koşullarında özellikle rekabet ve hızın içerisinde bunu gerçekleştirecek kurum ve gazeteci bulmak zorlaşmaktadır. Bütün içerikler artık birbirine benzemektedir (Civeleker, 2017: 484). Gereksiz sıfat kullanımları ve ayrıştırıcı cümleler kullanılmakta gazeteciliğin tarafsızlık ilkesi arka planda kalarak, nefret söylemi, ırkçılık, kutuplaştırıcı, cinsiyetçi söylemler, abartılı başlıklar seçilerek haber yapılmaktadır. (Civeleker, 2017: 484). Buradaki amaç okuyucuya haberi tıklararak gelir elde etmek ve takipçi sayısı artırmaktır. Haber hızlı bir biçimde girilerek, okuyucuya hızlı bir şekilde haberi ulaştırma amacı vardır. Aynı zamanda gazetecilik alanından mezun olmayan veya gazetecilik alanında herhangi bir eğitimi olmayan kişilerin bu mesleği yapması durumunda asıl gazetecilerin çalıştırılmaması, ucuz iş gücü, sosyal hakların korunmaması ve haberciliğin etik/ahlak kurallarının ihlal edilmesine neden olmaktadır. Bu durum gazeteciliğin geleceği hakkında kaygıları beraberinde getirmektedir (Civeleker, 2017: 485).

3.GAZETECİLİĞİN DÖNÜŞEN MESLEK PRATİKLERİ

Gazeteler zamanla coğrafyalara yayılarak, toplumlara ulaşmayı başarmış böylelikle haber yapacak ve aktaracak kişilere ihtiyaç duyulmasına bağlı olarak gazetecilik mesleği gelişmiştir. Önceleri taşralarda ve kırsal kesimlerde küçük kitlelere hitap ederken zamanla eğitim seviyesi ve ülkelerin refah düzeyi arttıkça gazete okurları da bu faktörlere bağlı olarak artış göstermiştir. Çünkü kâğıt, matbaa, baskı gelirleri yüksek olduğu için ve abonelik sistemi olduğu için gazete ücretleri yüksektir. Ancak Endüstri Devrimi ile çalışma şartlarının değişmesi, iş yükünün azalması, bireylerin kendine ayıracak vakitlerinin artması ile hem gazete fiyatları makul düzeye inmiş hem de gazetecilik adına yeni modeller geliştirilmesine olanak sağlamıştır (Özçağlayan, 2008: 135). Gazeteciler okuyucuyu meraklandıracak ve eğlendirecek; magazin, spor, sağlık, karikatür gibi içerikler üreterek ilgi çekmeye

başlamışlardır. Bu yeni modellerle gazetelerin gelir anlayışında da değişime gidilerek reklam gelirlerini baz alacak şekilde alternatif iş modelleri gelişmiş oldu. Dolayısıyla gazetelerin reklam gelirlerinde artış yaşanmış ve medya sektörü yeni bir yatırım alanı olmuştur (Özçağlayan, 2008: 136).

Teknolojik gelişmelerle birlikte yeni medyada gazetecilik anlayışı değişmektedir. Klasik gazetecilik artık yerini internet gazeteciliğine bırakmaya başlamıştır (Aydoğan, 2017: 31). Yeni iletişim teknolojileriyle Türkiye’de ve dünyada veri akışının hız kazanmasıyla “Big Data” kavramı ortaya çıkmıştır. İnternet kullanıcıları artık elektronik ortamlarda birbirlerinin neredeyse her alandaki bilgi akışını takip edebilmektedir. Akıllı telefonlar, tabletler, bilgisayarlar bir nevi toplumsal değişimin öncüsü konumundadır. Sanal topluluklar oluşturularak teknolojik aletler olmadan işlevsellik kazanılamayan ortamlar yeni medya olarak adlandırılmıştır (Kırık ve Yegen, 2017: 103, 104). Yeni medyada haber akışı hız kazanarak sosyal medyanın etkisiyle alternatif seçenekler oluşturulmuştur. Bireyler açısından katılımcı yapılara olanak tanımış kendisine geleneksel medyada yer bulamayan görüşler bu mecralar aracılığıyla seslerini duyurmaya çalışmışlardır. Bu şekilde gazetecilerle beraber internet kullanıcıları içerik üreterek ve bu ürettikleri içerikleri paylaşarak yurttaş gazeteciliği kavramının dijital ortamlara geçişini sağlamıştır (Kırık ve Yegen, 2017: 104).

Yeni medya alanında içerik oluşturulurken kullanıcılar sürekli farklı iletişim araçları ve farklı uygulamalarla karşılaşmaktadır (Kırklar, 2017: 139). Bu durum internet gazeteciliği için de geçerlidir. Haberlerin oluşturulmasında kullanılan teknolojiler gazetecilik pratiklerini dönüştürmeye devam ettirmektedir (Garrison’dan akt. Yıldırım, 2010: 236). Elektronik ortam ve yakınsama haber üretim sürecini değiştirmiştir. Jenkins’e göre yakınsama kültürünün farklı medya platformlarında izleyiciyle buluşma aynı zamanda eğlenceye dayalı ortak bir içerik üretmek üzere sürekli platformlar arasında geçiş yapmaktadır (Jenkins’den akt. Kırklar, 2017: 137). Sayısal veriler ve yöndeşme, gazetecilikteki klasik anlayışın yerine gazeteciliği yeniden şekillendirecek anlayışın oluşumunu desteklemiştir. Aynı zamanda gazeteciler için de yeni alanlar açan bu anlayış, hem internet gazeteciliği hem de geleneksel gazetecilik yapısını ve görünümünü değiştirmiştir (Pavlik’den akt. Yıldırım, 2010: 236). Yeni medyada gazetecilik pratikleri gün geçtikçe dönüşüme uğramaktadır. Mesleki uyum, iletişim teknolojilerinin gelişmesi ve bağlı olarak değişen araçlar, haberin üretim koşulları, sunum biçimleri, gazeteciliğin ilkeleri, meslek etiği gibi maddelerin internet gazeteciliğiyle yeniden şekillenmesi söz konusu olmuştur.

4.GAZETECİLERİN YENİ MEDYANIN MESLEKLERİNE ETKİSİNİ DEĞERLENDİRMELERİ

4.1. Metod

Bu araştırma gazetecilerin yeni medyanın mesleklerine etkilerini nasıl değerlendirdiklerini ortaya koyma amacını taşımaktadır. Bu çalışmada gazetecilerin kişisel tercihinden dolayı kişi ve kurumların ismi saklı tutulmaktadır. Kodlama yöntemiyle gerçek isimlerin baş harfleri yerine farklı harfler kullanılmıştır.

Araştırmanın bu bölümü yapılandırılmış sorularla derinlemesine görüşme tekniği kullanılarak yapılmıştır. Basılı gazetede ve internet gazetesinde çalışan toplamda 6’sı kadın 15’i erkek olmak üzere 21 gazeteciyle görüşülmüştür. Ortalama yaşları 25 ile 65 arasında değişen, alanında başarılı gazetecilere geleneksel medyada ve yeni medyada gazetecilik ile ilgili 8 adet soru sorularak görüşleri alınmıştır.

Araştırmanın yapılacağı gazeteciler; yayın politikası birbirine zıt olan geleneksel gazetelerde ve internet gazetelerinde çalışan gazetecilerle, yaş, pozisyon, cinsiyet, eğitim durumu gibi

kriterlerle seçilmesi hedeflenmiştir. İletişime geçilemeyen gazetecilere kartopu yöntemiyle ulaşılmıştır.

Tablo 1. Görüşülen Gazetecilerin Demografik Özellikleri

Çalışılan Yerin Türü	Yaş	Cinsiyet	Yaşadığı Şehir	Mezun Olduğu Alan	Pozisyon	Mesleki Tecrübe
İnternet Gazetesi	52	Erkek	İstanbul	Hukuk Fakültesi	Genel Yayın Yönetmeni	27 Yıl
Basılı Gazete	64	Erkek	İstanbul	Siyaset Yönetimi	Genel Yayın Yönetmeni	45 Yıl
İnternet Gazetesi	36	Erkek	İstanbul	İletişim Fakültesi	Genel Yayın Yönetmeni	15 Yıl
İnternet Gazetesi	45	Erkek	İstanbul	İletişim Fakültesi	Genel Yayın Yönetmeni	34 Yıl
Haber Sitesi	32	Kadın	İstanbul	Uluslararası Ticaret	Muhabir	10 Yıl
Haber Kanalı	40	Erkek	İstanbul	Sosyoloji	Savaş Muhabiri	20 Yıl
İnternet Gazetesi	37	Kadın	İstanbul	İletişim Fakültesi	Genel Yayın Yönetmeni	14 Yıl
İnternet Gazetesi	36	Kadın	İstanbul	İletişim Fakültesi	Editör	10 Yıl
Haber Kanalı	39	Erkek	İstanbul	İletişim Fakültesi	Veri Muhabiri	10 Yıl
Haber Ajansı	38	Erkek	İstanbul	İletişim Fakültesi	Editör	17 Yıl
Haber Ajansı	43	Erkek	İstanbul	İletişim Fakültesi	Ekonomi Muhabiri	26 Yıl
İnternet Gazetesi	34	Erkek	İstanbul	İletişim Fakültesi	Genel Yayın Yönetmeni	10 Yıl
Basılı Gazete	50	Erkek	İstanbul	İletişim Fakültesi	Genel Yayın Yönetmeni	30 Yıl
Haber Sitesi	65	Kadın	İstanbul	Türk Dili ve Edebiyatı	Editör/Araştırmacı Yazar	35 Yıl
İnternet Gazetesi	39	Erkek	İstanbul	İletişim Fakültesi	Dış Haberler Editörü/Yazarı	18 Yıl
Basılı Gazete	58	Erkek	İstanbul	Maliye	Haber Müdürü	35 Yıl
Haber Sitesi	27	Kadın	İstanbul	İletişim Fakültesi	Muhabir/Editör	5 Yıl
Basılı	40	Erkek	İstanbul	İletişim	Editör	16 Yıl

Gazete				Fakültesi		
Haber Sitesi	29	Kadın	İstanbul	Medya ve İletişim	Muhabir/Editör	7 Yıl
İnternet Gazetesi	43	Erkek	İstanbul	İletişim Fakültesi	Haber Merkezi Müdürü	22 Yıl
İnternet Gazetesi	40	Erkek	İstanbul	İletişim Fakültesi	Genel Yayın Yönetmeni	21 Yıl

4.2. Bulgular

Geleneksel gazetecilikte çalıştınız mı? Sorusuna toplamda 18 gazeteci hem geleneksel gazetecilikte hem de dijital gazetecilikte çalıştım yanıtı verirken 2 gazeteci geleneksel gazetecilikte çalıştım, 1 gazeteci ise geçiş dönemine denk geldim yanıtını vermiştir.

4.2.1. Geleneksel gazetecilikten dijital gazeteciliğe geçiş süreci

Görüşülen gazetecilerden Z.A. geleneksel ve dijital gazetecilikte yapılan işin aynı olduğunu sadece kullanılan teknolojinin farklılaştığını, dijital gazetecilikte bilgiye ve bilginin tüketicisine daha kolay ulaşıldığını, gazeteciliğin 5N1K kuralı olduğunu hangi teknoloji kullanılırsa kullanılsın bu kural çerçevesinde haberlerin yapılması gerektiğini söylemiştir.

Görüşülen gazetecilerden D.G. gazetecilerin artık olay yerine gitmeden de haberi yapabilmek imkânının olduğunu, önceden geleneksel gazetecilikte haber kaynağına ulaşmak için ikili ilişkilerin ön planda olduğunu ancak dijital gazetecilikte bu durumun değiştiğini söylemiştir.

Görüşülen gazetecilerden Y.Z. bir yandan dijital gazetecilikte hızın rekabet ortamı yarattığını diğer taraftan “Slow Journalism” (Yavaş Gazetecilik) kavramının ve fikir gazeteciliğinin önem kazandığını söylemiştir.

Genel itibarıyla geleneksel gazeteler ve dijital gazeteler arasında teknolojinin yazım tekniklerinden sunum tekniklerine kadar hem gazeteleri hem de gazeteciliği geliştirdiği, hızın ve rekabet ortamının önem kazandığı, ancak yapılan işin aynı olduğu vurgulanmıştır.

4.2.2. Geleneksel gazetecilik ve dijital gazetecilik arasındaki farklılıklar

Öncelikle hem geleneksel gazetede hem de dijital gazetede çalışan gazeteciler, dijital gazetecilik demek yerine dijital yayıncılık demeyi tercih ettiklerini belirtmişlerdir. 4 gazeteci dijital yayıncılık alanında çalışan kişilere gazeteci yerine bilişim emekçisi veya dijital yayıncı denilmesi gerektiğini vurgulamıştır.

Dijital gazetecilikte hız, zaman ve rekabetin önem kazandığı söylenmektedir. Bunun da beraberinde “Copy Paste”, “Fake News”, “Click Bait” gibi kavramların ortaya çıkmasına neden olduğu belirtilmiştir. Çünkü tık haberciliği internet sitelerin daha çok tıklanmasına ve reklam almasına, bu da rekabet ortamı yaratarak daha fazla haber üretmek ve tık almak için yalan haber yapmaya, başka sitelerden alınan haberlerin kopyala yapıştır yapılarak paylaşılmasına dolayısıyla her yerde birbirinin neredeyse aynısı olan içerikleri görmek zorunda kalınması durumuna neden olduğu ifade edilmiştir.

Geleneksel gazeteciliğin analog, dijital gazeteciliğin daha pratik olduğunu söylemişlerdir. Önceden geleneksel gazetede çalışan gazetecilere göre şimdi dijital gazetede çalışan gazetecilerin daha donanımlı olması gerektiği belirtilmiştir.

4.2.3. Dijitalleşmeyle değişen gazetecilik

Görüşülen gazeteciler; gazetecilik rutinin kökten değiştiğini belirtmişlerdir. Haber kaynaklarından haber üretimine kadar, basım, yayın, dağıtım ve kadrolara kadar hepsinin güncellendiğini vurgulamışlardır.

Gazeteciler; sosyal medyanın kullanımının hızla arttığı, bilgi akışının hızlı bir şekilde yapıldığı, dijital gazetecilik sayesinde zamandan tasarruf edildiği, geleneksel gazetecilikte istenilen zamanda istenilen haberi yapma imkânının bulunduğu ancak dijital gazetecilikte anlık haber akışı gerçekleştiği için böyle bir durumun söz konusu olmadığı, geleneksel gazetecilikte tek bir uzmanlık alanı olması yeterliyken dijital gazetecilikte teknoloji odaklı olma, birçok alanda bilgi sahibi olma, haberin kaynağa ulaşımından haberin paylaşımına kadar tüm sistemin farklılaştığı, paylaşılan herhangi bir içeriğin dünyanın diğer ucundaki bir kişiye anında ulaşması, haberi okutmak için kullanılan araçların değiştiği, haberde ağırlıklı olarak görsel içeriklere dayalı anlatımın söz konusu olduğu çıkarımlarında bulunmuşlardır.

4.2.4. Dijitalleşmeyle birlikte gazetecilikte istihdam sorunu

21 gazeteciden 10 gazeteci internet teknolojilerine geçişin istihdam sorunu yarattığını, 6 gazeteci basında istihdam sorununun her zaman var olduğunu 5 gazeteci ise istihdam sorunu yaratmadığını söylemiştir.

4.2.5. Dijital gazetecilikte mesleki adaptasyon sorunları

İstihdam sorunu yarattı diyen gazeteciler aynı zamanda mesleki uyumsuzluk gözlendi demişlerdir. İstihdam sorunu yaratmadı diyen gazeteciler, mesleki uyumsuzluğun dijital gazetecilikle alakalı olmadığını savunmuşlardır. Basında istihdam sorunu her zaman vardı diyen gazeteciler, mesleki uyumsuzluğun geleneksel gazetecilik ve dijital gazetecilikten bağımsız olduğunu belirtmişlerdir.

4.2.6. İnternet gazeteleriyle basılı gazeteler arasındaki farklılıklar hakkındaki görüşler

Basılı gazeteler ve internet gazeteleri arasındaki farklılıklara verilen yanıtlar; basılı gazetede bir haberde hata yapıldığı zaman kalıcı oluyorken internet gazetelerinde hemen silinebiliyor olması, internet gazeteleri haberi okuyuculara anlık ulaştırabiliyorken basılı gazeteler 1 gün önceden olan haberleri paylaşmaktadır. Basılı gazetelerde haber daha detaylı bir biçimde verilirken internet gazetelerinde kısaca verilmektedir. İnternet gazetelerinde habere ulaşma imkânı fazlayken basılı gazetelerde kısıtlıdır. İnternet gazetelerinde doğrulama problemi vardır, basılı gazeteler daha güvenilirdir. İnternet gazetelerinde bilgi çabuk tüketilmektedir, hız ve rekabet ön plandadır. Bu rekabet ortamına basılı gazeteler yetişememektedir. İnternet gazetelerinde bilgiyi doğrulama ve kaynağa güven problemi vardır, basılı gazeteler daha güvenilirdir. İnternet gazetelerindeki gündem belirleme durumu ülkedeki anlık gelişmelere bağlıyken, basılı gazetelerde araştırma gazeteciliği, özel haber, fikir gazeteciliği yapılarak isteğe bağlı olarak gündemden farklı haberler yapılabilme seçeneği mevcuttur.

4.2.7. Gündem belirlemede sosyal medya kullanımı

21 Gazeteciden 15 gazeteci evet yanıtı vermiş, 6 gazeteci ise hayır yanıtını vermiştir.

Hayır diyen gazeteciler; genellikle gündem belirlemek için değil haber paylaşımı yapmak için kullandıklarını belirtmişlerdir. Evet diyen gazeteciler ise; artık sosyal medya olmadan gündem haberdar olmanın mümkün olamayacağını artık ana mecranın sosyal medya olduğunu belirtmişlerdir.

En çok kullanılan mecra;

16 Gazeteci Twitter, 5 gazeteci bütün mecraları kullanıyorum. Yanıtını verilmiştir.

4.2.8. Sosyal medyadan okurlarla iletişime geçilme durumu

21 Gazeteciden 15 gazeteci evet, 6 gazeteci ise hayır yanıtını vermiştir. Evet diyen gazeteciler bütün eleştirilere açık olduklarını ancak haberde yanlış yapıldığı zaman özür niteliğinde

haberler düzeltilerek yeniden yayınlanacağını, bunun dışında okurların istemediği haberler olduğunda bu haberler silinip veya haber dili değiştirilip yeniden yayınlanması gibi bir durumun söz konusu olmadığını ifade etmiştir.

Hayır diyen gazeteciler ise okurlarla etkileşime girildiği zaman bunun bir risk faktörü oluşturacağını, yapılan her haberde okura bağımlılık oluşturma durumunun söz konusu olabilme ihtimalinden ve okurların her zaman tutarlı yorumlar yapmak isteyip istememesi, küfür, hakaret, kin ve nefret söylemlerinin kişi ve kurumları etkileyebilme ihtimalinden ötürü okurla etkileşimden kaçınıldığını belirtmiştir.

4.2.9. Gazeteciliğin dijitalleşmesi ve demokrasiyle ilişkisi

Gazetecilerden B.M. “Sevdiğim bir dizi de yine çok sevdiğim bir replik var. Diyor ki; “Gerçekten iyi işleyen bir demokrasi için doğru bilgilendirilmiş vatandaşlar olmazsa olmazdır.” Medyanın olması iyi bir demokrasi olmasının önünü açar. Doğru bilgiye sahip bir yurttaşı çeşitli güç odakları kandıramaz. Hem bu insanlar bilinçlenerek seçim yaparlar. Artık okurun da aktif olduğu bir süreç. Post Truth dediğimiz bir döneme geçildi ve gazeteciliğe, bilgiye, gerçeğe zarar verebilecek bir dönem.” diyerek demokrasiyi gazeteciliğin dijitalleşmesiyle ilişkilendirmiştir.

Gazetecilerden T.D. “İşi nerede yaparsanız yapın ister gelenekselde ister dijitalde veya ister dergi basın ister kitap basın bir ülkenin genel adalet düzeni demokrasiyi belirler. Dijitalde tercihlerinizi arttırır, basılı gazetede size bunun için belki belli bir kelime sayısı verilir ama dijitalde okurun kendi tercihlerini oluşturması açısından seçenekler sunabilirsiniz. Bir gazetede basılan haber geri dönmez, ama dijital mecrada durum değişebilir. Aslında bir bakıma ülkede demokrasiye bakışı açısı belirler.” diyerek ifade etmiştir.

Görüşülen gazeteciler; gazeteciliğin demokrasiyle ilişkisini; doğrudan, bilgiyle, ifade özgürlüğüyle, çoğulculuğun oluşmasıyla, farklı seslerin ve farklı platformların oluşmasına imkan tanınması açısından olumlu, manipülasyon ve yalan haberle olumsuz, ülkenin ekonomik ve siyasi durumu ile, etkileşim ve katılımcılık açısından pozitifdir. Soyut olarak bakıldığında çok imkân getiriyor ancak somut olarak bakıldığında durum tam tersi, gazeteciye zarar verilebilecek bir dönemde bulunduğu için olumsuz olarak değerlendirilmiştir.

4.2.10. Gazeteciliğin geleceği hakkındaki genel görüşler

Görüşülen gazeteciler, gazeteciliğin geleceği hakkında; gazeteciliğin ticari bir sektör olarak görülmekte olduğunu, gazeteciliğin çeşitleneceği, yeni nitelikler kazanarak kendini güncelleyeceğini ve gazeteciliğin devam edeceğini, yeni medyanın gazeteciliği kökten şekillendireceğini, gazeteciliğin iki mecrada da var olması için yeni modellerin geliştirilmesi gerektiğini, yapay zekâ ve robot teknolojisi gazetecilerin işini kolaylaştıracağını ve gazetecilerin yerini alamayacağını, iyi ve doğru yapıldığı sürece şekil değiştirse de gazeteciliğin geleceğinin parlak olduğunu, gazetecilik mesleği olmadan haber yapılamayacağını ifade etmişlerdir.

TARTIŞMA VE SONUÇ

Gazeteciler bu çalışma kapsamında kendilerine yöneltilen sorulara verdikleri cevaplarda gazeteciliğin değişim ve dönüşüm süreci içerisinde olduğunu, geleneksel gazeteciliğin içinde bulunulan dönem şartlarında bitme noktasına geldiğini, internet gazeteciliğinin ise iletişim teknolojileriyle beraber adaptasyon sürecinde olduğunu vurgulamışlardır. Gazeteciliğin mesleki pratiklerinin basılı gazetelere göre şekil değiştirerek kendisini yeniden var etmeye çalışmakta olduğu kanısına varılmıştır. Gazetecilikte işlevsellik açısından hiçbir değişikliğin

olmadığını yapılan işin yine aynı olduğunu ancak teknolojik gelişmelerle dönüşüm içerisinde olduğunu belirtmektedirler.

Yeni medya kavramıyla birlikte gazeteciliğin şekillendiği Web dönemleriyle beraber farklı bir boyut kazanarak, bazı gazetecilere ve teorisyenlere göre yok olacağı bazı gazetecilere ve teorisyenlere göre ise de varlığını devam ettireceği görüşü savunulmaktadır. Castells'e göre yeni medya aslında bireyciliğin ön planda olmasıdır. Özne ve medya ile yeni bağlantıların ortaya çıktığı toplumsal düzeni tanımlar. Bireysellik kültürü yeni medya aracılığıyla toplumsal düzenin yeniden inşası olarak kabul edilmektedir (Akt. Meriç, 2013: 99). Freidman'da yine yeni medyada asıl önemli olanın bireyin olduğunu ve birey kavramı için "süper güçlendirilmiş birey" (Underwood'dan akt. Karagöz, 2013: 134) ifadesini kullanmıştır. Buradan yola çıkarak çift yönlü iletişim akışından söz etmek mümkündür. Aynı zamanda yeni medyada bireyin ön planda olduğu ve yeni medyanın bu duruma göre şekilleneceği kuramcılarının yukarıdaki söylemleriyle desteklenmektedir.

Araştırmanın sonucunda elde edilen verilerden yola çıkarak; Şu anki sürecin bir geçiş dönemi olduğu ve bu dönemde adaptasyon sürecinin problemleri bir şekilde ilerlediği ortaya çıkmaktadır. Hız, rekabet ve zaman çerçevesinde geleneksel gazeteciliğin dijital gazeteciliğin gerisinde kaldığı ifade edilmektedir. İnternet gazeteciliğinde mesleki sistem oturmadığı için gazetecilerin hakları ve gazeteciliğin temel ilkeleri konusunda yeniden düzenlemeler yapılması gerektiği savunulmaktadır. Genel itibarıyla istihdam sorununun medya sektörüyle alakalı olduğunu ancak bu dönemde artış göstermesinin nedeninin yeni medya teknolojilerinin yanında, ülkenin siyasi ve ekonomi durumuyla ilişkili olduğu vurgulanmıştır.

Yeni medya teknolojilerinin kullanılmaya başlanması ve insan hayatına nüfuzuyla birlikte birçok farklı alanda değişim ve dönüşümler ortaya çıkmıştır. Sosyal, kültürel, ekonomik ve ticari alanlarda yeni medyanın etkisiyle yeni bir düzen ortaya çıkmıştır. Hemen her sektör yeni medyanın kullanılmasıyla değişirken gazetecilik bu değişimden en çok payını alan mesleklerden biri olmuştur.

Gazetecilere yeni medyanın mesleklerine olan etkisi sorulmuştur. 21 gazeteciye 8 adet yapılandırılmış soru sorularak farklı değerlendirmeler ortaya çıkmıştır. Gazeteciliğin bir geçiş sürecinde olduğunu, henüz tam olarak adaptasyon süreci atlatılmadığını ancak geleneksel gazeteciliğin ve internet gazeteciliğinin mesleki uyumuna ilişkin çözümler üzerinde durulduğu belirtilmiştir. Gazeteciliğin geleceğinden umutlu olunduğu, geleneksel gazeteciliğin farklı modeller geliştirerek uyum sağlaması gerektiği, internet gazeteciliği ise etik ilkelere dikkat edilerek devam edilmesi gerektiği vurgulanmıştır. Robotlar ve yapay zekâ gazeteciliğe mesleki açıdan kolaylık sağlayacağını ancak yerini alamayacağını, insanlık tarihi devam ettikçe gazeteciliğin her dönem yapılacağı sonucuna ulaşılmıştır.

Yeni medyanın gazeteciliğin dönüşümü üzerine olumlu ve olumsuz etkileri hem gazetecilerin görüşlerinden hem de teorisyenlerin görüşlerinden yola çıkılarak belirtilmiştir. Kendini yenileyen bir süreç olmasından ötürü yeni medyanın gazetecilik üzerine avantajları ve dezavantajları içinde bulunduğu koşullara göre farklılık göstermektedir. Zamanla yeni avantajlar ve yeni dezavantajlar ortaya çıkabilir.

KAYNAKÇA

- Altunay, A. (2010). "Bir Sosyalleşme Aracı Olarak Yeni Medya". Selçuk Üniversitesi İletişim Fakültesi Akademik Dergisi. 9(1). 412.
- Aslan, A. Bayrakçı, S. Küçükvardar, M. (2016). "Bilişim Çağında Geleneksel Gazeteciliğin Dönüşümü: Veri Gazeteciliği". Marmara İletişim Dergisi, (26). 61-63.

- Aslan, E.Ş. ve Kolan, D. (2018). “Semantik Web’in Marka İtibarına Etkisi Üzerine Bir Araştırma”. *Uluslararası Bilimsel Araştırmalar Dergisi*. 3(4). 209.
- Aydoğan, D. (2013). “Türkiye’de Dijital Gazetecilik: Habertürk ve Hürriyet Gazeteleri Örneği”. *Türk Online Tasarım, Sanat ve İletişim Dergisi*. 3(3). 31, 32.
- Başlar, G. (2013). “Yeni Medyanın Gelişimi ve Dijitalleşen Kapitalizm”. XV. Akademik Bilişim Konferansı Bildirileri. Antalya.
- B. Kalsın (der.) *Tüm Boyutlarıyla İnternet Gazeteciliği*. (137-139). Ankara: Gece Yayınları.
- Narin, B. (2017). *Gazetecilik 2.0*. Ankara: Gece Yayınları.
- Bulunmaz, B. (2011). “İnternet gazeteciliğinin Medya Dünyası İçindeki Rolü ve Ekonomik Boyutları”. *Türkiye İletişim Araştırmaları Dergisi*. (18). 31-35.
- Civeleker, M. (2011). 2017, “Yeni Medya İle Değişen Haber Söylemi: Hürriyet Gazetesi ve Hurriyet.Com.Tr Örneği”. 1. Uluslararası İletişimde Yeni Yönelimler Konferansı Bildirileri. İstanbul.
- Çetinkaya, A. (2017). “Çevrimiçi Gazetecilikte Fikri Mülkiyet Hakları Sorunu”. *Online Akademik Bilgi Teknolojileri Dergisi*. 8(30). 74-77.
- Çetinkuş, H. ve Keleş, N. (2018). *Muhabir*. İstanbul: Anadolu Ajansı Yayınları.
- Dağ, P. (2017). “Küresel Gazeteciliğin Geleceği: Veri Gazeteciliği”. B. Kalsın (der.) *Tüm Boyutlarıyla İnternet Gazeteciliği*. (282). Ankara: Gece Yayınları.
- Değirmencioğlu, G. (2016). “Dijitalleşme Çağında Habercilik Pratiklerinin Değişimi ve Yeni Habercilik Türleri”. *Uluslararası Hakemli İletişim ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*. 10(1). 55-56.
- Demirli, C. ve Kütük, Ö.F. (2010). “Anlamsal Web (Web 3.0) ve “Ontolojilerine Genel Bir Bakış”. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Fen Bilimleri Dergisi*. 9(8). 100.
- Filibeli, T.E. (2018). “Kullanıcı Türevli İçerik ve Yurttaş Medyası: Haberin Dönüşümü, Sınırlar ve Olanaklar”. *Akdeniz İletişim Dergisi*. 1(29). 456.
- Genç, H. (2010). “İnternetteki Etkileşim Merkezi Sosyal Ağlar ve E-İş 2.0 Uygulamaları”. XII. Akademik Bilişim Konferansı Bildirileri. Muğla.
- Göçoğlu, V. ve Aydın, M.D. (2015). “Kamu Politikası ve Sosyal Medya İlişkisinin Toplumsal Hareketler Bağlamında İncelenmesi”. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*. 8 (37). 886-889.
- Jian, I. ve Shin, J. (2018). “Bağışçıların Kitle Fonlu Gazeteciliğe Yaptığı Bağışların Ardındaki Güdüler”. H. Hülür ve C. Yaşın (der.). *Yeni Medya*. (313-315). Ankara: Ütopya Yayıncılık.
- Karagöz K., 2013, “Yeni Medya Çağında Dönüşen Toplumsal Hareketler ve Dijital Aktivizm Hareketleri”, *İletişim ve Diplomasi Dergisi*, ss. 134-140.
- Kalsın, B. (2017). “Robot Gazeteciliğinin Yükselişi: Haber Odalarının Yeni Çalışanları”. B. Kalsın (der.) *Tüm Boyutlarıyla İnternet Gazeteciliği*. (26). Ankara: Gece Yayınları.
- Kalsın, B. (2016). “Geçmişten Geleceğe İnternet Gazeteciliği: Türkiye Örneği”. *Akademik Sosyal Bilimler Çalışmaları Dergisi*. 3(42). 86-87.
- Kavaklı, N. (2018). “Drone’ların Gazetecilikte Kullanımı: Drone Haberciliğinin Olanakları, Zorlukları ve Sınırları”. *Erciyes İletişim Dergisi*. 5(3). 163, 164.
- Kazan, H. (2019). “Dijital Çağda Gazetecikte Yeni Kavramlar: Robot Gazeteciliği, Veri Gazeteciliği, Hiper Yerel Gazetecilik”. Z. Özdemir ve A. Çetinkaya A. (der.) *Dijital Çağda Habercilik*. (109). İstanbul: Der Yayınları.
- Kırık, A.M. ve Yegen, C. (2017). “Değişen Habercilik Pratikleri Çerçevesinde Sosyal Medyada Yurttaş Gazeteciliği” B. Kalsın (der.) *Tüm Boyutlarıyla İnternet Gazeteciliği*. (103-104). Ankara: Gece Yayınları.

- Kırklar, A. (2017). “İnteraktif Dijital Hikâye Anlatımı ve Habercilik Eğitimi İçin Yeni Yaklaşımlar”.
- Kırık, A.M. (2017). “Yeni Medya Aracılığıyla Değişen İletişim Süreci: Sosyal Paylaşım Ağlarında Gençlerin Konumu”. Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi. 5(1). 233-238.
- Kovach B. ve Rosenstiel T. (2007). Gazeteciliğin Esasları. (S. Göktaş, çev.). Ankara: ODTÜ Yayıncılık.
- Köse, U. ve Çal, Ö. (2012). “Web 2.0 Servislerinin Sosyolojik Değerlendirilmesi”. XIV. Akademik Bilişim Konferansı Bildirileri. Uşak.
- Kutup, N. (2010). “İnternet ve Sanat, Yeni Medya ve Net.Art”. XII. Akademik Bilişim Konferansı Bildirileri. Muğla.
- Küngerü, A. (2016). “Bir ifade aracı olarak dijital öykü anlatımı”. Abant Kültürel Araştırmalar Dergisi. 1(2). 34-35.
- Meriç, Ö. (2013). “Yeni Medya ve Dijital Demokrasi: Siyasal Yaşamdaki Görünümleri Olarak A.B.D. Örneği”. Yeni Medya ve Dijital Demokrasi: Kuramsal Tartışmalar Sempozyumu Bildirileri. Diyarbakır.
- Narin, B. (2017). Gazetecilik 2.0. Ankara: Gece Yayınları.
- Özçağlayan, M. (2008). “Gazetelerin Gelişimi ve Gazeteciliğin Geleceği Yeni Teknolojiler ve Medya Ekonomisi Açısından Genel Bir Değerlendirme”. Türkiye İletişim Araştırmaları Dergisi. 13(13). 134-136.
- Özyal, B. ve TOSUN, G.E. (2017). “Dijital Gazeteciliğin Gelişen Bir Formu Olarak Mobil Gazetecilik”. Akdeniz İletişim Dergisi. (28). 65.
- Uzun, R. (2006). “Gazetecilikte Yeni Bir Yönelim: Yurttaş Gazeteciliği”. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi. (16). 646.
- Yanık, A. (2016). “Yeni Medya Nedir Ne Değildir”. Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi. 9 (45). 904.
- Yıldırım, B. (2010). “Gazeteciliğin Dönüşümü: Yöndeşen Ortam ve Yöndeşik Gazetecilik”. Selçuk İletişim. 6(2). 236.

4-5 YAŞ ÇOCUKLARININ OKULA YÖNELİK ALGILARININ BELİRLENMESİ

Öğr. Gör. Tuğçenur ÇAĞLIYAN

Avrasya Üniversitesi

Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu

Çocuk Gelişimi Programı

tugcenrcgyl@gmail.com

Orcid No: 0000-0002-8492-4790

Aybuke ALKAN

Çocuk Gelişimci

alkanaybukee@gmail.com

Orcid No: 0000-0003-3575-5828

Beyza BAYTAK

Çocuk Gelişimci

beymel1818@icloud.com

Orcid No: 0000-0002-4570-1965

Ebru KARAMEŞE

Çocuk Gelişimci

karameseebru@outlook.com

Orcid No: 0000-0001-7441-5602

Sümeyye ÖZCELEP

Çocuk Gelişimci

sumeyyeozcelep@hotmail.com

Orcid No: 0000-0002-3582-7353

4-5 YAŞ ÇOCUKLARININ OKULA YÖNELİK ALGILARININ BELİRLENMESİ

Öz

Araştırmada okul öncesi eğitim kurumlarında öğrenim gören 4-5 yaş çocuklarının okula yönelik algılarının belirlenmesi amaçlanmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu Trabzon merkez ilçesinde bulunan üç okul öncesi kurumda öğrenim gören 4-5 yaşlarında 121 çocuk oluşturmaktadır. Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden olgubilim deseni kullanılmıştır. Çocukların okula yönelik algılarını ortaya çıkarmak amacıyla her birine “Okul gibidir. Çünkü” ifadesi sunulmuş ve bu ifadeleri tamamlaması istenmiştir. Araştırma verileri içerik analizi ile çözümlenmiştir. Araştırmada sonuçlara göre 121 çocuk 50 adet çağrışımsal imge üretmiştir. Çağrışımsal imgeler ortak özelliklerine göre gruplandırıldığında ise 8 kategoride

toplanmıştır. Bu kategoriler yer, huzur veren, görev, canlı, duygu, eşya, aydınlık, şekil olarak sıralanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: İmge, Okul öncesi, Okul

DETERMINATION OF 4-5 YEAR OLD CHILDREN'S PERCEPTION OF SCHOOL

Abstract

In the study, it was aimed to determine the perceptions of 4-5 years old children studying in preschool education institutions towards school. The study group of the study is 121 children aged 4-5 in 3 preschool in the central district of Trabzon. In the research, phenomenology from qualitative research patterns was used. To reveal children's perception about the concept of school, the sentence of "School is like.... because...." is asked to completed by each childrens. The data were analyzed by content analysis technique. According to the findings of the research, 121 children produced 50 associative image. When associative images are grouped into their common features, they are collected in 8 categories. Categories are listed as place, peaceful, task, living, emotion, belongings, light, and shallow.

Key Words: Image, Preschool, School

GİRİŞ

Eğitim, bireylerin toplum içerisinde yerini belirlemeye ve toplumda var olmak için gerekli bilgi, beceri ve anlayışları edinmesine yardımcı olan, bireylerin kendilerini geliştirme süreci anlamına gelmektedir. İnsanların oluşturdukları toplumsal yapılar sosyal yaşamın devam edebilmesi için çeşitli kurumların oluşmasına ve geliştirilmesine sebep olmuştur. Bireylerin eğitiminden sorumlu ve eğitim amacına yönelik kurulan okul, oluşan bu kurumların içerisinde yer almaktadır (Civek, 2018). Eğitim ve öğretimin bireye hedeflenen davranışları öğretme girişimleri gayesiyle planlı bir süreçte olması gerekmektedir. Bahsedilen planlı öğrenmenin oluşabilmesi için ise 'okul' adı verilen kurumlar ortaya çıkmıştır (Balcı, 2007).

Bireylerin içinde bulunduğu bir diğer kurum ise ailedir. Aile kurumu çocuğun dahil olduğu ilk kurumdur. Aileden sonra çocuğun yaşam deneyimlerini ve öğrenmesini devam ettirdiği kurum ise okulöncesi eğitim kurumlarıdır (Civek, 2018). Okul öncesi eğitim, doğumdan ilkokulun başlangıcına kadarki dönemde çocukların kişisel özelliklerine ve gelişimlerine uygun şekilde uyarıcı imkânı sağlayan, bireylerin gelişimlerini toplumun değerlerine göre yönlendiren bir süreçtir (Poyraz, 2003).

Türkiye'de okul öncesi eğitimin amaçlarına bakıldığında, milli eğitimin genel amaçlarına ve temel ilkelerine uygun bir biçimde çocuklara iyi alışkanlıklar kazandırmak, çocukları ilkokula hazırlamak, şartları uygun olmayan aile ve çevrelerden gelen çocuklara ortak ortam hazırlamak, çocukların Türkçeyi akıcı bir şekilde konuşmalarını sağlamaktır (MEB, 2013).

Okul öncesi dönem bireyde kişiliğin gelişimi, bilgi, beceri ve alışkanlıkların edinilip geliştirilmesinde ileriki dönemlere etkisi sebebiyle yaşamın en önem arz eden dönemlerinden biridir. Kazandırılan tüm bu bilgi, beceri ve alışkanlıklar, sadece çocuğun öğrenim yaşamını

değil aynı zamanda sosyal ve duygusal yaşamını da etkilemektedir. Bu sebeple okul öncesi eğitim, eğitim sisteminin en can alıcı basamağında bulunmaktadır (Arı, 2005).

Okul öncesi eğitim kurumları, ailelerin ve çocukların ihtiyaçlarını karşılayabilme, aileler için çocuklarını rahatlıkla emanet edebilecekleri bir yer olma, oyun imkânı verme, yaparak yaşayarak öğrenme imkanları sunma gibi önemli işlevlere sahiptir. Okul öncesi eğitim kurumları çocukların gelişim alanlarını desteklemek, çocuklar arasındaki sosyo-ekonomik farkları gidermek ve ilkokula hazırlama aşamasında destek olmak, velileri bilinçlendirmek ve okul aile ilişkilerini güçlendirmek, geliştirmek gibi birçok amaç üstlenmektedir (Civek, 2018).

Okul öncesi dönemde çocuk çevresiyle yoğun bir iletişim içinde olduğu, yaşadığı toplumun değerlerini benimsediği, davranış kalıplarını ve alışkanlıklarını edindiği bir dönem içerisinde. Çocuk bu dönemde ev, okul ve sosyal yaşantısında bilinç sahibi bir mentöre ihtiyaç duyar (Demiriz, Karadağ ve Ulutaş, 2003). Çocuğun okul öncesi eğitim kurumuna geldiğinde karşılaştığı ilk kişi öğretmendir ve öğretmen çocuğun okulu sevmesinde en önemli faktörlerden biridir (Başal, 2013).

Yine okul öncesi eğitim kurumları okulu çocukların gelişim özelliklerine uygun ilgi duyulan bir mekân haline getirmeyi amaçlamaktadır. Çocuk için okul öncesi eğitim kurumu aileden sonra girdiği ilk sosyal ortam ve kurum olduğu için çocuğun kurumuna, arkadaşlarına ve öğretmenlerine alışması okulu sevilen ve ilgi duyulan bir yer haline getirmektedir (Civek, 2018). Bu kurumlar çocuğun tüm gelişim alanlarını etkilediği için sadece çocukların bütüncül gelişim alanlarını destekleyici nitelikte olmakla kalmayıp aynı zamanda iç ve dış mekân özellikleri dikkate alınarak tasarlanmalıdır. Okul öncesi eğitim kurumları çocuklara düzenli, güvenli, aydınlık içeren, sıcak, gösterişten uzak bir ortam sunmalıdır. Çocukların gereksinimlerine, gelişim alanlarına uygun olarak tasarlanmış okul öncesi eğitim kurumları, çocukların kendilerine verilen değeri ve saygıyı görmelerine ayrıca bu durumu içselleştirmelerine olanak sağlamaktadır (Çukur, 2011).

Tüm bu konular göz önüne alındığında çocukların okul öncesi dönemde içinde bulunduğu çevrenin çok önemli olduğu görülmektedir. Çevredeki uyarıcılar ne kadar zengin ve destekleyici olur ise çocuğun gelişimi, öğrenme motivasyonu olumlu derecede etkilenmektedir. Çocuk okula dair olumlu tutumlar geliştirir ise bu dönemde öğrenir, benlik saygısı gelişir, kendinin farkına varır ve ileride okul hayatında başarılı ve mutlu olur. Çocuk okula dair olumsuz yaşam deneyimlerine sahip olduğunda davranış problemlerine çok sık rastlanır, öz değer düşüklüğü görülür, okul ve okul sonrası yaşamında düşük başarı gösterir (MEB, 2013). Çocuklar çevrelerini algılayarak bilişlerindeki kavramlara bağlı olarak anlamlandırmaktadır. Çocukların algıları içinde bulunduğu sosyal çevrenin kültürel, folklorik, coğrafi özelliği içinde şekillenmektedir (Akpınar, 2015). Çocukların okul öncesi dönemde yaşadıkları olumsuz yaşam deneyimleri daha ilkokul dönemi başlamadan onlar için okul algısını olumsuz biçimde etkiler. Çocukların okul algısının temelleri okul öncesi eğitim kurumlarında atılmaktadır (Civek, 2018).

Literatür incelendiğinde Yazıcı, Çelik, Yıldırım, Altıntaş ve Güneş (2018) çalışmasında okul öncesi dönemdeki çocukların “okul” kavramına yönelik algılarını metaforlar aracılığıyla ortaya çıkarmayı amaçlamıştır. Çalışmanın sonuçlarına göre yaşam alanı, sosyal ilişkiler, bilgi sağlayıcı, eğlendirici, güven verici, kural, ilgi çekici, kategorileri elde edilmiştir. Civek (2018) araştırmasında okul öncesi eğitime devam eden 48–71 aylık çocukların okula yönelik algılarının incelenmesini amaçlamıştır. Araştırmada, çocukların büyük çoğunluğunun okulu öğrenme yeri olarak gördükleri belirlenmiştir. Çocukların okula yönelik algılamalarında kurumların nitel ve nicel özelliklerinin etki sahibi olduğu, ayrıca bu kurumların düzenlemeleri yapılırken iç ve dış mekânın bir bütün olarak yapılması gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

İlgili literatür çerçevesinde araştırma okul öncesi eğitim gören 4-5 yaş çocuklarının okula yönelik algılarının ortaya çıkarılması açısından önemlidir. Literatür incelendiğinde okul öncesi eğitim gören özellikle 4-5 yaş çocuklarının okula yönelik algıları ile ilgili yeterli düzeyde çalışma olmadığından araştırma önem kazanmaktadır. Bu sebeple araştırmada okul öncesi eğitime devam eden 4-5 yaş çocuklarının okula ilişkin algılarının çağrışımsal imgeler yoluyla ortaya çıkarılması amaçlanmıştır. Bu genel amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

- 1- Okul öncesi eğitime devam eden 4-5 yaş çocuklarının okul algılarına yönelik sahip oldukları çağrışımsal imgeler nelerdir?
- 2- Çağrışımsal imgeler ortak özelliklerine bakılarak hangi kavramsal kategoriler altında toplanmaktadır?

2. YÖNTEM

Araştırmada nitel araştırma yaklaşımından olgubilim deseni kullanılmıştır. Olgubilim farkında olunan ancak derinlemesine anlayışta bulunamadığımız durumlara odaklanmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2016). Çocukların okula yönelik deneyimlerinin zihinlerinde oluşturduğu çağrışımsal imgeleri ortaya çıkarmak amacıyla olgubilim deseni kullanılmıştır. Olgubilim kaynağını psikoloji ve felsefeden almış olup, bir fenomenle ilgili olarak bireylerin yaşantısındaki tecrübelerini betimlediği bir desendir (Creswell, 2017).

Araştırmanın çalışma grubu amaçlı örneklem yöntemlerinden kolay ulaşılabilir örnekleme yoluyla belirlenmiştir. Kolay ulaşılabilir örnekleminin araştırmaya hız ve pratiklik katmakla birlikte erişilmesi kolay olduğundan dolayı (Yıldırım ve Şimşek, 2016) Trabzon merkez ilçede yer alan üç okul öncesi eğitim kurumunda araştırma gerçekleştirilmiştir. 78’i kız ve 43’ü erkek toplamda 121 çocuk ile yürütülmüştür.

Araştırmada veri toplama aracı olarak ise yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Çalışmaya dahil olan çocukların okula yönelik algılarının ortaya çıkarılması amacıyla her birine “Okul gibidir. Çünkü” ifadesi sunularak bu ifadeleri tamamlaması istenmiştir. Araştırmada çünkü kavramına da yer verilmiştir. Bunun sebebi ise çocukların ortaya koyduğu çağrışımsal imgeler için mantıksal bir kaynak sunmalarının istenmesidir. Çalışmada çocuklara yüz yüze yöneltilecek soruların bulunduğu bu formun inanırılık ve tutarlığı için uzman görüşü

alınmıştır. Uzman görüşü çalışmaların niteliğinin artmasına yönelik alınan önlemlerdedir (Yıldırım, 2010). Görüşme formundaki sorular çocuklara yöneltilmiş ve alınan cevaplar hem ses kaydedici cihazlara kaydedilmiş hem de araştırmacılar tarafından not edilmiştir.

Araştırmada yarı yapılandırılmış görüşme formundan faydalanarak elde edilen veriler analiz edilirken içerik analizi tekniğinden yararlanılmıştır. İçerik analizi, bireyin davranışlarını belirleme adına dolaylı yollarla çalışmaya olanak sağlayan bir tekniktir. Ayrıca kodlamaları belirli kurallara dayalı olup kelimelerin daha küçük kategorilerle özetlendiği dizgesel bir tekniktir (Büyüköztürk, Kılıç-Çakmak, Akgün, Karadeniz, Demirel, 2019). Bir metnin veya belgenin içeriğinin incelenerek sayısal olarak ortaya koyulmasını sağlar (Ekiz, 2013). İçerik analizi ile çocukların okula yönelik algıları çağrışımsal imgeler ile ortaya çıkarılmak istenmiştir.

Çocukların okula yönelik geliştirdikleri algıların çağrışımsal imgeler aracılığıyla analiz edilmesi ve yorumlanmasında aşağıdaki sıraya uyulmuştur.

Çağrışımsal İmgelerin Belirlenmesi: Araştırmada 130 okul öncesi eğitimi alan çocuğa ulaşılmıştır. Kodlama işlemi 121 çocuğun formları üzerinde gerçekleşmiştir. 9 çocuktan elde edilen çağrışımsal imgeler bir sebebe bağlanmadığı için analize dahil edilmemiştir. Kodlama esnasında çocukların ürettikleri bütün çağrışımlar bir listeye aktarılarak geçici bir liste oluşturulmuştur. Bu şekilde çocuğun bir çağrışımsal imgeyi hangi sıklıkla dile getirdiği görülmüştür.

Çağrışımsal İmgelerin Sınıflandırılması: Bu aşamada çocukların cevapladıkları çağrışımsal imgeler incelenip toplamda 50 çağrışımsal imgeye ulaşılmıştır. Çağrışımlardan birbirine benzer olanlar gruplandırılarak temel çağrışımsal imgeler oluşturulmuştur. Örnek temsil eden çağrışımsal imgelerden bazıları makale içinde sunulmuştur.

Kategori Geliştirme Aşaması: Okul öncesi eğitimi alan 4-5 yaş çocukları tarafından üretilen çağrışımsal imgeler ortak özellikler açısından incelenip bu çağrışımsal imgeler 8 farklı kavramsal kategoride toplanmıştır.

Geçerlik ve Güvenirlik Sağlama Aşaması: Araştırmada geçerliliğinin artırılması gayesiyle analiz süreci ayrıntılı olarak sunulmuştur. Çalışmanın güvenilirliğinin artırılması için uzman görüşlerine başvurulmuştur. Bundan dolayı liste uzman kişilere ulaştırılmıştır. Uzman kişilere çağrışımsal imgelerin sırayla dizili olduğu ve 8 farklı kavramsal kategorinin bulunduğu bir liste verilmiştir. Uzmanlardan iki listenin de kullanılması istenip birinci listedeki çağrışımsal imgelerin hiçbiri açıkta kalmayacak şekilde ikinci listedeki kategorilerle eşleştirilmesi istenmiş olup daha sonra uzmanların gerçekleştirdiği eşleştirmeler araştırmacılar tarafından yapılan eşleştirmeler ile karşılaştırılmıştır. Görüş ayrılığı bulunan eşleştirmeler düzeltilerek tamamen uzlaşma sağlanmıştır.

Verileri Bilgisayar Ortamına Aktarma Aşaması: Elde edilen bütün veriler bilgisayar ortamına aktarılarak bu aşamada frekans (f) ve yüzde (%) olarak hesaplanmıştır.

3. BULGULAR

4-5 yaş çocuklarının okula yönelik algılarının belirlenebilmesi için çağrışımsal imgeler kategorilendirilmiştir. Bu çağrışımsal imgeler ve kategoriler Tablo 1’de ayrıntılı bir şekilde gösterilmiştir.

Tablo 1. 4-5 yaş çocuklarının okula yönelik çağrışımsal imgeleri ve kategorileri

Kategori	Çağrışımsal imgeler	Frekans	Adet	%
Yer	Ev (19), park (10), sınıf (3), kütüphane (2), sinema (2), bahçe (1), hastane (1), yemekhane (1), kulübe (1), oda (1), mutfak (1), karınca yuvası (1), çadır (1), tiyatro (1)	45	14	37,1
Huzur veren	Oyun (16), eğlence (3), dondurma (1), tatil (1)	21	4	17,3
Görev	Öğrenme (10), ders (4), ödev (2), kural (1), dinleme (1), okuma-yazma (1), eğitim (1)	20	7	16,5
Canlı	Arkadaş (3), çiçek (2), öğretmen (2), kedi (1), kelebek (1), anne (1), baba (1)	11	7	9,09
Duygu	Güzellik (4), mutluluk (2), sevgi (1), korku (1), iyilik (1)	9	5	7,4
Eşya	Oyuncak (2), kitap (2), araba (2), bayrak (1), robot (1)	8	5	6,6
Aydınlık	Gökkuşuğu (2), güneş (1), mavi (1), gökyüzü (1)	5	4	4,1
Şekil	Kare (2), dikdörtgen (2)	2	4	1,6
	Toplam	121	50	100,0

Okula yönelik 4-5 yaş çocukları tarafından oluşturulan çağrışımsal imgelerin ortak özellikleri bakımından toplandığı kategoriler aşağıdaki şekildedir.

2. 1. Kategori 1:Yer olarak okul

Okulu yer olarak gören 4-5 yaş çocuklarının 45’inin 14 adet çağrışımsal imge oluşturduğu görülmektedir. Bu kategoride yer alan 4-5 yaş çocuklarından bazılarının ifadeleri aşağıdaki gibidir.

Okul “eve” benzer. Çünkü “okulda da evdeki gibi çok eğleniyorum.”

Okul “eve” benzer. Çünkü “odalar ve sandalyeler var.”

Okul “eve” benzer. Çünkü “oturuyoruz.”

Okul “parka” benzer. Çünkü “oyun oynuyoruz çok eğleniyoruz.”

Okul “parka” benzer. Çünkü “oyun oynuyoruz.”

Okul “parka” benzer. Çünkü “oyuncaklar var.”

Okul “sınıfa” benzer. Çünkü “dolaplar, bebekler ve arabalar var.”

Okul “sınıfa” benzer. Çünkü “sınıfta okulun içindedir.”

2. 2. Kategori 2. Huzur veren olarak okul

Okulu huzur veren olarak gören 4-5 yaş çocuklarının 21'inin 4 adet çağrışımsal imge oluşturduğu görülmektedir. Bu kategoride yer alan 4-5 yaş çocuklarından bazılarının ifadeleri aşağıdaki gibidir.

Okul "oyuna" benzer. Çünkü "eğlenceli ve çok hoş ."

Okul "oyuna" benzer. Çünkü "evcilik oynuyoruz."

Okul "oyuna" benzer. Çünkü "eğlenceli olduğu için."

Okul "oyuna" benzer. Çünkü "arkadaşlarımla zaman geçiriyorum."

Okul "eğlenceye" benzer. Çünkü "oyunlar oynuyoruz, çok eğleniyoruz."

Okul "eğlenceye" benzer. Çünkü "öğretmenimiz bize hediyeler veriyor."

Okul "dondurmaya" benzer. Çünkü "ikisi de güzel."

2. 3. Kategori 3. Görev olarak okul

Okulu görev olarak gören 4-5 yaş çocuklarının 20'sinin 7 adet çağrışımsal imge oluşturduğu görülmektedir. Bu kategoride yer alan 4-5 yaş çocuklarından bazılarının ifadeleri aşağıdaki gibidir.

Okul "öğrenmeye" benzer. Çünkü "etkinlik yaparız."

Okul "öğrenmeye" benzer. Çünkü "okul olmasa nasıl öğrenecektik?"

Okul "öğrenmeye" benzer. Çünkü "öğrenmezsek hiçbir şey bilmeyiz."

Okul "ders yapmaya" benzer. Çünkü "okulda dersler var."

Okul "ders yapmaya" benzer. Çünkü "etkinlikler yapıyoruz, bir şeyler öğreniyoruz."

Okul "ödevlere" benzer. Çünkü "öğretmenimiz bize ödev veriyor."

2. 4. Kategori 4. Canlı olarak okul

Okulu canlı olarak gören 4-5 yaş çocuklarının 11'inin 7 adet çağrışımsal imge oluşturduğu görülmektedir. Bu kategoride yer alan 4-5 yaş çocuklarından bazılarının ifadeleri aşağıdaki gibidir.

Okul "arkadaşa" benzer. Çünkü "okuldaki arkadaşlarımı çok seviyorum."

Okul "arkadaşa" benzer. Çünkü "çok arkadaşlar var, oyunlar oynuyoruz."

Okul "çiçeğe" benzer. Çünkü "beyaz ve sarı renkler var."

Okul "öğretmenime" benzer. Çünkü "öğretmenim olmasaydı okulu sevmezdim."

2. 5. Kategori 5. Duygu olarak okul

Okulu duygu olarak gören 4-5 yaş çocuklarının 9'unun 5 adet çağrışımsal imge oluşturduğu görülmektedir. Bu kategoride yer alan 4-5 yaş çocuklarının bazılarının ifadeleri aşağıdaki gibidir.

Okul "güzele" benzer. Çünkü "şarkı söylemek ve dans etmek çok güzel ."

Okul "mutluluğa" benzer. Çünkü "okulda her şeyi öğreniyoruz ve çok eğleniyoruz."

Okul "korkuya" benzer. Çünkü "okula ilk geldiğimde çok korkmuştum, ağlamıştım."

2. 6. Kategori 6. Eşya olarak okul

Okulu eşya olarak gören 4-5 yaş çocuklarının 8'inin 5 adet çağrışımsal imge oluşturduğu görülmektedir. Bu kategoride yer alan 4-5 yaş çocuklarından bazılarının ifadeleri aşağıdaki gibidir.

Okul "oyuncaklara" benzer. Çünkü "okul oyuncak ev gibi çatısı ve penceresi var."

Okul "boyama kitabına" benzer. Çünkü "resim yapmayı çok seviyorum."

Okul "arabaya" benzer. Çünkü "oyuncak arabalar var."

2. 7. Kategori 7. Aydınlik olarak okul

Okulu aydınlık olarak gören 4-5 yaş çocuklarının 5'inin 4 adet çağrışımsal imge oluşturduğu görülmektedir. Bu kategoride yer alan 4-5 yaş çocuklarından bazılarının ifadeleri aşağıdaki gibidir.

Okul "gökkuşağına" benzer. Çünkü "rengarenk. parlak"

Okul "güneşe" benzer. Çünkü "sandalyeler sarı."

2. 8. Kategori 8. Şekil olarak okul

Okulu şekil olarak gören 4-5 yaş çocuklarının 2'sinin 4 adet çağrışımsal imge oluşturduğu görülmektedir. Bu kategoride yer alan 4-5 yaş çocuklarının bazılarının ifadeleri aşağıdaki gibidir.

Okul "kareye" benzer. Çünkü "sınıfın şekli kare."

Okul "dikdörtgene" benzer. Çünkü "şekli dikdörtgen"

TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

1. Tartışma ve sonuç

Eğitim birey için yaşam boyunca devam eden bir süreç niteliği taşır. Okul bahsedilen bu sürecin düzenli ve sistemli bir biçimde ilerlemesini, bireyin gelişim alanlarının desteklenmesi ve planlı bir ilerleyiş sağlamak amacıyla oluşturulmuştur. Okullar çocukların gelişimlerini desteklemekle kalmayıp yine çocukların kişilik gelişimlerine katkı sağlayan eğitimin en temel işlevi olmasını amaçlamaktadır (Arslan-Karaküçük, 2008). Araştırma 4-5 yaş çocuklarının okul algılarını çağrışımsal imgeler aracılığıyla ortaya çıkararak elde edilen bu imgeleri kavramsal kategoriler altında toplamayı amaçlamıştır. Araştırmada 4-5 yaş çocuklarının okul kavramına yönelik 50 adet çağrışımsal imge ürettikleri görülmüştür. Yazıcı, Çelik, Yıldırım, Altıntaş ve Güneş (2018)'in çalışmasında okul öncesi dönemdeki çocuklar okula yönelik 73 adet metafor, Ogurlu, Öpengin ve Hızlı (2015) çalışmasında üstün yetenekli öğrencilerin ise okula ilişkin 48 metafor, Aydın-Elmas ve Demir (2018)'in çalışmasında 5. sınıf öğrencilerinin okula yönelik 280 metafor ürettikleri ortaya çıkmıştır.

4-5 yaş çocuklarının okula yönelik en çok ürettikleri çağrışımsal imgelere bakıldığında ise bunların çoğunlukla ev, oyun, park olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu çağrışımsal imgelere bakıldığında çocukların okulu bir yer olarak benimsediği ve okulu ilgi çekici ve eğlenceli bir mekan olarak gördüğü söylenebilir. Robson ve Mastrangelo (2018) çalışmasında çocukların okul çevresini öğrenmeye katkı sağlayan, oyun oynanan ve gerçek hayatla bağlantı kurdukları yer olarak gördüğü sonucuna ulaşmıştır. Robson ve Mastrangelo (2018) ve Koçyiğit (2014)'ün çalışmasının sonucu ile bu çalışmanın sonucu paralellik göstermektedir.

Araştırmaya katılan 4-5 yaş çocukları tarafından oluşturulan okula yönelik çağrışımsal imgeler ortak özelliklerine göre 8 farklı kavramsal kategori altında toplanmıştır. 4-5 yaş çocuklarının okul kavramını 'yer', 'huzur veren', 'görev', 'canlı', 'duygu', 'eşya', 'aydınlık' ve 'şekil' olarak algıladığı sonucuna ulaşılmıştır. 4-5 yaş çocuklarının okula yönelik ileri sürdüğü çağrışımsal imgelerin çoğunluğu yer, huzur veren ve görev kategorileri altında toplanmıştır. Çocukların çoğunluğunun yer kategorisinde birleşmesinin sebebinin okulun bir mekan olarak çocuklar tarafından benimsenmesi olduğu söylenebilir. Çocukların ikinci olarak birleştiği kategori ise huzur veren kategorisidir. Çocukların bu kategoride birleşmelerinin

sebebinin ise okulun çocuklar tarafından güvenli ve huzurlu olarak algılanması olduğu söylenebilir. Çocukların çoğunluk olarak birleştiği üçüncü kategori ise görev kategorisidir. Çocukların okulu eğitim alınan, görev ve sorumluluk bilincini geliştiren olarak algıladığı söylenebilir. Ayrıca tüm bu kategoriler ve çağışımsal imgelere bakıldığında çocukların okula yönelik algılarının olumlu yönde olduğu söylenebilir. Geyik, Çalışkan ve Bay (2018) çalışmasında çocukların çoğunluğunun okula yönelik algılarının olumlu yönde olduğu, Norddahl ve Einarstdottir (2014) çalışmasında çocukların okulu güvende olunan, yuva olarak görülen ve iletişimi sağlayan bir yer olarak gördüğü sonucuna ulaşmıştır. Yazıcı, Çelik, Yıldırım, Altıntaş ve Güneş (2018)'in çalışmasında okul kavramı yaşam alanı, Nalçacı ve Bektaş (2012)'in çalışmasında okul kavramı çoğunluk olarak güven verici ve bilgi sağlayıcı, Özdemir ve Akkaya (2013)'nın çalışmasında okul kavramı heyecan, mutluluk ve güven veren, ayrıca bilgi veren kategorileri altında toplandığı görülmüştür. Bu sonuçlar doğrultusunda literatür ile yapılan çalışmanın paralellik gösterdiği söylenebilir.

2. Öneriler

Araştırma bulgularından hareketle 4-5 yaş çocuklarının okula yönelik algıları çağışımsal imgeler yoluyla belirlenmeye çalışılmıştır. Çalışma sadece yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanarak gerçekleştirilmiş olup gözlem, resim çizdirme gibi farklı teknikler eklenerek farklı çalışmalar yapılabilir. Çalışmada merkez ilçede bulunan üç okul öncesi kurumda eğitim gören çocuklarla gerçekleştirilmiştir. Bundan sonraki araştırmalarda merkeze uzak ilçelerdeki/kırsaldaki veya farklı sosyoekonomik düzeydeki anaokullarında eğitim gören çocukların okul algıları araştırılabilir. Yapılacak araştırmalarda okul algısının bazı değişkenlere göre (cinsiyet, yaş vb.) farklılaşıp farklılaşmadığı incelenebilir. Okul öncesi çocuklarının çağışımsal imgeleri doğrultusunda kurum yöneticileri ve öğretmenler bilinçlendirilerek çocukların özellikle oyun ve hareket gibi temel ihtiyaçlarını karşılayacak, estetik, güzel, ilgi çekici okul öncesi kurumlarının yapılması konusunda çalışmalar yapılabilir.

KAYNAKÇA

- Akpınar, Ü. (2015). 60-72 ay arasındaki okul öncesi dönem çocuklarının aile algılarının incelenmesi üzerine bir durum çalışması (Yüksek lisans tezi). YÖK veritabanından erişildi (421608).
- Arı, M. (2005). Türkiye'de erken çocukluk eğitimi ve kalitenin önemi. Sevinç, M. (Ed.). *Erken Çocuklukta Gelişim ve Eğitimde Yeni Yaklaşımlar*(ss. 31-35). İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.
- Arslan Karaküçük, S.(2008). Okul öncesi eğitim kurumlarında fiziksel/mekansal koşulların incelenmesi: Sivas ili örneği. *Sosyal Bilimler Dergisi*,32(2), 307-320.
- Aydın Elmas, S. ve Demir, E. (2018). 5.sınıf öğrencilerinin okul olgusuna yönelik metaforik algıları. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 51(3), 45-70
- Balcı, A. (2007). *Etkili okul geliştirme kuram uygulama ve araştırma*. Ankara: Pegem.
- Başal, H.A. (2013). *Okulöncesi eğitime giriş* (Genişletilmiş 3. baskı). Bursa: Ekin Basım Yayın Dağıtım.

- Büyüköztürk, Ş., Kılıç-Çakmak, E., Akgün, Ö., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2019). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Pegem.
- Civek, İ. (2018). Okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden 48–71 aylık çocukların okul algılarının incelenmesi (Yüksek lisans tezi). YÖK veritabanından erişildi (505860).
- Creswell, J. W. (2017). *Araştırma deseni: nitel, nicel ve karma yöntem yaklaşımları* (S. B. Demir, Çev.). Ankara: Eğiten Kitap.
- Çukur, D. (2011). Okulöncesi çocukluk döneminde sağlıklı gelişimi destekleyici dış mekan tasarımı. *SDÜ Orman Fakültesi Dergisi*, 12, 70-76.
- Demiriz, S., Karadağ, A. ve Ulutaş, İ. (2003). *Okul öncesi eğitim kurumlarında eğitim ortamı ve donanım*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Ekiz, D. (2013). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Geyik, Ş., Çalışkan, Y. M. ve Bay, D. N. (2019). Okul öncesi dönem çocuklarının okul algılarının belirlenmesi. *Ihlara Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 4(1), 1-17.
- Koçyiğit, S. (2014). Çocukların bakış açısıyla okun öncesi eğitim. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 36, 203-214.
- MEB (2013). Milli Eğitim Bakanlığı Okul Öncesi Eğitim ve İlköğretim Kurumları Yönetmeliği. 17 Ağustos 2020 tarihinde <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=19942&MevzuatTur=7&MevzuatTertip=5> adresinden erişilmiştir.
- Norddahl, K. ve Einarstodt, J. (2014). Children's views and preferences regarding their outdoor environment. *Journal of Adventure Education&Outdoor Learning*, 15(2), 1-16.
- Nalçacı, A. ve Bektaş, F. (2012). Öğretmen adaylarının okul kavramına ilişkin algıları, *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 13(1), 239-258. .
- Ogurlu, Ü., Öpengin, E. ve Hızlı, E. (2015). Üstün yetenekli öğrencilerin okul ve öğretmene ilişkin metaforik algıları. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 46, 67-83.
- Özdemir S. ve Akkaya E. (2013). Genel lise öğrenci ve öğretmenlerinin okul ve ideal okul algılarının metafor yoluyla analizi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 19(2), 295-322.
- Poyraz, H. (2003). Okulöncesinin önemi. Poyraz, H. ve Dere, H. (Ed.). *Okul Öncesi Eğitimin İlke ve Yöntemleri* (ss. 17- 22). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Robson, K. ve Mastrangelo, S. (2018). Children's views of the learning environment: a study exploring the Reggio Emilia principle of the environment as the third teacher. *Journal of Childhood Studies*, 42(4), 1-16.
- Yazıcı, E., Çelik, M., Yıldırım, F. N., Altıntaş, E. ve Güneş, A. (2018) Okul öncesi dönemdeki çocukların okul kavramına ilişkin metaforik algıları. *Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 35, 66-67.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2016). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (10. baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yıldırım, K. (2010). Nitel araştırmalarda niteliği artırma. *İlköğretim Online*, 9(1), 79-92.